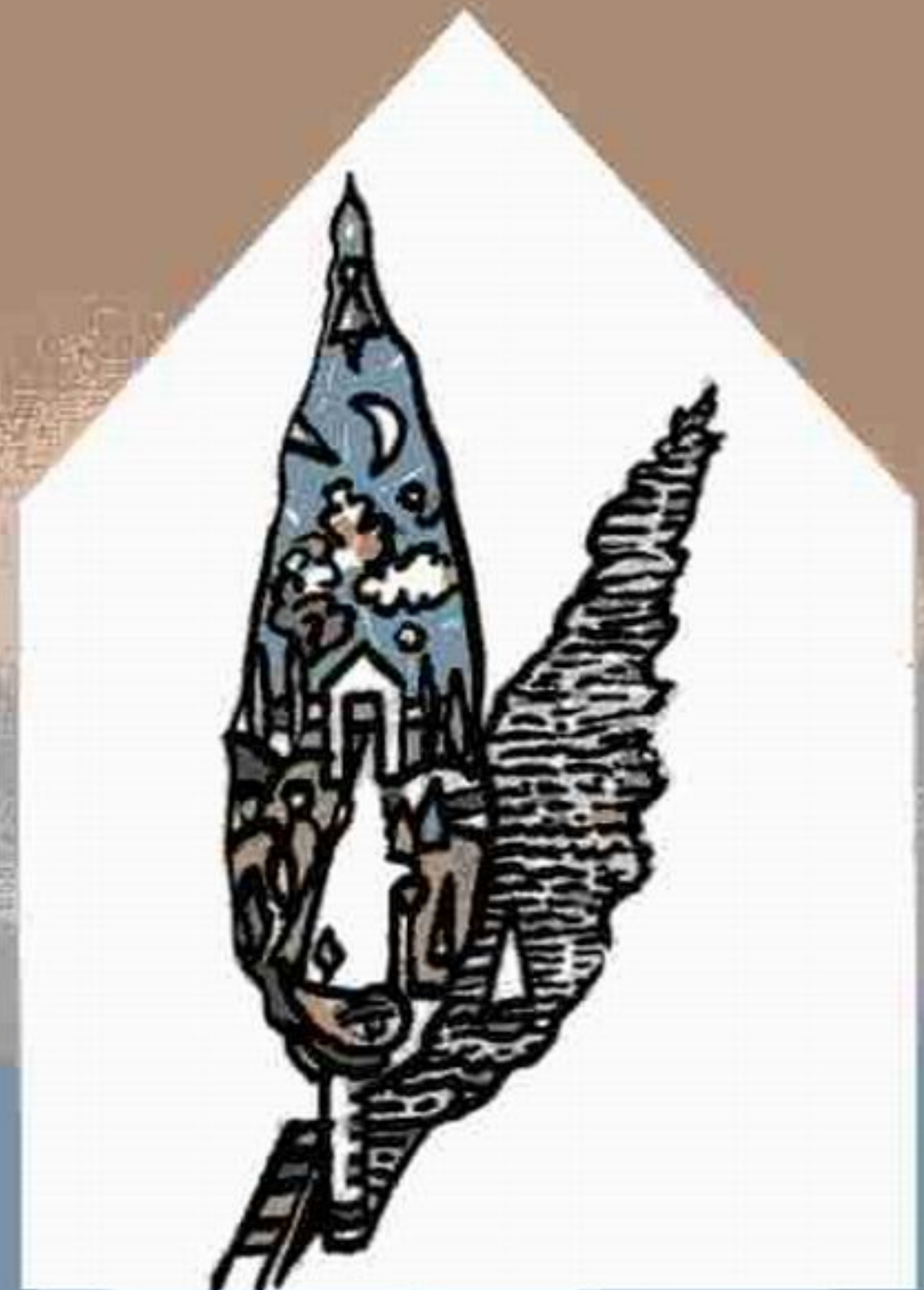

САВА С. ВУЈИЋ
БОГДАН М. БАСАРИЋ
СЕВЕРНИ СРБИ
НЕ
ЗАБОРАВЉЕНИ НАРОД

Сава С. Вујић   Богдан М. Басарић
дипл. фил.   новинар

**СЕВЕРНИ СРБИ
(НЕ) ЗАБОРАВЉЕНИ
НАРОД**

Етникум који преживи
сваку пропаст

СЕВЕРНИ СРБИ (НЕ)ЗАБОРАВЉЕНИ НАРОД

Аутори:

Сава С. Вујић - Богдан М. Басарић

Уредник - рецензент:

Радивоје Бојичић

Корице:

ликовно решење

Бранко Миљуш

Технички уредник:

Снежана Нецић

Компјутерско скенирање:

Слободан Нецић

Лектор:

Нада Стајковац

Издавачи:

Сава С. Вујић - Богдан М. Басарић

Београд, Вишњићева 14

Штампа:

Штампарија "Академија"

Београд, Народног фронта 43

ISBN

86-901945-1-7

Тираж:

1.500 примерака

(прво издање)

1998.

УМЕСТО УВОДА

Када је писац ових редова, крајем осамдесетих година путовао кроз Пруску, тада Демократску Републику Немачку, пут га је водио и преко Лужица, територије коју насељавају Северни, или, Лужички Срби.

И то не први пут.

Не било који пут.

Него службени, дакле наш, тада најсигурнији пут у боље сутра.

И поред тога што, као и већина тадашњих Срба, ни о овим овдашњим Србима није знао много, а да се оним из Немачке и не говори, некакав зов искона пробудио је емоције.

Јер, аутор ове приче, као и већина осталих Срба, данас не личи на себе. У реду, ни онда се нисмо могли похвалити неким разумом, али је бар емоција било колико ти душа хоће.

Док су од Дрездена ка Берлину промицали километри "аутобана", неко чудно осећање беше закупило срце потписника овог текста.

Није то било осећање глади, жеђи или слично по баналности, што нашег човека обично закупи на сличним путовањима.

Тако нешто ово срце никад није осетило кад нас је пут наводио преко Словеније, са којом бејасмо у истој држави.

Држава заједничка, али дежела само њихова.

О Хрватској да се и не говори, јер се свака реч о њој плаћала затвором.

Да крв није вода, ако и не знају они који нису генетичари, онда то осећају.

Е, да крв није вода, осетио је тада и онај коме је указана част да напише неколико редова о овој књизи.

Данас, када је бити Србин тешко и у јединој преосталој од свих српских земаља, у Србији, дакле, подухватити се писања

о тако маленој етничкој групи, која живи у Немачкој, и која је данас сведена на туристичку атракцију, чин је сваке похвале и сваког поштовања.

Јер, у Бундес лиги је данас више Срба, него у Лужичкој Србији.

Овом књигом се г. Вујић и г. Басарић директно надовезују на оне ретке наше философе, научнике, путописце, књижевнике и новинаре који су се бавили историјом, етнологијом, културом, традицијом, па и перспективом Лужичких Срба. И док се сваки од њихових претходника бавио по једним од ових елемената, Вујић и Басарић чине покушај да о Лужичким Србима направе једну свеобухватну студију.

Тиме нама, огрезлим у незнању, ова двојица аутора помажу да се бар обавестимо о томе како није крај света на хоризонту, до кога допиру наши погледи.

Него не да света има, него има и нас Срба у њему, те да бар то ваља знати.

Изванредним дигресијама, чије је коришћење сами стил ове књиге, Вујић и Басарић нас обасипају мислима великих историчара, књижевника, научника, па, осим предмета ове књиге, ми њеним савлађивањем постајемо богатији и за многе мисли најумнијих глава које је изнедрило човечанство.

Наравно, упознајући генезу Лужичких Срба, ми, истовремено, сазнајемо и оно што ваља знати о нашем постању, јер нам је постојбина једна.

У времену када се и сами боримо за голи опстанак може да нам послужи као наук и путоказ да је свест о себи она домовина свакога народа коју ни један спољни непријатељ не може да пороби.

И као што су Лужички Срби у свом срцу сачували своју Матицу српску, као што смо ми у свом срцу сачували, Косово, нашу колевку и српски Јерусалим, тако и данас увек можемо да рачунамо на своју отаџбину у срцу, оно место коме никакве бомбе НАТО не могу наудити.

Књига коју нам дарују Вујић и Басарић је још један од наших погледа ка просторима отаџбине у срцу.

И док год оних осамдесет хиљада српских душа, смештених дуж Шпреје даје знаке живота, супротстављајући се

окурењу од 80 милиона Немаца, дотле ових осам милиона Срба могу рачунати да још постоји нада у опстанак и наше куће, саграђене на сред пута.

Јер, ми смо на сред пута и има нас осам милиона.

А они су у сред државе и има их 80. 000.

И они јесу, што би рекао философ Вујић.

А зашто не бисмо били и ми, могао би да дода новинар Басарић.

Нама преостаје само да будемо њихови пажљиви читаоци.

Радивоје Бојичић

СЕВЕРНИ СРБИ
(НЕ) ЗАБОРАВЉЕНИ НАРОД
Етникум који преживи сваку пропаст

“O zemja serbska! Nihdi tebje ne zabudu!
Tvoj vobraz viždu v mislenju a vo sred sona.
Mi tvoje mjeno klinči kaž zvuk jasnih zvona ...”

—
“O земљо српска! Никада те не заборављам!
Твој образ (лик) видим у мислима усред сна.
Твоје ми име звучи као звук јасног звона ...”

(Ј. Б. Чишински о својој
лужици “Рјаној”)

—
“Hdžež pjenježi reča, vonemi pravda.”
(Л. Српска мудрост)

Ето тако је у 19. веку певао и мислио песник “најмањег” европског народа – Лужичких Срба, Јакуб Барт Чишински (1856–1909) о “rјаној lužici.” Његово име носи и највећа књижевна награда у данашњој песниковој “земљи српској”, стешњеној енклави на територији супермодерне велике уједињене Немачке Демократске Државе која је – кажу – “узорна парадигма” човечанства данашњице. Она је домовина и Лужичких Срба, једина коју имају и у коју се уздају да их спаси од – асимилације ...

У овом есеју приповедаће се о вековима заборављаном и још увек заборављеном исконски – старом народу, у срцу Европе, и о његовом мукотрпном битисању у “Rјаној Lužici”, једном од “најумиљатијих и најприпитомљенијих области у Немачкој” /како написа путописац/. Причаћемо и о аманету

српског поете, употребљеном као мото – да се Lužica “никада не заборави!” НИ ОНА, ни *sywerni Srbi* – због њихових вечних чежњи и тежњи, никада неостварених, па ни у овом “ултрамодерном” европејском демократском друштву. Нека се зна да је српски народ у берлинском атару вечно чезнуо – и још увек вапи за националном правдом која му је била недостижна и када је Европу прекривао мрак, али и када је сваблештала од светлости цивилизације, културе, радости и – демократије. Међутим, као да су се и Небеса уротила против Лужичана! Остали, срећнији свет и народи, још од феничанског доба до данашњег дана, сањарили су о слободи и новцу као фетишу и “чудотворној сили”. А они, из нагомиланог негативног искуства са ова оба постљудска феномена /правда и новац/, емпиријски су изаткали животну “*ragexcellence*” мудрост, најприкладнију данашњем /не/ цивилизованом европском друштву:

“*Hdžež rjenježi geča, vonemi pravda!*” Или, да се и шире разуме: “*Dort wo das Geld spricht, verstummt das Recht!*”.

Но, чему мудрост, ако нема правде! Ако је тако, да – “где новац говори, правда умукне!” “*Aurum omnes victa iam pietate colunt!*” (Злату се(новцу) клањају сви кад је мртва правда) – Упозоравао је /на време/, али узалуд, славни римски песник *Propertius S.*, још пре “наше” ере. Узалудно је и В. Шекспир опомињао да је “злато /новац/ узрок свих зала овог света” ... Јер помоћу њега “црно се може учинити белим, зло добрим, ниско племенитим”. (Тимон Атињанин). Дакле, и неправедно – праведним ... И тако даље! Неправде су увек чинили “велики” а трпели “мали” народи. Лужички Срби су најболније осетили “дијагнозу” наоружаног света новцем и наруженог неправдама. Они су се уверили и да је Сенека био у праву: “*Ius est in armis!*” Дакле, право је у оружју, којег се они никада нису лаћали да би наносили штету другима!

Лужички Срби су једини европски народ који се увек уздао у правду, а увек је бивао заборављен од њеног величанства “Правде!”.

* * *

Да ли су заиста новац, оружје, ратови, свакојаке кризе, судбина људског рода? И зашто?

Јесу! Све “зарад економског и политичког поробљавања људи”, како тврди интелектуалац свеколиких Срба Драгош Калајић. И националног уништења, додали бисмо ми, оних малих који сметају великим да би они могли у “име мира међу народима” /повеља ОУН/, да се у ствари припремају за рат, свеједно: да ли политички, економски, националистички, асимилаторски, или – атомски! Ко данас може тврдити да ововремени мира желећи свет не трпи последице апсурдне изреке “*Si vis pacem para bellum*”.

Ако је то тако, ако су ратови неизлечиви синдром човечанства који се манифестује и геслом – “ко ће кога” (преварити), заштитни знак света уочи трећег миленијума, није ли онда мудри Хераклит из Ефеса био најдалековидији када је пре две и по хиљаде година, говорећи о зависности правде од снаге (данас: “*Might is Right*”), тврдио “да је рат општи принцип, да је завада заправо правда и да се све у свету дешава на основу заваде, сукоба и нужности.” /Фраг. 28/ ...

* * *

... Ово “пењање на рамена” (Милош Н. Ђурић) мислилаца да би се боље и лакше видела и истина о Лужичким Србима, користимо искључиво због забринуте упитаности – хоће ли манихејско–данајско обећавање “преображаја света данашњице” и у етичком смислу, зауставити асимилацију, по дефиницији “наметање језика, схватања и обичаја друге нације” и тихо и етничко пропадање Северних Срба, и то усред цивилизоване, културне и покондирене Европе, на крају другог миленијума? Или треба и даље веровати савету древних Тројанаца – чувајте се оних који левом дарују, а десном узимају: “*Timeo Dananas et dona ferentes.*”

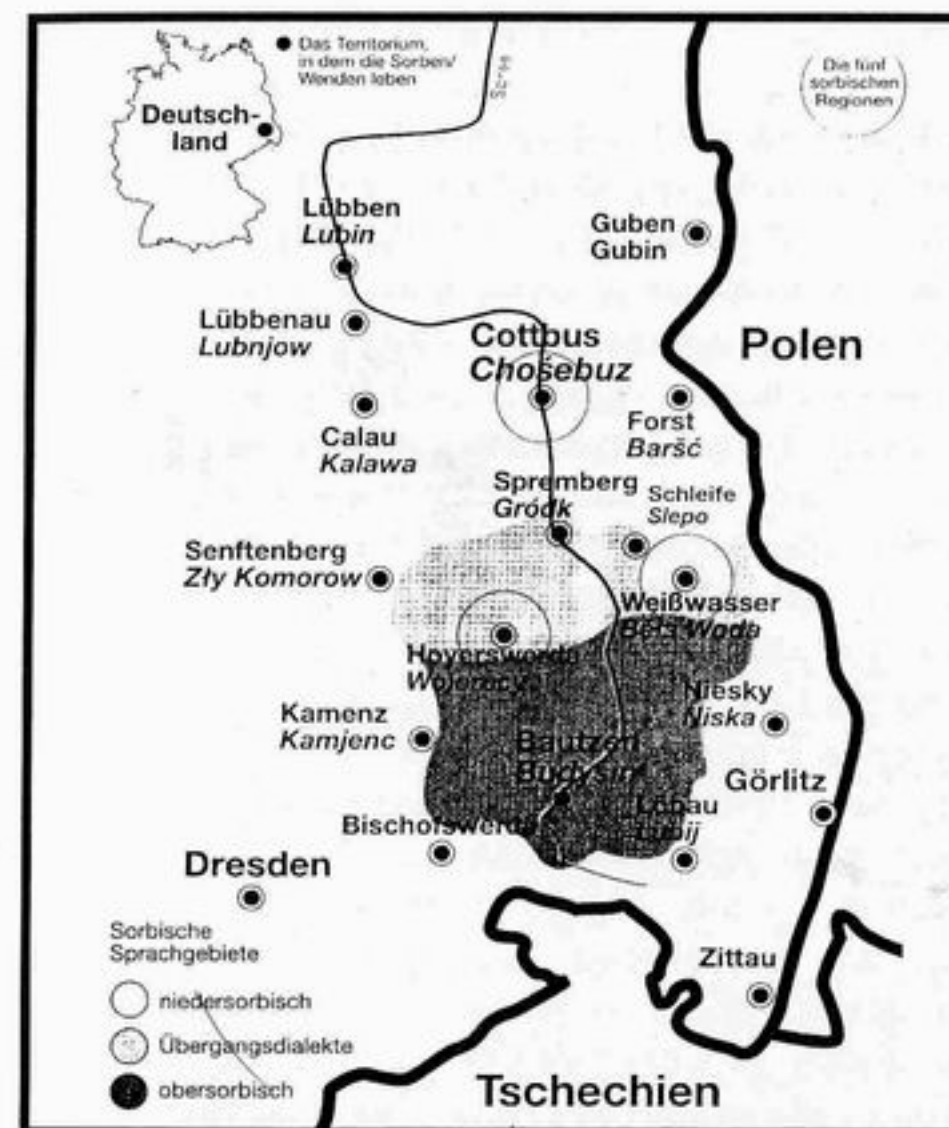
И Лужичким Србима вековима су доносили “дарове” али су им непрекидно – узимали и тело и душу! Зато и српски и /лужички/ индивидум има право – како би рекао Хегел – “да

захтева да му (поштена) наука пред почетак новог доба дода лествице” како би доспео до “светлости истине” о својој људској будућности, када му је већ прошлост била (а и садашњост) замрачена – *асимилацијом!*

Уосталом, преко две хиљаде година траје анабаза полапских Срба – потрага за људском правдом и етничким правом! Кроз бескрајно време, али на жалост, и на све суженијем простору /Лебенсрауму/. Они и сада на три основна кантовска питања: шта могу да знам, шта треба да чиним и чему могу да се надам, могу спартански кратко да одговоре: /1/ патњу, /2/ трпњу и /3/ ничему! За оно мало вечно ускраћиваних им радости и веселја, колико траје обичан људски век ...

... А каква им је будућност у добу у којем “престаје говор мудраца”, а избија урлик богатих и угрожених? Или, Zukunft и једних и других! Да би се међусобно лакше разумели. Рецимо, у трећем миленијуму, ако Лужичана уопште и буде. Никаква! Ако незапослени младић из Будишина, као мануелни радник оде “трбухом за крухом” у Франкфурт на Мајни као *Србин*, а врати се у Лужицу као “*Немац*”, како летаргично и искрено и јавно рече ауторима овог “трактата” о српским мукама у Европи, председник “Маћице серпске”, др. Мерчин Фенкел, лета господњег 1998. приликом посете Београду ...

... Да ли ће они икада моћи да се похвале демократским геслом “theoria cum praxi”, или пак “престабилираном хармонијом” које је у људско памћење укотвио најумнији изданак “Sywernih serbow”, утемељивач чувене “Немачке класичне философије”, Gotfried Wilhelm Leibnitz са уметнутим “т” које је он убацивао: “Знао је за своје словенско порекло” (Др Д. Јеремић: “Лајбниц”), дефинишући свет у којем живе и његови потомци “као најбољи од свих могућих светова које је Бог створио”. Али, на жалост за неке друге људе и неке друге народе. Не и за његове – Лужичке Србе. Они су једноставно од тог апстрактног “света” и конкретне, али фантомске “међународне заједнице”, осуђени на “aufhebung” укидање и то – национално! И људско, у суштини! Све их је мање и мање а све је више “бриге о њима”! У тој “негативној дијалектици” не би се снашао ни аутор ове синтагме Teodor W. Adorno.

* * *

... Ововремени компјутеризовани европски интелектуални а поготово (бело)светски субјект не мари за прошлост европских народа, да би могао појмити херојску епску живљења и пуког преживљавања овог, некада великог, а сада “најмањег” европског народа – потомака древних Срба ...

... Новински наслов “Срби усред Европе” сабласно може да звучи западњачким читаоцима деведесетих година двадесетог века, “ухрањених” медијским и политичким неистинама и лажима антисрпске пропаганде. Они немају појма о упорно заташкаваној чињеници европске историје: да Срби живе у Европи већ две хиљаде година! Они су “убеђени” да су Срби “на неки волшебан начин” постали народ европског континента. Модерни Европљанин не зна да су Срби дошли у Централну Европу “пре или у време Христовог рођења” (К. Г. Антон) нити да је други светски рат Адолф Хитлер започео из некадашње древне српске престонице /Северних Срба/ Zhorželeca, сада понемченог Görlitza! Да је тај Герлиц остао српски, словенски град, он не би ушао у светску историју по злу, већ по добру. А Северни Срби не би постали оно што им је небрижна судбина наговестила – да бивствују као – “народ који се гаси!” И то већ хиљаду година! А никако да га претворе у пепео. Или – докрајче перфидном методом: – асимилирањем! Као што се већ давно десило са њиховом сабраћом – Полабским Словенима, који су некада живели на простору “све до низоземске границе!”. А дали су Немцима и такве престижне величине као што су, на пример: Бизмарк, Катарина II ...

А Србе још нису уништили!

Јер, како каже ововремени немачки хроничар:

“Die Sorben haben jeden untergang überlebt!” “Срби једноставно – преживе сваку пропаст!” ...

* * *

...Лакше ће се осетити драмска окосница лужичко – српске трагике која без сумње надилази разум ако се заборавни

свет подсети на неколико преломних догађаја европске историје с почетка постхристовске ере, уз напомену да “magistra vite” никада није била подједнако праведна нити концилијантна према свим својим /м/ученицима, а нарочито не према Северним Србима и Полабским Словенима. Учитељица је често заборављала своју /историјску/ истину: да Срби из полабља потичу из самог искона људске цивилизације. Зато пре осврта на њихову животну садашњицу, ево неколико збивања и датума који су умногоме утицали и на судбину европског света па и старих Срба...

* * *

...Прво хиљадугодиште нашег мерења времена почело је у знаку Хорацијевих ода миру међу народима, чак и подизањем Олтара мира /Ara Pacis/ у Риму, али је одмах настављено – немилосрдним ратовима!

Заплуснут пакленом неслогом, затрован милитантним синдромом, несложни европски свет је све чешће бивао жртва сопствене формуле живота: bellum omnium contra omnes! Нова ера је увек изнова потврђивала исправност Кантове аксиоме да “човек жели слогу, али природа зна боље од њега шта његовој врсти одговара – она хоће неслогу!”

Све до наших дана потврђује се такође и теорија Томаса Хобса, по којој је праисконско својство људске врсте – да је човек човеку вук /homo hominis lupus/, а примарно стање људи јесте – “рат свих против свих!”

Ову ратничку дефиницију света и његову антрополошку ману песник и филозоф јужносрпски овако је стиховано овековечио:

*“Свет је овај тиранин,
Он је састав паклене неслоге,
Уњ ратује душа са тијелом,
Уњ ратује море с бреговима,
Уњ ратује зима и топлина,
Уњ ратују вјетри с вјетровима,
Уњ ратује живина с живином,*

*Уњ ратује народ са народом,
Уњ ратује човјек са човјеком,
Уњ ратују дуси с небесима...
Нико срећан, а нико довољан,
Нико миран, а нико спокојан,
Све се човјек брука са човјеком..."
/Горски вијенац/*

Велики песник малог народа /Петар Петровић Његош/ је из невоља Јужних Срба и његовог времена /19. век/ предосећао да ће и крај другог миленијума бити "ера страшна људскијема кољенима". Као да је знао /а није/ да ће и његова далека северна сабраћа, Лужички Срби, осетити последице континуираних ратничких историјских турбуленција у Европи, од којих наводимо само она најсудбоноснија збивања не само по Северне Србе и Полабске Словене... која су /збивања/ припремила општу кризу нашег времена, кризу која је често мењала лепезу својих појавних облика деструкције:

– 150. године почетак је германске сеобе са севера ка југу и западу. Иза њих остајала су пуста прибалтичка северна прострства, која су била изван граница тадашњег Римског Царства, неподобна за живљење, ненасељена ... улазак Срба и словенских племена на њих, пристижућих између другог и петог века, пошто су их Готи и Хуни потискивали са источних европских меридијана. Тако су – прелазећи пустаре – допрли чак до Линебурга где су историји остали познати по српском кнезу Дравену. Још увек у Немачкој на том месту важећи је топоним Drawenland. /Узгред помињемо да је његов потомак касније "одвео пола народа" на Балкан, отуда и крвно сродство северних и јужних Срба/.

– У другом веку и Вандали се са севера спуштају на југ Европе:

– 324–337. Константин Велики "цепа" Римско Царство, иначе распрострањено по јужнијим питоминама од Атлантског океана на западу, до Еуфрата и Тигра на истоку: на Источно Византијско и Западно Римско. Кулминација римске политичке моћи – после четири века владавине почиње да опада,

углавном услед необјашњиве појаве: да су разни варвари, још од почетка Римског Царства /у доба Христовог рођења/ почели са источних европских простора неодољивом силом да са свих страна нагрћу на римске границе и стално се настањују у римским провинцијама. То доба, такозване велике сеобе народа, "најтеже је и најнесрећније доба у историји"¹ Вековима који су затим следили, готово цело тадашње човечанство је било у сталним ратовима. Тако је распадом римског мега – царства завршен један а почињао други "процес светскоисторијског значаја и за српску историју".

– 375. /четврти век/ масовна провала Хуна, доспелих са Каспијског приморја, у централне делове Европе – и словенских племена и народа које су они потискивали испред себе;

– 406. Вандали пустоше Рим и насељавају северну Африку:

– 434. хунски краљ Атила шири своју власт до Рајне;

– 451. на Каталунским пољима код Париза германско – франачка војска поразила је Хуне, протерала их и њихово "европско царство" се ускоро распало. У овој бици учествовали су и Полабски Срби /на страни Германа/;

– 455. Вандали поново пљачкају и разарају Рим;

– 476. године пропада Западно Римско Царство /од те године се рачуна почетак средњег века/.

– 486. франачки краљ Клодовик /481. до 511/ из династије Меровина оснива Франачку државу у некадашњој провинцији Галији /будућа Француска/.

– 527. и 556. године цар Јустинијан обнавља Римско Царство, кодификује "римско право" у тзв. "corpus Juris civilis" који постаје основа за развој европског и права и неправда.

– 626. пораз Авара и Словена при покушају да заузму Константинопољ /Цариград/.

– 768. Карло Велики /742. до 814/ син Пипина Малога, из династије Каролинга уједињује сва германска племена, проширује Франачко царство од Шпаније и северне Италије до реке Елбе /Albis/, с чије десне стране Вибијус Секвестер још у петом веку открива Србе поред Елбе, као староседелачки народ! /Albis

¹ Ст. Станојевић: Историја српског народа, Београд, 1926. г.

Germaniae Suevis a Cerveciis dividit: mergitur in Oceanum”/. У том осмом веку Карло Велики ускоро започиње ратове против Полабских Словена на читавом водотоку реке Елбе...

–791–796. Франци уништили Аваре који су 100 година харали панонском Европом /Аварска држава – Каганат у Панонији/.

–843. године Франачко царство /трајало од 5. до 9. века/ – унуци Карла Великог “Верденским уговором” поделили на три државе: Француску, Немачку и Италију.

–862. године /9. век/ Руси формирају велику словенску православну државу у Кијеву.²

* * *

У раном средњем веку, негде од 5. до 10. века, свет не беше испарцелисан строгим границама, религијама, политиком и идеологијама. Бројније људске групације су се покретале, премештале, најчешће огњем и мачем. Тај пустоловни азијатски и европски свет, страстима необуздан, правичношћу необразован, није држао до људских мерила која су пре тога давно, за сва времена, поставили Сократ, Буда, Конфучије, Исус, нити моралних древних хеленских принципа. Напротив, ишло се немилосрдно у отимање туђег, насилно, подмуслим методама, углавном на оне народе који нису “ми”. Покретао их је исконски нагон далеких предака homo – sapiens: да се крећу /најпре у чопору/ из једног хабитата у други да би се нашло боље, покорили мањи, слабији. У том оријашком времену није постојао појам срамоте. Циљ је оправдавао средства, далеко пре Николе Макијавелија. Ко је у тим најездама и походима на друге народе и племена хтео да зна за и у то доба постојећи стари хиљадугодишњи питагорејски етички савет из “Златне песме”: *“Да ниси срамоту никад учи-нио, ни сам ни са другим, највише се стици себе, разум нека ти буде управљач!”*.

Ову свету поруку Хелена из петог века пре наше ере, стари Европљани нису никада поштовали. Чак ни данас. Напротив,

² “Илустрована историја света”, “Просвета”, Београд, 1970.

свет моћних, боље речено полудивљих, чак од давнина, чим су се hominidi у афричкој колевци “усправили” и стали на ноге (пре педесетак хиљада година) покретала је (а још и увек) нека необјашњива, можда чак и сатанска самовоља: да се људски род подели по дихотомији – на господаре и слуге и да се увек изнова иде у непознато, ризично, али корисно – туђе! “Нама” ради добра, “њима” ради штете! Ако не може преваром, може оружјем. И религијом ако затреба, да би се освојило, покорило, асимилирало, денационализовало. Да се ономе “другоме” који смета, изгуби национални идентитет, интегритет, богатство, територије, достојанство, слобода. Како би се све што је дављениково претворило у имовину и домовину давитеља! Поготово, ако је туђа земља богатија, питомија раскошније природе, ресурса. Или, ако им је “кућа на путу”.

Тек када су поједини народи почели да осећају етничку угроженост, почело је ограђивање лимесима, груписање ради одбране од “оних” који су “мењали свет” насиљем и освајањем. Тако је, у ствари, и “заживело” доба наоружавања света – једних да би узимали оно што није њихово, првенствено земљу, слободу других. А они народи, ближи “људскијем свету”, они су се припремали да бране своје имање и достојанство. Sywepni Srbi су европски пример такве вечне угрожености. За њих је, од Мојсијевских дилема “имати” или “бити”, важнији био модус – “бити”! Од давнина до данас.

За оне који су “за” старојеврејско одбацивано “имати”, интереси су били кодекс за “претакање”, “претапање” и “утапање” малих у велике. Тако су германизовањем и асимилацијом нестала многобројна племена Срба и Полабских Словена. Није за чуђење ако се каже да и у данашњим генерацијама многих Пруса и полабских Немаца у жилама тече део словенске крви. Куриозитета ради, уз ово додајемо да Катарина Друга, – “Немица” а чувена руска царица, није могла да буде проглашена владарком великог руског царства док јој из родног Штетина није стигла крштеница у којој је стајало да је словенског порекла!

У таквом недобу, које је жарило и палило европски простор, могли су пред насилницима да опстану само они народи

који су антејски били везани за земљу својих праотаца. Тако је настајао и појам нације на историјској сцени као последица узрока – наспрам терора моћнијих над немоћнијим. Тако су некако опстајали и Лужички Срби на “своме”, упркос свим невољама. Све док им није наметнут ђаволски изум: асимилација! Утапање у туђи, већински етникум гушењем мањинског језика! Северне Србе нису могли да “подигну” са њихове земље и оборе ни најдрскији херкулеси, док им није наметнута – асимилација!...

...Да је постојала нека космичка правда, потврђује чињеница да су ипак један за другим, нестајали са историјске сцене многи од оних “народа” који су отимали туђу земљу, слободу, изазивали сеобе, прогоне, погроме, затирали језик малих народа, веровања, обичаје. Тако су “прошли” Келти, Готи, Хуни, Авари, Римљани...

...Тако је нестао и Дарије I, којег су Скити и Плинијеви Срби поразили и спасили од ропства и себе али и Европу. На жалост, ова историјска чињеница нема велику “прођу” у Европи.

О овоме историјском, херодотски утврђеном подвигу српских и словенских далеких предака, дендијевско – технолојски ум европског интелектуалног субјекта нема појма! За њега је Ј. Бентхамов принцип корисности – етички постулат.

Али, *sywerni Srbi* још увек чувају у души и памћењу сећање на њихово негдашње демократско (словенско) “краљевство” које је, према легенди “али и историји” одбранило европски континент од персијског ропства:

*“И сада, мада непознат,
Влада још српски краљ,
коме се крије име
Оно се тајно чува,
још дан-дањи,
И никад се неће чути,
Из немачких уста”.*

Нека ово легендарно сећање прочита и Лужички Србин на немачком:

“Und jetzt ob unbekannt
Herrscht noch ein Wendenkoenig
doch nie wird gennant,
Das wird geheim gehalten
noch bis zu dieser Stund,
Und nimmer wirds erfahren
je eines Deutchen Mund.”

Легендарни српски краљ и његов замак на Шлосбергу

***

Једна осећајна јужна Српкиња (Савка Суботић) је пре скоро стотину година оценила стање Лужичких Срба: “Пропутовала

сам готово све крајеве где живе Срби и Словени, али нигде нисам осетила оно што сам осећала путујући кроз ову малену, скоро заборављену земљу наше браће. Спре – шума, зелена Венеција, тајанствена идила као и прошлост тога народа учинила је на мене силан утисак, мио али и болан. На једној страни тек што пуца зора, да наговести буђење свести једног народа, а на другој страни сутон све више осваја. Ко ли ће само победити?”³

* * *

О некадашњем хомогеном постојању серпско – словенском, византијски историчар Прокопије [+526/ је записао: “Овим племенима Склавинима и Антима, /посебан назив за словенска племена/ северно од Црног мора /не влада један човек, него од старине живе у демократији и због тога врше заједнички све послове и пријатне и неповољне, па и име беше им некада Склавинима и Антима заједничко. Раније су се оба двоје звали *Спорима*...”⁴ А ово Спори, сви каснији историчари су одгонетнули да су то *Срби*! Они о којима су писали најпре Плиније, а потом и Птолемеј, пре Прокопија!

Северни Срби као и њихови далеки преци, како је сведочио Херодот, никада нису никога нападали, а увек су били нападани. Кроз целу досадашњу и садашњу историју, велики освајачи и тирани, жељни тлачења других народа и њихове земље, ничега се нису бојали. Ни Бога, ни воде, ни ватре. Плашили су се једино “Неба!” а нису зазирали од историје да ће их попут проклетства црним словима записати у хронологију логоса. Њих ћемо поменути, наука ради, искључиво стога што их и данас има и што о њима треба знати само оно што се не сме никада заборавити.

Зато нека буде дозвољен један екскурс који додирује и Лужичке Србе и њихову балканску браћу, праисторију, порекло, прадомовину им заједничку. Пре свега тиме што допире до далеких заједничких предака заслужних за европску слободу и историју.

³ “Код Лужичких Срба” изд. “Свет књиге”, Београд, 1977. стр. 122.

⁴ “Историјска читанка”, одабрани текстови за историју српског народа, изд. “Знање”, Београд, 1949. г.

* * *

Кад су стари Келти, у 4. и 3. веку старе ере, кренули у поход са запада на исток, да би покорили ондашњи источни далеко цивилизованији свет /који је измислио писмо/, Месопотамију, први циљ им је био да прегазе народе Италског полуострва, да потом заузму Јадранску Илирију, па богату Панонију, да би онда евентуално “растурили” и моћну Македонију, прешли преко Дарданела и освојили – Азију! Ови први аутори освајачког поклича, “*Drang nach Osten*” су потучени, по небеској заповести испред Питијског пророчишта у Делфима. Знајући да се Александар припрема на Индију, лукави Келти послаше најспособније обавештајце да докуче намере освајачког супарника и из Пеле. Аристотелов ученик Александар Велики мудро приупита келтске “официре”:

– Има ли ишта чега се, ви Келти бојите?

– Има: да се небо на нас не сруши... – одговорише дрско и лаконски келтски изасланици...

– ... И – заиста их је небо и зауставило – испред светилишта и уништило!

– Тако ни данашњи још дрскији освајачи ничега се не боје! Осим Неба, (сетите се блоковског “Рата звезда” припреманог у овом веку) када крену на мале народе и њихово свето право да сачувају свој национални идентитет, језик, територију...

* * *

...Да су Даријеви Персијанци услишили скитско – српско упозорење да не дирају у друге народе, да Келти нису били тако дрски, да је Александар Велики схватио питијску мудрост: “прећи ћеш велику реку /Ганг/ и срушићеш велико царство”, да Римљани нису похарали Свету земљу и спалили Јерусалимски храм, да стари Германи нису поразили Хуне на Каталунским пољима... Да је Наполеон прочитао Херодотову и Тукидидову историју, ко зна који и какви народи би данас живели око Рајне, Мајне, Елбе, Сале, Спреје, Одре, Висле...?

* * *

Овај излет у време иза нас, изван наше теме о неугасивој жељи *suwernih* Срба да се не претворе у Лужичке Немце, него да сачувају свој српски идентитет и интегритет, своју миленијумима одржавану моралну сербску вертикалу испред асимилаторских невоља, подсетнички али и поучно показује како је светска, а посебно европска “историја” најубедљивије потврдила и доказала истину о себи самој: да од сумерско – асирске писане хронике сукоба, ратова, стварања и рушења цивилизација није ни могла да буде објективна, непристрасна “учитељица живота” а поготову не васпитачица људских поколења. Нити начина њиховог људског живљења. Ничему свет историја није научила! Само је бележила оно што је било онда када га није ни било, док у нашем добу није пристала на срамну “дистанцу од 50 година” – па да тек онда “пише” како је некада било! И друго, све што је учитељица “млађа” све се више “подешава” према вољи моћнијих, улешшавајући и себе и њих, а и оно што је било ружно! У ствари, ружећи људско бивствовање, потврђивала је увек изнова да је светски ум, људски разум био и остао “начисто” са чињеницом – да осим Неба, заиста нико није могао да зауставља и да заплаши освајачке најезде, стално усавршаване до модерног “савршенства”: покораване слабијих, наметање њима “свога” концептуалног империјалног обрасца постојања. Тај већ пандемијски инвазиони и реактивни нагон и погон, од давнина је био – највероватније ће остати заувек – антрополошка, патолошка болест тзв. “међународне заједнице”! Као да нико више не може спречити етничко чишћење, деобе, инвазију корупције, обмане, кризе, изопачење културе, бесмислену литературу, хипертрофију материјалног и атрофију моралне димензије ултрамодерног света!

Шта у таквом стању духа и материје, када “запањујуће више никога не запањује”, може да тражи и очекује најмањи европски народ – Срби у Немачкој?!

* * *

Када је Енрико Ферми, усред двадесетог века – најратничкијег доба историје људског рода, открио такозвану “контролисану нуклеарну реакцију”, заблудама и идеологијама контаминирани и залуђивани свет је поверовао да је на помолу био – крај људске беде! Није се ни слутило да ће епохална научна открића “довести у питање” и цивилизацију, и културу, а можда припремати и – крај људске историје! Отуда није за чуђење што европски човек на питање о његовом сутра тражи одговор у технологији и астрологији, уместо у антропологији! Судбина Лужичких Срба, према кретању “новог света” могла би да буде у – асимилацији! Овај изум претварања народа у преобраћенике такође је новијег, цивилизованог доба. Дођеш у “нови свет”, као Теутонац, и – постанеш Амер! Или – одеш из Hoyerwerde, ерго из Wojeresy у Schönhausen као Србин и, тамо си Немац! Ништа лоше. Тамо се говори, чита, пише, ради, мисли, верује и воли, – на немачком. Страшно је када се вратиш у Wojeresy, опет си Немац, и никада више – Србин! Ето, тај с Неба дириговани, а демократски прозелитизам уноси тугу у српску душу *suwernih* Срба. Али, од стварања света тако је било. Надјачавају интереси јачег. А философијска мудрост још од Хелена казује да се заувек зна: када интереси дођу у сукоб са жељама, аксиомама и принципима макар они били и етички, – страдају и аксиоми и принципи! Тако је говорио и Заратустра. Тако је подучавао свет и Чарлс Дарвин, чији закон уноси вечити немир у људе и народе. И сва тумбања у човечанству, у међуљудским и међународним односима су последица интересних неспоразума урођених људима. То их и чини неспособнима да живе у хармонији...

...Захваљујући таквим “методама” тиранија, нестајало је “са лица земље” мноштво старих народа и преко “двадесет људских цивилизација” /А. Тојнби/. И у данашњем времену свет се не може похвалити да се ослободио сујете, жеље за туђим, земљом, богатствима, слободом... Чак и говор, језик у империјалном добу постају димензионални феномени:

служе за споразумевање, али и за – потчињавање! Све због доминације светом модуса “имати”...

...Као да сујета, а не памет управља нашом цивилизацијом! Превиђа се картезијанско учење да су оне зависно променљиве величине: “икс” /сујета/ расте, “ипсилон” /памет/ опада. То јест, прецизније: једна се мења зависно од мењања друге. Па – која надвлада. Није ли у нашем времену измењена и чувена Декартова дефиниција људског постојања: *Cogito, ergo sum!* Ближа је истини данашњице синтаagma: “Имам, дакле постојим”...

* * *

...Каква ли је – при таквом стању ствари и људи – будућност будућности људског света уопште, а не само оно мало Северних Срба, преосталих и преживелих после толико пертурбација, управо око њих и над њима самима. Каква ли је будућност и великих ако нестане малих – то знају само нострадамуси нашег времена, у цивилизацији /каква је наша/ у којој су “најмудрији” ОНИ који су најбогатији!

* * *

Али, чему само питања, ако нема одговора. Уосталом, “овај свет није универзум само питања, већ и – Одговора”, како би рекао мудри Бодријар. Не треба занемарити да је европски свет у последњих хиљаду година, од крсташких ратова, па до ововремених високог и ниског интензитета, како се то углађеним “фишкалским” (*fiscalis*) језиком обично каже, није имао много шанси да покаже и докаже своју високопарну културу: па да својом “унутрашњом мудрошћу” /према себи/ и “спољашњим краљевством” /према другима, око себе/ – како је то препоручивала стара кинеска философија – достигне култивисање и себе и свог друштвеног амбијента. Напротив, баш у Европи је најекстремније коришћена управо “култура као поклопац над коровом”, /Адорнова дијагноза/!

* * *

СКИТИ/СРБИ ОДБРАНИЛИ ЕВРОПУ

У једној од поменутих “пропалих” цивилизација /персијској/ Дарије I, Хистапов син – имао је царство од Индије до европске Хеладе – у петом веку старе ере, после заузећа Вавилона и рушења Семирамидиних вртова, био се устремио на словенске претке и Србе. И то из два правца: преко Кавкаског земљоуза где су му главна препрека били Стари Срби /Плинијеви/, и преко Тракије и доњег Дунава, на мирољубиве Ските. Повео је персијански хегемон против наших предака огромну силу: “све народе које је имао под својом влашћу” (Херодотове речи). Азијатски наум о “подјармљивању” Европе преко Скита и Срба је – пропао! Како је персијски цар поражен у непобедивој Скиотији и непролазном Закавказју, његов наследник Ксеркс је припремио други поход на Европу, преко славне Хеладе. Персијски план је историја прецизно забележила: “подјармљење Грчке до неће са собом подјармљење Европе, најбогатије земље на свету, која се неима другоме покоравати, него једино Великом Краљу!”⁵ Персијском, наравно. Историја је такође записала да је персијско – азијатски агресор на Европу и други пут поражен, најпре на Маратонском пољу 490, а потом код Саламине 480. године старе ере.

Тако је скитско – сербска младост нанела “први пораз” персијском освајачу, а други су му задали Хелени, спасивши европски континент од “подјармљења”! Проћи ће затим преко хиљаду петсто година, до поновног покушаја Азијата да покоре Европу и опет ће наићи на српску препреку, на Балканском полуострву и на словенску код Беча /Јан Собјески/...

* * *

⁵ “Повјест Грчка” од *Vitctora-a Duguy*, изд. Матица хрватска 1881. стр. 157, превод са француског.

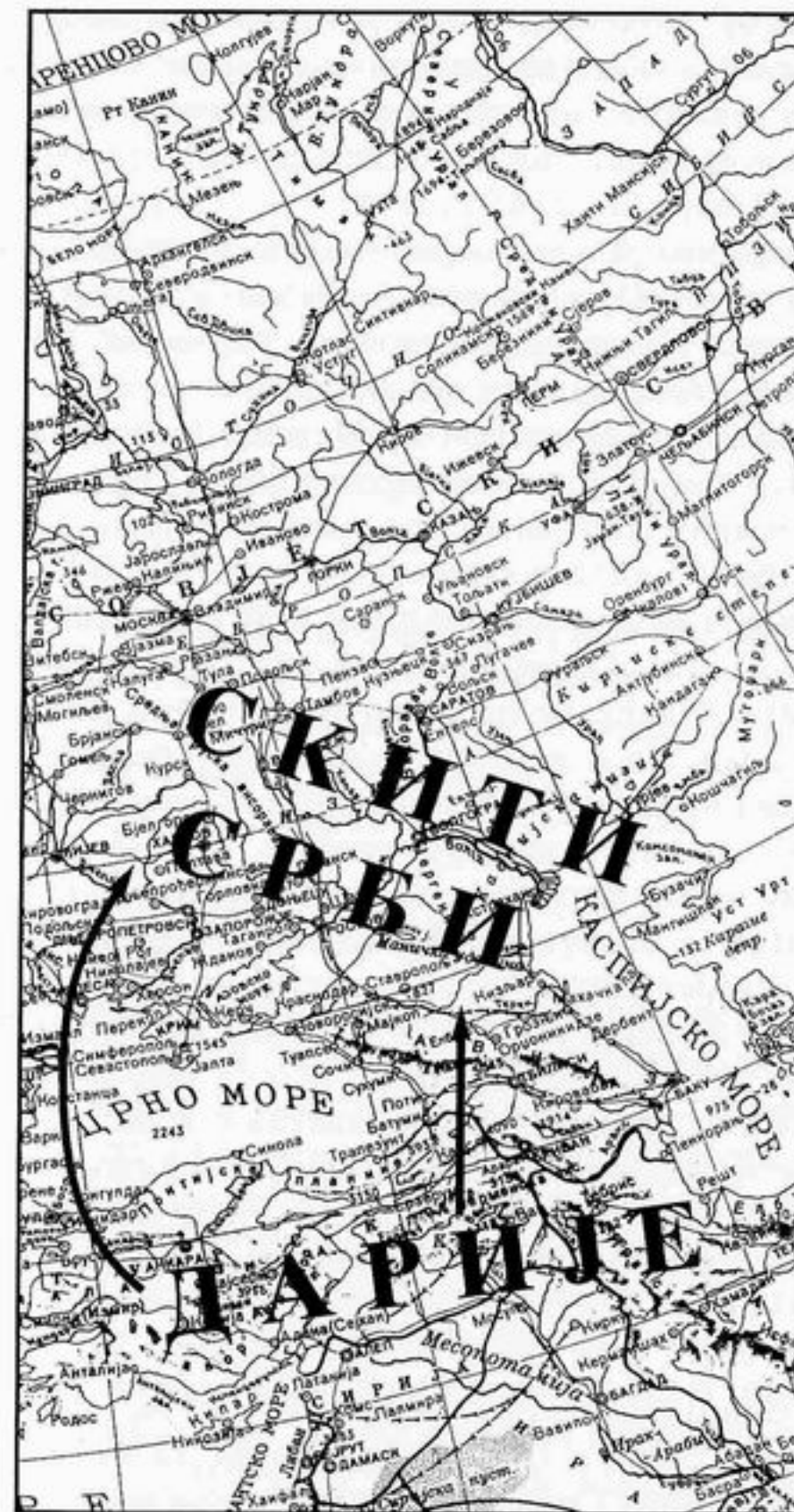
... Херодот је забележио да се земља словенско – српских предника простирала од Кавкаских врата све до “најзападније скитске реке”, Истара /Дунава/ која “протиче кроз целу Европу а извире у земљи Келта”. Колика је заиста била та Скитија описао је и познати писац “историје Римљана, Гота и Словена”, Јорданес /VI век/:”... ова земља Скитија протеже се и у дужину и у ширину, и са истока на самом почетку има Србе који живе уз обалу Каспијског мора, док су на западу река Висла... све до места где извире Истар /Дунав/, са севера је окружена океаном /Балтичко – Финско море/, а са југа Персијом... и крајњим коритом реке Истра, која се од свог ушћа до извора зове Данубиус...”

...О овим заборављеним детаљима своје историје, Европљанин “gemütlichkeit” не зна готово – ништа! Зато их и наводимо у контексту приче о Северним Србима...

* * *

...Како је неспоран факат да су скитско – сарбска племена одбранила не само “велику скитску државу” /”Енциклопедија”, Просвета, Београд/, него и европски источни ареал и тиме спречили први (после Кировог) покушај окупације европског континента, обавеза је према истини и хроничара Лужичких Срба, да подсети слабопамтећи потрошачки свет на те прве бранитеље и одбранитеље европске слободе који су се у том далеком добу – 514. године пре нове ере, успешно одупрли моћним персијским царевима. Одбранили су не само Европу, него и достојанство свих оних који су приморани да бране и штите своја прадедовска огњишта. И није само то за памћење, него су наши скитско – сарбски преци поставили и парадигму правде, по којој је људско право да се живи на своме, од праотаца наслеђеном – светиња која се има поштовати! Док је света! Тај праобразац одбране од насртаја ће много касније бити “кодификован” као универзално правило људског живљења...

...Неће бити сувишно и досадно ако се у овом “српском репетиторију” из борбе за Европу и њено право да живи у слободи, наведу само неки “пикантни” моменти које је о скитско – српским браниоцима сачувао “отац светске историје”, Херодот из Халикарнаса...

1. ...да су се гостољубиви источноевропски Скити поигравали са азијском персијанском нападачком војском “као мачка са мишем”, да су они по “његовом мишљењу”... најбољи

народ на свету” и по томе што су “пронашли једну вештину” која се “састоји у томе да им нико ко упадне у њихову земљу не може да побегне, а исто тако да нико није у стању да их нађе кад они то неће,... па како онда да не буду непобедиви и недостижни” /стр. 226, 253/⁶

2.... Да се Дарије, Силни морао “наврат на нос да повлачи” из Скитије, са обала Црног мора, Азовског језера и Каспијског мора, да панично бежи испред српских “барикада” постављених на Кавкаском копну између два мора. А то су они простори и приобаља на којима су историчар Плиније Старији /23 до 79/ и географ Птоломеј /II век/ први “пронашли” СРБЕ и писаним доказима потврдили постојање Лужичких и Балканских праотаца као народа, богзна када формираног у праисторији!...

3.... Херодот је сачувао и поруке које су браниоци Европе упућивали охолом Дарију: да ће га они “већ научити памети да више никада неће ни помислити да поведе војску против неког народа...” Упозоравали су силника пресрећног што је силан “да има на уму да се точак људске среће *окреће* и недозвољава да увек исти људи буду срећни.” (исто)

Наравно, моћни персијски цар нити је разумео скитску мудрост, нити их је послушао. Дарије није хтео да зна “да се са скитском државом нису могли мерити не само европски народи, него ни азијски, и ниједан се народ у појединачној борби не може одупрети Скићанима, ако су ови сложни. А и у осталом зрелом просуђивању и схватању животних потреба, Скићани се не могу поредити са другим народима.” (в. “Појест пелопонеског рата”, изд. Дерета, Београд 1991. г)

Тако је о скитско-сорабским прецима говорио Тукидид.

* * *

А да су они Даријеви противници, који су га “испрашили” из прасловенских степа и Сербске Кавказије били директни потомци и Плинијевих Срба, уверио се и учени мађарски историчар и дипломата Бењамин Калаи (1839 –1903), који је посебно задужио и Северне и Јужне Србе – да га занавек поштују:

⁶ “Херодотова историја”, изд. Матица српска, 1959. стр. 253.

“... По испитивањима најбољих научника, сви словенски народи су се у прастаро доба називали Срби, а Словени и Анти били су само огранци ове породице... Опште заједничко име Срби касније је забачено, име Анта већ у петом веку по Христу нестаје, а од шестог века појављује се у хроникама име Слави, Славини. Док су садашњи Словени живели сложено и заједнички, они су се звали Сабраћа, Сораби, Сорби, Срби. Нерешено је питање у историји када је почело цепање јединственог народа Срба у садашње словенске народе. По једнима, тај расцеп је настао око Христово рођења, а по другим још на седам – осам стотина година раније.”⁷

* * *

Историја је, ипак, потврдила да сурови древни “освајачи” света нису заиста имали много среће. Старословенски преци су били у праву – да се точак среће окреће! Понизно су сишли са историјске сцене и Персијанци и Хуни, и Монголи, Татари, Авари, Турци, сви који су сањали сан о “подјармљивању Европе!”...

* * *

...Постаје схватљиво и “чистоме и практичном уму” (Кантова одређења), као и такозваном нормалном разуму, неоптерећених мржњом и сујетом што је – када се све сабере и одузме о Србима и Германима – савремени описивач менталног стања споља уједињене а изнутра разједињене и завађене Европе, својевремено припоменуо да би управо Немци и Срби, као “најевропскији народи” могли бити и најпозванији да интерпелативно захтевају преусмеравање европске историје: од вечних унутрашњих сукоба и неомодерних и спољних диктата светске олигархије, ка реализацији Кантовог вечног мира /“Der ewige Friede”/ међу државама, како би се на њеном

⁷ “Историја Срба”, први део, превод са немачког, 1887. или “Срби... народ најстарији”, I књ. стр. 43, др Олга Луковић Пјановић, изд. “Мирослав”, Земун, 1993, Штамп: “Космос”, Београд, друго издање.

горизонту, као жижи све четири стране света, искреније неговали толеранција, пријатељство, сарадња по свим периметрима њене ратовима изроване површине. Једино се тако може доказати теорија о могућности бивствовања на етичким и културним темељима свих њених и великих и малих и оних најмањих народа какви су, на пример, Лужички, или *sywepni Srbi*. Уосталом, једино се у Европи и може одбранити теза да је човечанство “осуђено на културу” (N. Berdjajev), а не на – сукобе и асимилацију, нека буде речено језиком и жељама Срба из Будишина.

А Немци и Срби несумњиво имају и историјске и филозофске претпоставке и “перформансе” за такву иницијалну и узвишену мисију!...

...Први /Немци/ стога што су емпиријски упознали анатомију људске деструкције и више него неки други развили феноменологију духа, допринели светској епистемологији, продирању теоријског и практичног мишљења, успонима људског духа, досегли и до најскривенијих тајни природе и истине о друштву, без којих нема толико неопходног очовечавања и ољуђивања технолошки савршеног, али ментално и нетрпељивошћу несавршеног света данашњице!

А, други /Срби/ зато што су се о њихове слободарске, праведне и огорчене отпоре насиљу и неправдама ломили и нестајали и најопскурнији освајачи, труле царевине надобудне империје, почев од оног старовековног Дарија, па преко османлијске, аустроугарске, совјетске *et cetera*... које су европском свету претиле ропством!И, још увек прете, али са неких других /пре/ дестинација!

* * *

У прилог поменутој тези “иде” и чињеница – да су Немци и Срби (али и други, а о њима нека се хвале други), овде је реч само о њима, подарили људском роду моћне умове, уверивши свет да човечанство није осуђено да му свакојаки сукоби, неистине и трагичне заблуде буду једина судбина...

...Довољно је да се из немачко – српске мислеће гирланде извуче само један генијални “трилинг асова” па да се читалац

уздржи од замерки претходној пристрасној тврдњи: немачки Хегел, Лужички Лајбниц, српски Тесла!!!

Први је био Аристотел модерног доба, други “философ, математичар (пре 250 година измислио рачунску машину, дигитрон), историчар, правник, дипломата, физичар, педагог, лингвист и политичар” /према Лексикону Философа/ а трећи је “један од најплоднијих генија у електротехници” /Енциклопедијске одреднице/, који је епохално преобразио живљење људског рода!

Сва тројица су били апостоли цивилизацијске тријаде: 1. Истине, 2. Правде, 3. Технологије којима је човечанство одувек тежило. *Ad Infinitum!*

Сва тројица су били “бич божији” против сујеверја, заблуда, мржње, и неправди које још увек харају светом жељног љубави.

И Хегел и Лајбниц и Никола Тесла су умом и делом доказивали могућност остварења светог хеленског обећања људима да ће “једног лепог дана Богиња Правде осудити све коваче лажи и њихове сведоке” /Хераклит из Ефеса/, који су – како је показала светска историја, управо утирали и крчили путеве ратовима, неслогама, деобама, сеобама, затирању, сатирању, уништавању и асимилацији народа, гушењу њихове слободе и гашењу њихових етничких обележја. Дакле, свему што је нарушавало мир међу народима и срећу међу људским бићима.

О свим поменутих посртајима и насртајима најубедљивије сведочи европска историја, посебно у последњих хиљаду година!

* * *

... Први миленијум је протекао у рушилачким најездама и сеобама народа, а други у немилосрдним крсташким, стогодишњим, тридесетогодишњим, седмогодишњим, четворогодишњим бескрајно дугим и кратким ратовима, верским, економским, лагерским, царинским, освајачким, идеолошким, медијским, санкцијским и каквим све не сукобима, чак и атомским! /Хирошима и Нагасаки не смеју се никада заборавити/.

Скоро сваки “нови” век у “новој” ери био је гори од претходног. Стотинама година је европски и људски разум био немоћан пред свакојаким ордалијама, непогодама: кугама, глађу, хомицидоманијом, бунама, расколима, религијским, националним...

Европски свет је могао само да машта о мирном филантропском друштву. На европском тлу се појавио и фашизам и нацизам и комунизам и холокауст и геноцид. У Европи је чак и епохални хеленски дар – демократија, преобликована у олигархијску вештину владања “Кратије” – “Демосом”. Није чудно што су баш овде ратови признати као легалне форме вођења политике “само другим средствима.” Довољно је било ако се испуни захтев “да се рат води на основу одређених правила” /casus belli/. Нарочито од када је Макијавели одвојио етику од политике. Рат је у Европи правно, политички и институционално /министарства рата/ прихватан као нужно зло, чак је “научно” дефинисан као “најгрубљи начин” насилног решавања политичких, државних, “међународних спорова” /sic!/. У Европи је са индигнацијом одбачен у овом веку покушај: Бријант – Кегелов пакт 1928. године – према којем је требало да се озакони “одрицање држава уговорница од рата као средства националне политике у међународним односима.”⁸

А хеленска дефиниција политике од Сократовог доба није се мењала: поштено вођење државних послова, иако је и он сам био убеђен да “поштен човек не може да живи од политике”,⁹ са Аристотеловом корекцијом да “онај ко влада треба да располаже савршеном моралном вештином”.

Тако је у Европи “од почетка” ишло готово све наопако. А то “наопако”, асимилаторско осетили су на својој кожи најпре Јевреји у средњем веку, полабски Словени и стари Срби.

⁸ “Правна енциклопедија”, Београд, 1985. стр. 1385

⁹ Б. Расел, “Историја западне философије” стр. 104

ИМЕ СРПСКО...

У првом веку после Христа, римски земљописац Плиније помиње Србе око Кавказа и Азовског мора, потом Тацит (98) Птоломеј (175), Прокопије, Јорданес, Вибијус, Ајнхард... Затим се ово име јавља између Дњепра, Висле и Карпата, а потом још више у Полабљу, код Солуна, на Балканском полуострву, Јадранском приморју...

... Историчари и лингвисти српске историје дуго су се и често бавили и самим именом Србин, Србија. Тако су једни српско име откривали – у најдревнијој старини. Зна се поуздано да је ово име, реч, појам, семантички упућивао на “сродство” по женској линији, по мајци, на онога ко те је “родио”, значило је увек сродник, брат по млеку, дакле “свој”, а с друге стране овај појам је увек означавао и човека, дакле, биће које одређују људске особине. Отуда и схватање да српско име потиче од лезгијске речи Сер (човек), Серби (људи), тако да је у суштини увек означавало “множину људи или народ”.

И данашњи “ововековни” кавкаски Анти који говоре лезгијски, остатак су оних древних Анта који су били у дугој пријатељској вези са источним Словенима, те су многи и Словене често називали Антима. Доиста, може бити да је једно плинијевско антско племе именом српско нека сродничка, својтска племена организовало и у “државице” а затим утопивши се у њих, оставило им име као германски Франци Французима, а нормански Руси и монголски Бугари – Словенима.

* * *

Ко год се интересује за српску праисторију, генеалогiju, родословље, ко о томе прочита поменуте старе писце, ко је непристрасан, лако ће се уверити у историјску истину да се у случају Срба одиста ради о “једном од најстаријих народа”, не

само Европе, него народу који је кроз све међаве историје сачувао своје аутохтоно име – Срби. Тако је немачки научник – археолог Johan Kaspar Zeus цитирајући чувени “Минхенски рукопис”, потврђивао ову истину о Србима и њиховом имену речима које наводимо: “Ово име допире све до у најудаљенију старину. Ми га налазимо у својој првобитној, правој домаћој форми већ код Плинија /79/ и Птоломеја /175/, у низу других народа настањених између Волге и Меотиса /Азовско језеро/ и Дона. Колико је већ тада било распрострањено име Срби, потврђују речи чувеног баварског географа, који је писао да је земља Сервијана /то јест Србаља/ тако велика да сви словенски народи из ње проистекоше, као и што и сами тврде.¹⁰

Karl Gottlob Anton (18. век) је тврдио да су Срби и Јазиги “прародитељи Словена”, да су “Срби један од најславнијих народа”. И. Добровски је сматрао “да је Прокопије могао рећи да је прво постало име Срби (Сербен) да је затим дошло до поделе, па је једно племе добило назив Словени (Slawen, Slowen), Јазиги, а друго Анти, Хенеди, Венди, Срби...¹¹

И многи други историчари који су остали верни поштену односу према српском пореклу и српској историји, писали су о прецима Лужичких и Балканских Срба и њиховом боравку на просторима где су могли да се нађу на ударима обесних персијанских силника: Јован Рајић, Милош С. Милојевић, Милан Будимир. И професор др Реља Новаковић, у књизи “Срби – име Срби кроз време и простор”, пише како је српски историчар Ђорђе Бранковић /1645 – 1711/ с правом забележио да се српском имену “зачетије” може наћи као Зерби или Зерви у Месопотамији, међу водама Тигра и Еуфрата, позивајући се при том и на Плинија. У сваком случају вреди стално понављати, јер се необјашњиво занемарује, историјску истину – да су северни Срби и јужни Срби браћа не само по “млеку”, него и да им је заједничка сербско – словенска “terra mater” била бескрајно велика: “... између Кавкаског

¹⁰ “Die deutschen und die Nachbarstämme”, Minhen 1837.

¹¹ “Још једном о пореклу Срба”, др Реља Новаковић, Београд 1992. г.

горја и Северног океана!”, да су браћа и по језику, најближи род и по самом имену, по усуду, да имају заједничке претке у дубоком времену и далеком простору, па и међу оним Масagetима који су први одбранили Европу, одвративши Кирове Персијанце да продру на европски континент преко Кавказа, управо где су Плинијеви Срби држали одбрамбене положаје кроз које Даријева војска није могла да прође, па је напад морао да буде пребачен на Тракију и Подунавље.

* * *

“... У старо време у српском језику није било речи “Србија”, само су нас странци тако звали: Serbia, Surbia, Servia, па нам је од њих дошао тај облик са латинским и грчким наставком – ија. Ми смо своју отаџбину називали најпре “Србје” па нешто доцније “Србље”. То је дуго била збирна именица попут речи лисје, лишће, и значила је Српство, Срби, укупно, а када се развило ратарство и дотадашњи ловци и сточари привезали се за земљу, почели су се употребљавати и називи “Српска земља”, као Бугарска, Љешка /Пољска/ Чешка /земља/... Наши стари владари називали су се Краљ Србљем, Господин Србљем и слично, то јест владар Србљу, српству, а тек се касније од појма збирне именице прешло на појам плурала, па су “Краљ Србљем” значили “Краљ Србима”, а “Србље” множина – Србљи или Срби. Ово се види и код данашњих Лужичана, који Лужицу зову *Сербиј*, а кад говоре да се нешто збива у Лужици, они кажу в *Сербах*, те тако место земље помињу народ њен... Лужичанин за себе каже да је “*Серб*”, а када хоће да нагласи разлику каже да је “*Sywertni Serb*”, не “*јужни Серб*”. Жена је “*Сербовка*”.¹²

Нема сумње да је појам Серб и код Лужичких Срба, као уосталом и код свих старих Словена означавао некога ко је “свој”, ко припада истом роду.

Тако је и српско име доспело и на Балканско полуострво. “Племе” које је из Полабља дошло у Београд и на Балкан и носило српско име настанило се (по повратку из Солуна),

¹² “Гласник СПЦ”/1972.

око Таре, Ибра, Дрине и Лима. Ускоро је постепено окупљало око себе околна сродна словенска племена, која су дошла у Подунавље /Дакију/, на Балкан, са Аварима, и ту и остала. Тако су сва словенска племена која су слично говорила прихватила за своје национално име назив тог “центрипеталног” полабско – српског племена, народа.

Нису дакле, *sywerni Srbi* и Јужни Срби само браћа по истој судбини, него и по истој прапостојбини из које потичу. Писци старих и нових “анала”, заљубљеници у истиниту хронологију настајања народа и формирања света још увек нису начисто са временским редоследом њиховог појављивања у бескрајно далеком времену, простору такође!

Да ли су најдаљи српски преци најпре живели у Месопотамији, око реке која се тамо још увек зове *Србица*, или им је прадомовина била око сливова источних река у кавкаска приморја, – што је највероватније – где их је открио Плиније, или пак и на далеком Прибалтику. Или чак и на свим поменим локацијама где их је наносила бура праисторије. Хроничари нису сложни ни око истине да ли су словенска племена настала од Срба или су и Срби словенског колена. Немачки етнограф Ј. Г. Кол /19. век/ тврдио је о српском имену следеће: “Име Србин беше некада једна од великих укупних ознака за Словене. Једнако као код Немаца име “*Aleman*”, које је код Француза још увек ознака за Немце, а назив Србин је остао до данас само као ознака једног дела Словена...”

Колико су се немачки научници, њиховом поштованом педантношћу бавили питањем Срба показао је и немачки песник Јаков Грим, искрени пријатељ Срба. Овај немачки поета је у предговору “Мале граматике Вука Караџића”, записао и ово: “У ствари, Србин изгледа да је најбољи назив којим се граматички могу обухватити сви ови словенски народи истог порекла и језика. “Срб” је сам за себе тамног порекла, али је чисто словенска реч, коју је Добровски држао погодном да постане општом ознаком свих словенских племена. Њу срећемо у западној грани (словенских народа) као и у јужној. Словени који живе у Лужици такође се зову Сорби. Према томе, мени изгледа да нема славнијег имена, које би се могло

употребити за све Југословене. Ниједно друго југословенско племе нема такву историју која би се могла упоредити са српском...”: (Јаков Грим – *Wuks` Stefanowitsch: Kleine Gramatik, verdeutscht und mit einer Vorrede von J. G. 1824, Seite XXIII.*)¹³ Нека овде буде наведено и писање “патријарха славистике”, Јозефа Добровског: “Истоветност лужичких и балканских Срба није случајна. Она потиче из прастарих времена, када су се српским именом сви тадашњи Словени називали, пре него што је настало словенско име” /Исто/.

Хрватски каноник и историчар Фрањо Рачки /1828 – 1894/ у књизи “Борба јужних Словена за државну неовисност”, као и у “Повјести Славена”, тврдио је: “У почетку називаху се Словени домаћим именом Срби, то јест рођаци, а странци, специјално Немци, звали су их Вендима, или Виндима. Под тим именом познају Словене и Грци и Римљани још од седмог века пре Христа. Ширењем Римског Царства и Римљани добијају тачније податке о Виндима, тј. о Србима. А када је уништена римска држава, нестане старог домаћег имена Срб, као опћенитог свему роду те се оно задржа код полабских и јужних Срба”. И даље, исти учени аутор напомиње: “Под именом Венди познаваху Феничани и Грци, а доцније и Римљани, Србе још у 7. веку пре Христа, када су из српских крајева покрај Балтичког мора извозили ћилибар”.

Ову чињеницу о боравку Венда – Срба и у Балтичком приморју у давнини потврђивао је и руски филолог, дипломата и историчар А. П. Гиљфердинг /1831 – 1872/: “Балтички Венди имали су богате градове... и трговину која је достигла такав развитак да су савременици били задивљени. Судећи по чињеници да су у то доба на бескрајном простору постојале разне државе Срба, које је везивао само заједнички језик, а не и политичко јединство, цепање Срба могло је да настане... када су се услед намножености и пренасељености кретали ка новим земљама и новим домовима...” (О. Л. Пјановић – исто).

Чак се и словеначки професор универзитета у Грацу Грегор Крек /1840 – 1905/ такође бавио именом српским:

¹³ “Срби, народ најстарији”, проф. др О. Л. Пјановић стр. 47.

“Име Срби које је некада означавало словенски народ /уопште/, све се више сужавало и данас припада само становницима двеју Лужица и јужнословенском имену Срба. За она прва два племена /Доња и Горња Л./ ми кажемо Сорби само зато да их одвојимо од јужних Срба.” /Види “Увод у словенску историју и књижевност” (на немачком језику, исто).

* * *

Ма колико било старо име “Срби” и колико се историчари разликовали: по вокацији, локацији и поштењу код његовог настанка – није спорно да се на балканским просторима српско име јавља тек онда када га као своје “донесу” Срби из Полабља, или из Бојке, Галиције. Није спорно ни то да су Лунички Срби директни потомци – најстаријих Срба! Било да су им преци из Горње Месопотамије, са јерменских простора, или са доњих токова Волге из Закавказја, или са Прибалтика, или касније из међуречја Сале и Лабе. Док је име Јужних Срба, без сумње стигло са северозапада, “отцепивши се брат од брата”...

До овог кобног раскола дошло је у Полабљу не због “наследства власти” како Ludwig Albercht Gebhardi /18. век/ тврди, него вероватније због спора: да ли примити суровим средствима натурано хришћанство /у 6. и 7. веку/ и ропство, или остати при веровањима и обичајима паганских старосрпских предака. Углавном, историјска је чињеница да су Северни Срби и онај део који “одбеже” из верских разлога на Балкан, – браћа!

Међутим, о томе како су се браћа раздвојила, најученије је посведочио Константин Порфирогенит (912–959), најобразованији човек тога доба, иначе византијски цар, и то у чувеном делу “DE ADMINISTRANDO IMPERIO” /“О управљању царством”/, написаном око 950. године. У одељку “О Србима и Земљи у којој сад станују”, учени цар је оставио српском потомству истину за сећање: “Треба знати да Срби /балкански/ – потичу од некрштених Срба прозваних Бели што обитавају с оне стране Мађарске, на подручју које они зову Бојки /вероватно данашња Чешка/, где граничи Франачка /на

Елби/... Тамо су, дакле, с почетка “од давнина” пребивали и ови Срби. Кад су два брата /Дерванови синови/ наследили владу над Србијом /у Полабљу/, од оца, један од њих, узевши пола народа побеже Ираклију /владао Византијом и Београдом од 610 – 641/, ромејском /византијском/ цару, кога прими тај цар Ираклије /почетком седмог века/ и даде му за насеље место у Темату солунском, Србљују /Сервију/ како се зове од тада... После неког времена одлуче ти Срби /већи део/ да се врате кућама /у Полабље/, и цар их пусти. А када пређоше реку Дунав, покајавши се, јавише се цару Ираклију преко заповедника који је тада управљао Београдом, да им да другу земљу за насеље. Како су тада и садашња (у 10 веку) Србија и Паганска и такозвана Захумска земља и Травунија и Канапи, које су биле под влашћу ромејског цара, биле опустошене од Авара... То цар насели те Србе у тим земљама. Беху Срби подложни ромејском цару. Њих цар покрсти... И поучивши их да врше дела побожности, лепо им разви веру хришћанску... Онај Србин владалац, што беше побегао /са севера/ цару, умре, и по наследству завлада његов син, па рођак и тако из његова колена и потоњи владари /српски/ Вишеслав, Радолав, Просигој, Властимир...¹⁴

На поменутих територијама ће “у трећој десетини IX века, од уједињених племена доћи до стварања прве слободне српске државе”. /В. “Историја српског народа”, др Станоје Станојевић, Београд, 1926, стр. 49 изд. “Напредак”/ на чијем се челу нашао Властимир којег помиње Порфирогенит, и који је “владао Рашком”, а под његовом врховном влашћу била је и стара требињска област” /Травунија/ (Мала енциклопедија, Просвета, Београд). Тако се “име Срби око средине 10 века усталило у областима које су у то време важиле као српске, а простирале се од Цетине до Ибра и Боке Которске, мада има помена о овом имену и у другим областима Балканског полуострва.”¹⁵

¹⁴ “Историјска читанка”, изд. “Знање”, Београд, 1949. г.

¹⁵ “Постанак и развој српске нације”, изд. “Народна књига”, Београд, 1979. г. стр. 97.

“Порфирогенитово сведочење о Србима, и Северним и Јужним утолико је драгоцене што представља најстарији покушај да се напише кратка историја Срба... Најранију познату интерпретацију изворних података о Србима... Његови подаци отуд у логичној повезаности имају тежину историјских аргумената... иако су забележени 400 година после најстаријих вести о предбалканском положају Срба...”¹⁶

Срби су се, следило би, у Полабљу “поцепали” у почетку шестог века. Немачки историчар Л. А. Гебхарди је тај растањак овако записао: “један протерани српски принц добио је прилику да оснује 640. године српску државу Сервицу, недалеко од Солуна... до неслагања између синова Кнеза Девана дошло је око власти па је “јача партија” истерала слабије противнике из Sorbenlanda, а један део Срба кренуо је из те Германске Србије на Балкан. Ово истеривање је проузроковало оснивање једне српске насеобине у Дакији и другим провинцијама грчког царства. Одбегли кнез је добио од Флавија Ираклија једну тесалску ледину /у 640. години/ и ту је једном граду који је изабрао за своје седиште дао име Сервија, по имену своје отаџбине на северу...” Ову српску Сервију у Грчкој помиње и проф. Георгије Острогорски у сабраним делима “Византија и Словени”, “Просвета”, Београд, 1970. године.

Вредно је забележити још једну значајну чињеницу: да су Срби, за које Порфирогенит каже да су “прозвани и бели”, с обзиром да су дошли са реке Лабе, Елбе, на латинском Albis, што значи “бела”, први дали данашњем Београду његов српско – словенски назив – Бели град, Београд.¹⁷ Док га они нису прекрстили својим именом, град на Сави и Дунаву звао се Сингидунум, а српски назив ће тек око 250 година касније од доласка Срба под његове природно беле калемегданске зидине 878. године и званично ући у писану историју као – Београд! Кад је реч о имену Срби својеврстан је куриозитет да се

¹⁶ “Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво”, проф. др Реља Новаковић, изд. Историјски институт у Београду 1977. г.

¹⁷ “Седам хиљада година Београда, изд. Музеј града Београда, 1975. г.

у “Енциклопедији” објављеној у Београду за време “титоизма”, 1968. г. лаконски каже само ово о Србима: “назив Срби помиње се први пут 822.” Ни ко “помиње” ни где, ни којим поводом. А ради се о Северним и Јужним Србима позваним на царски сабор...! Нема ни Плинија, ни Птолемеја, ни Прокопија, ни Вибијуса, ни Ајнхарда, ни Јована Бајића који Србе налази на Каспијском мору. Занемарена је историјски доказана истина да се име “Срби” помиње “први пут” не у IX, него у I веку нове ере!

Историчари се слажу да су Порфирогенитови подаци о Србима (и Северним и Јужним) “заиста драгоцене за осветљавање националног идентитета Срба.” (Милош Благојевић). Ово стога што и из њих сазнајемо следеће: 1) Срби су стекли своје име у прадомовини и пренели га на Балканско полуострво; 2) у прадомовини (на северу Европе, између Висле и Лабе – М. Б.) запоседали су одређену територију, коју Константин Порфирогенит назива Србијом; 3) та Србија се граничила са Франачком... (тако је говорио и Вибијус – С. В.); 4) Срби су још у прадомовини имали свог владара и владарски род у којем се власт наслеђивала; 5) пресељавање *половине народа* указује на његову многобројност и релативну пренасељеност; 6) постојање, преношење и чување народног имена, одржавање на окупу народа, посредно сведоче о томе да постоје чврсте унутрашње везе, заједнички језик, обичаји, религија и друштвени односи. Из свега што је речено може се закључити да су Срби још у прадомовини стекли сва најважнија обележја која један народ чине народом у пуном смислу те речи. Били су то: народно име, бројно становништво, територија, државни организам, владар и владарски род, као и чврсте унутрашње везе.” (в. “Срби у европској цивилизацији”, изд. Балканолошки институт САНУ, Београд, 1993. г. стр. 21). М. Благојевић сматра да река Висла служи “као ближе одређиште да је у њеном сливу била прадомовина Срба”!? При свему овом мора се рећи да многи историчари на “брдовитом Балкану” често заборављају две круцијалне ствари: 1) ону “другу половину народа” која је остала у Лужицама, у Полабљу, и 2) у чијој су прадомовини живели Плинијеви Срби које су он у I веку и Прокопије у II веку нашли као староседеоце на обалама Азовског и Каспијског мора?!

Није ли стога и наш наслов подсетника о Лужичким Србима, као “заборављеном народу” још једна “туга и опомена” како би рекао песник – философ Џорџ Сантајана (1863 – 1952) највећи противник – Забошава!

А посебно Веоградикум нема разлога да “заборавља” Северне Србе. Из тога “разлога” наводимо “релевантне” доказе из монографије “СЕДАМ ХИЉАДА ГОДИНА БЕОГРАДА” коју је објавио Музеј града 1975. г. “У првој половини VII века појачан је словенски елеменат на Балкану. С пристанком цара Ираклија (610 – 641) тада су се доселили и Срби у Подунавље... Српски живаљ је остао за читаву будућност везан за ово тло, упркос каснијим владавинама разних држава. Под својим античким именом Сингидунум се последњи пут у историјским изворима јавља 630–те године... У том времену, презасићеном честим сукобима политичких интереса разних држава, јавља се поново наш град али под новим именом: БЕОГРАД. Његов поновни помен у историјским изворима 16. априла 878–е године показује да га је *старо српско* становништво у међувремену обновило... Неколико година касније, 885–те већ се помиње као најславнији град на Дунаву. Словенско име (које су му дали Срби из Полабља), убрзо прихватају сви околни народи, као и – завојевачи...” (в. поменту монографију).

Није ли ово кумство Београду још једна карика у родбинском ланцу која опомиње и Северне и Јужне Србе да се међусобно не заборављају! И једни и други имали су претке заједничке у Белој Србији (в. мапу). И једни и други од искона имају исто име, исту прадомовину! А да ли су им најдаљи преци живели на далеком југоистоку пре нове ере, нека утврђују херодоти и тукидиди постмодерне ере. Херодот је веровао да је “морал највиши закон историје.” (Тукидид).

Уосталом, ако је тачна стара истина да је “сваки народ на најкраћи начин дефинисан својим именом”, и ако је истинита етимологија да реч “Серб”, значи човек, род, свој по рођењу, “браћу по матери”, онда и једни и други Срби не треба да се стиде историје.

Порфирогенитови подаци према тумачењу Шетгена и Крајзига

Народна ношња из Лужица

ОТКУД СРБИ УСРЕД НЕМАЧКЕ

Да “чујемо” најпре одговор једног немачког хроничара из прошлог века, када се у Европи до истине више него данас “држало”:

“Становници Шпреских шума пореклом су Словени, они се називају Венди, или Винди, и овде су се сасвим чисти од немачког елемента одржали. Усред срца Немачке, налазимо се ми, ево наједаред у чисто словенском пределу где словенски језик, где словенски обичаји владају. У Немачкој се показаше тек за сеобе народа /око Христовога рођења/, основаше једни за другима више вендијских држава које све кратка века беху, док им у шестом и седмом веку по Христу не пође за руком, те готово целу северну Немачку, чак до Рајнских предела не покорише. Карл Велики покори овај народ своје скрипту, но таки под његовим наследником ослободише се опет: саксонске војводе водише дуго, али безуспешне битке против њих: Хајнрих Први основа маркграфују Мајсен, Lausic, /Лужице/ и Брандебург против њих, а његову наследнику Отону Великом не пође за руком да их победи и хришћанство на силу у њих заведе. Но, пошто беху порезом оптерећени, а хришћанство им се на немачком језику проповедаше, подигну крвав устанак и врате се незнабоштву. Тек после тога више вендијских племена признаде Готшалка, сина оборитског кнеза Уда, за свог кнеза, и овај оснује велику Оборитску или вендијску државу 1047. године. Он се покристи, стаде зидати цркве и манастире и нареди да хришћанство језиком Венда проповеда. Њега опет сузбије Готшалков син Хајнрих и рашири вендијску државу од Висле и Одре до Лабје и од Чешких гора до Источног мора. Његова наследника Кнута признаде штавише цар Лотар Други за краља Оборитима, али већ после његове смрти 1131. године расу се вендијска држава опет. Хајнрих Лав покори на послетку Венде и уведе их у хришћанство заувек.

Западна групација добијала је временом заједничко име по реци на којој се зауставила – Полабски Словени. У њој су били и Срби, који су се померили чак до Хамбурга, Линебурга, прешавши и реку Лабу. Тако су у петом веку Срби забележени на реци Елби, Лаби, Албису /бела река/, као народ који је ту већ одавно живео “на своме простору”!

О тој за Србе драгоцености историјској чињеници сачуван је најстарији, веродостојан извор који Србе налази као становнике дуж целог Полабља. Забележио га је признати западни писац Вибиус Секвестер.

Ево тог оригиналног записа франачког историчара с краја петог века наше ере:

“Albis Germaniae Suevis a Cerveciis dividit: mergitur in oceanum!”. Преведено: “Елба раздваја Немце и Србе и одлази у океан”. /према: “Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво”, стр. 97/8, већ цит./.

Сви европски историчари су сагласни у тумачењу да је Вибиус по Сервечијима подразумевао Србе а др Новаковић наглашава “да је Вибиус с правом могао рећи да су Срби били на Лаби, Елби још у време када су с друге стране /леве/ живели Свеви /Швабе/, преци данашњих Немаца”. /Исто стр. 98/.

Србе на Елби помиње и Псеудо – Фредегарова хроника /тројица аутора/ 631. године.

“У седмом веку летописац Фредегар помиње Древана, једног између српских кнежева који је око 623. године, ослободио своју земљу од Франака и придружио се Саму, оснивачу Велике словенске државе”. /Гласник СПЦ/1972/.

* * *

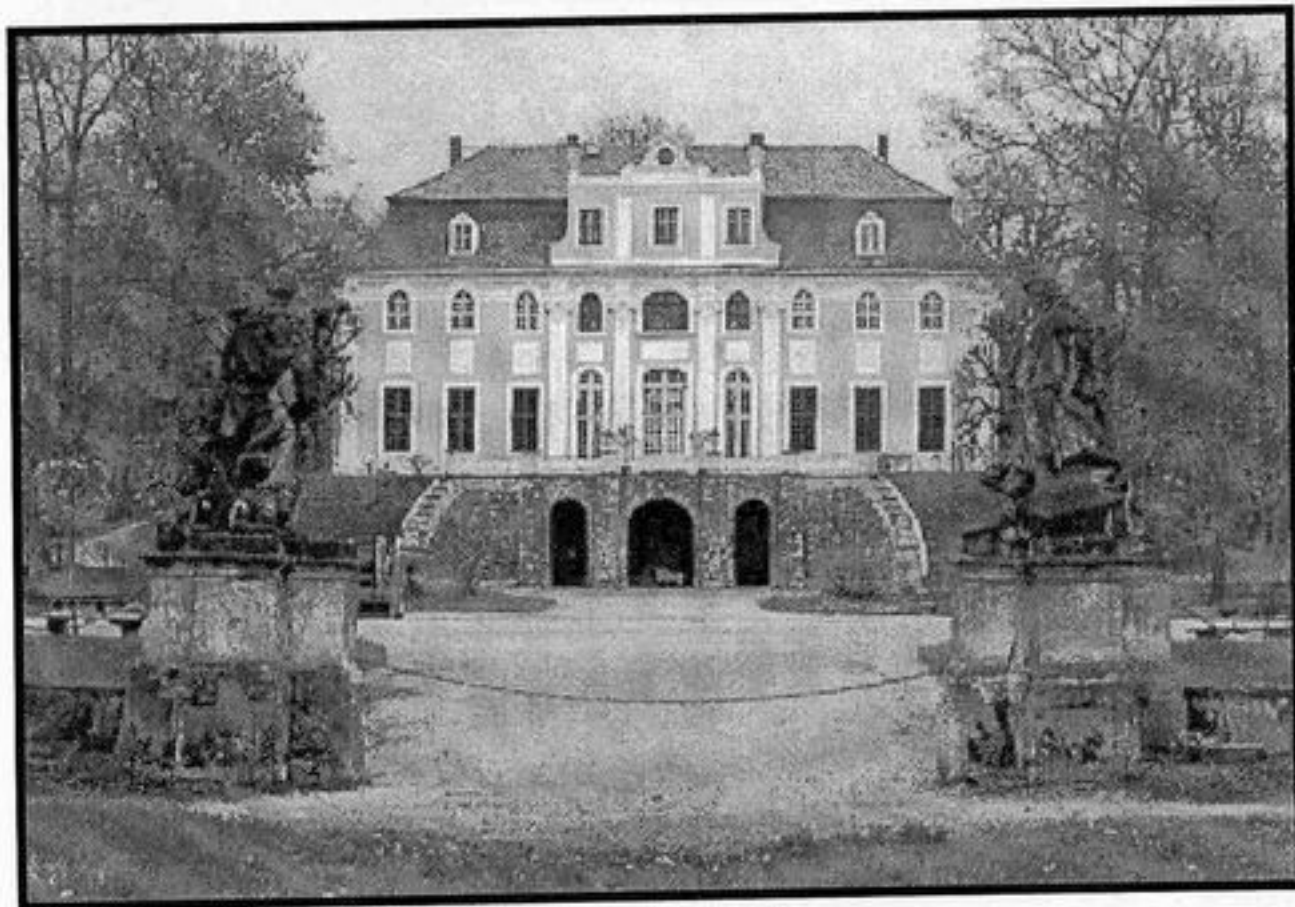
Ако се условно прихвати да су у међуречју између Сале и Лабје /према историчару Нику Жупанићу/, “од почетка” живели у области Гера, “Стари Срби”, првобитни староседеоци Подкавказја и да су то они Срби који су “први понели српско име”, онда би логичан закључак био да су Вибиусови и Фредегарови Срби на Елби живели и низводно од ушћа Сале у Елбу и као Древљани, чији је главни град био Глина /данашњи Линебург/, а који су такође били једно од српских пле-

мена, и они су, као и многи други, неправедно у историји означавани називом “Полабски Словени”, најчешће из зависти према Старим Србима, као најхомогенијом и као најорганизованијом народном целином на поменути простори. Уосталом, историја је потврдила да су од Словена који су историјски заокружили свој етнос на северозападу Европе, преживели само Пољаци, Чеси, Словаци и Лужички Срби. Они и дан-данас живе на територијама у које су доспели у првим вековима после Христа, /а можда и раније/, како то често истиче корифеј Српске историје, проф. др Реља Новаковић, у својим делима. Поменути немачки историчар К. Г. Антон је недвосмислено тврдио, да су Срби у Централној Европи, “врло стара етничка групација”. О тој неоторивој историјској истини, историчар престижног “Basler Zeitung”-а, пише 1992. године, 10. септембра, у броју 212, поштено и исторично следеће: “Lange vor den Deutschen – sind die Sorben /auch “Wenden” genannt/ ums Jahr 600, von Osteuropa kommend, ins Gebiet zwischen Elbe und Niesse, zwischen Erzgebirge und Saale, eingewandert. Als Nachkommen der “Elbsslaven” haben sie ihre eigenständige Sprache und Kultur bewahrt und im Mittelalter insbesondere gegen die deutsche Ostbewegung verteidigt.” (Много пре Немаца Срби су (називани и као Венди), стигавши са Истока Европе населили области између Елбе и Нисе и између Рудничких планина и Сале). Као сродници Полабских Словена, сачували су свој сопствени језик и одбранили га од немачког угрожавања.

Али, како је наша тема: Лужички Срби, заборављени народ, цитираћемо и јужно-српског историчара Јована Ђорђевића /1826 –1900/, који је први међу “најзначајнијим” словенским народима у Европи, посебно издвојио Лужичке Србе и то овим редоследом: Срби, Бугари, Руси, Чеси, Пољаци и *Лужички Срби*.

“Сви ови народи имали су поред својих посебно и своје заједничко име. Таквих заједничких имена било је више, јер су их друкчије називали туђи народи, а друкчије су се они сами звали. Од тих имена најзнатнија су два: старије *Србин* и млађе *Словенин*. Овим се последњим именом зову сви напред по-

менути народи, а и други их тим именом називају. Старије име “Срб”, некад опште свим Словенима, данас је остало посебно народно име нама и *Лужичким Србима*. Њихово заједничко име “Словени” свакако је настало међу њима самима. Према једном етимолошком тумачењу, ово заједничко име је изведено од словенског глагола “словити”, тј. “говорити”, па је тако добијена именица “Словјанин”, подразумевала сваког оног ко је тако “словио”, односно “говорио” – да су га могли разумети припадници једне огромне истородне говореће масе словенских племена”.¹⁹

Будишин

¹⁹ “Општа историја”.

ЛУЖИЧКИ СРБИ – НЕБРУШЕНИ АЛЕМ

–Пасторче или мезимче–

Легендарну, херојску повест о миленијумској историји Северних и Јужних Срба, можда би најпоштеније било започети песничком тужбалицом којом је најприближније истини отпевана и отплакана, историјски верно, судбина српског рода уопште. У тој поеми народног певача, у првој половини 20. века /Исаија Митровић/ извезена је епска одисеја, етичка Итака, али и антејска ослоњеност на своју прадедовску “Рјану” баштину.

* * *

Некада хомогени на широком Месопотамљу између Елбе и Нисе, данас згурани у Горњој и Доњој Лужици, раштркани по водовитом и горовитом Шпревалду, још увек се држе и одржавају између чекића асимилације и наковања издржљивости, на мочварној и песковитој “Српској пустињи” /речи Станислава Винавера/. О тој досуђеној им сахари, њихове шаљивције смислиле су ову анегдоту: “Када је Бог прелетао преко Земље и сејао пшеницу, помете се, па одреши врећу са песком, те поче уместо зрном, песком земљу посипати!”.

Узгредно речено, за утеху Лужичким Србима, може послужити слична судбина и њихове јужне, бели – градске браће, који такође беху хуле среће у избору домишта: Њихови “одбегли” из Полабља преци “подигоше кућу насред пута” /Јован Цвијић/, па како год који намерник, често и злонамерни, а нарочито освајачи крену Келтском трасом, као најпогоднијим тзв. “цариградским друмом”, “Nach den Osten”, очеку таљигама о њу /кућу на путу/ и начине им непроцењиву штету. Или, рецимо, запале им бомбама њихову Алексан-

дријску библиотеку! Слично се дешавало и са Лужицама: Наполеонове гренадире, освајачки пут за Москву водио је управо преко сиротињских станишта Лужичких Срба, а претходно су тридесетогодишњи, седмогодишњи и слични ратови, углавном пламтели по српским насеобинама.

Ето, ваљда је таква судбина хтела и једне и друге Србе – и у првој и у другој половини 20–тог века: да се увек нађу “на путу” освајачима. Али и заборављачима. Ево мало подсетника о њима, склоним – забораву: Када је пре неколико година (1993) објављена у Београду књига предавања која су “држали најбољи стручњаци и највећа имена наше науке” под насловом “СРБИ У ЕВРОПској ЦИВИЛИЗАЦИЈИ” – нико се није сетио да бар помене постојање Лужичких Срба, који хиљадама година живе усред европске цивилизације! Или још један превид Лужичких Срба, који говоре језиком разумљивим за све Словене, посебно Чехе и Пољаке, па и за Србе, дакле словенским језиком: У Београду се сваке године одржава “Скуп слависта” који организује “Међународни Славистички центар”. Нико се не сети да позове на Семинар овог Центра и представнике Северних Срба! А главни циљ ове институције је “да подстиче и помаже... учење и усавршавање српског језика у иностранству”. Центар се бави и “културом српског народа”!

Лужички Срби, којима је једино и посвећено ово самоподсећање на историјске чињенице, дуго су били заборављени народ! А њихова Лужица – Terra incognita! Посебно у овом веку, почев од Версајског мировног уговора, па до Повеље ОУН. И то не само од туђина, него и од словенских сродника. Па чак, као што се види и од њихових директних јужних сродника, ових дана. То што су заборављени од осталог “цивилизованог” света, може да буде и последица познатог цезарског попреког погледа на мале народе. Ето, чак су и јужна браћа дизали руке од њих кад им је било најтеже. А Северни Срби су, од када знају за себе, углавном бранили своје, божје и људско право – право на живот!

Узнемиривани су “буквално” свим “цивилизацијским” средствима. Чак и демократијом!

А још нису покорени и покошени, као да су – неуништиви. Преживе сваку пропаст. Или, по немачком хроничару 20–тог века: “Die Sorben haben jeden “Untergang” überlebt”!

Зато је и света обавеза сваког српског доксографа да запише како ни један европски народ, толико дуге и богате историје и патњи, није толико бескрајно трвен и сатиран, као што су то Северни Срби. Нити пак, толико угњетаван као њихова браћа, Јужни Срби. На срамоту свеколике европејске цивилизације и некултуре!

О тој њиховој “братској” заједничкој животной драматургији, тужно подсећа за наслов узета метафора јужно – сорабског песника: “Небрушени алем камен”. Нека се и он, опет истине ради, узиди и у приповетку и о Србима из Лужица.

*“Има ли народа, који је толико
прошао големих и страшних голгота,
Сем српског народа?
О, да л’ је ико понео бремене толиких тегоба,
патњи и мука ко народ српски што је?
О, да л’ је ико најчистију мисо’
О слободи плаћао морем крви своје,
И сву своју повест крвљу својом писо’
О, који је то народ мучну срећу своју,
Што је без одмора голом чести ково’
И на својој крви и на своме зноју
Осетио подло дело Кајиново?
Он свој лебац ломи на Вировној стени,
Тражећ’ путе сунца кроз небеса сива,
Па је као онај алем небрушени –
Што га дуже тареш, све светлији бива”.*

/Из необјављене збирке “Испаштања”, 1941. г./.

Овај небрушени исечак исцвилео је песник у “првом полу-времену” ратничког 20. века. Пре Бухенвалда, Аушвица, Јасеновца, – тих “страшних голгота”, које као да је наслућивао И. Митровић, године ’41.

Тек ће друга половина овог столећа потврдити да је по патњама 20. век био најгори еон не само у српској него и у

људској историји уопште. И не само за Србе, о којима овом приликом причамо. Истине ради, треба ипак нагласити да су и немачки интелектуалци најлуцидније осуђивали ово срамно столеће. Корифеј европске мудрости Theodor Wiessengrund Adorno /1903 —1969/, питао се с правом – како је уопште могуће још певати, писати поезију и говорити о радостима света, у веку у којем је уморено преко 100 милиона људи: у конц-логорима и ратовима!? У веку у којем су чак и култура и религије коришћени у нехумане сврхе. Стога је Адорно с правом предлагао да се “скине позлата којом неуспела култура овога века прикрива своју кривицу и истину” о трпљењу и патњама која су поднели поједини европски народи, па и Лужички Срби, које је нацизам и комунизам био “укинуо” као – народ...

* * *

... Узалудно је и Фридрих Ниче, пред крај 19 века, наслућујући катаклизму света, захтевао да се изврши превредновање свих вредности /Umwertung aller werte/, узалудно је и велики немачки историчар Освалд Шпенглер баш у предвечерје највеће светске катастрофе /Други светски рат/ и научно и пророчки доказивао да се цивилизација и култура Запада – “ближи својој пропасти!” /види: “Пропаст Запада”/

И, ускоро је свет заиста доживео праву пропаст – на све четири стране света.

Уништавање народа какво не памти историја људског рода.

Тако, европска и светска цивилизација и култура уопште постмодерног човечанства, потврђено је на самој размеђи овог века и овог миленијума – нису положили испит из предмета “Човекољубље!”.

Тај стрмоглав човечанства био је посебно поразиан и за Лужичке Србе. Примера ради – док готово све друге народе Европе прати материјални развој, наталитет и легалитет, Јужни Срби су, осуђени на сиромаштво и фертилитет. А Северни, Лужички, на морталитет – асимилацијом.

И у томе је њихова заједничка трагика.

* * *

... Ако су генерације и поколења Полабских Словена и Старих Срба “асимилирани” у Прусској, Угарској, Пољској, Украјини, и њихово етничко биће изоштено из света историје у европском средњевековном брлогу, неће ваљда и *sywerni Srbi*, овај остатак остатка “најславнијег народа” /epiteton ornans немачког историчара К. Г. Антона/ испарити из ултрамодерног времена и са хиљадугодишњег прадедовског простора. Овај упит, у име непристрасне Темиде, утолико је схватљивији што ће у историјском памћењу остати за сва времена утиснуто – да ниједан европски етникум, *respectively* – народ, није толико дуго безпоговорно носио терет тешких националних и егзистенцијалних неправди које већ стотинама година подлокавају његове корене, преобраћају, однарођују сваку новорођену генерацију, као што је то случај са Лужичким Србима.

Као да их је и сам Господ осудио /а није/, јер су вазда били праведни и смерни, по наговору *Teufel*-а, да легендарном стоичком мудрошћу “ћути и трпи” одживе свој тегобни живот народа који отмено пропада! Наочиглед хумане и демократске Европе! Вену Лужички Срби већ вековима, а ипак још тињају, букте, као да их одржава нека интелигибилна сила и жудња да не изгоре. И то у најцивилизованитој мега – држави. И у најкултурнијем свету, од када је света! Али, свету који се и поред све кићености, маћехински односи према њима!

Као да су пасторче!

А нису!

Напротив, по свим људским, историјским и демографским параметрима требало би да Лужички Срби буду – мезимци. Немачки и европски...

* * *

...Зашто је то тако. Зашто су људи, жене, деца, народи па и Срби истеривани са својих огњишта, из својих кућерака, одвођени у конц-логоре, на стратишта, у гасне коморе, гулаге – нека пишу поштени историчари, који се не држе тиранијског прописа о “педесетогодишњем ћутању”.

Намера овог казивања, о Лужичким Србима јесте апел – да више никада не буде лагера, изгона, прогона, исељавања, егзодуса и проклете асимилације. Или у било којем другом виду “понижених и увређених” народа. И, нигде на земљиним шару!

А какве су све непогоде – борећи се за правду и истину – доживљавали и преживљавали Северни, Лужички и Јужни Срби! На жалост и неки други народи у овом веку. О томе страдању невиних најречитије казује лаконски запис, уклесан на једном неуништеном каменом споменику у централној Србији: “КАКО ЗА ИСТИНУ НАСТРАДАШЕ ТЕЛОМ, ОПИСАТ СЕ НЕ ДА НА МРАМОРУ БЕЛОМ!”.

* * *

На крају 20. века “ментална дијагноза” технолошки савршеног света није само морално несавршенство, него и “распад у етичком, и интелектуалном, у физичком, у свему”, управо онаква какву је својевремено поставио /пророчки/ велики Немац Артур Шопенхауер, али, на жалост, за прошло столеће. Тек у овом веку хомицидоманије, прогона, сеоба, присилног исељавања, било је – на претек! Ту жалосну “палету” страдања и егзодуса су у овом веку осетили Јермени, Јевреји, Срби, Курди, Роми и др., па чак и Немци, али и неки други народи, као на пример Руси, Пољаци.

Етничког чишћења под језуитским геслом “или се склони, или се поклони”, затим асимилацијом, утапањем, изгоном, и сеобама сиротињским са огњишта још увек има и биће их до века, ако се не извуку поуке из досадашње “анатомије” “људске” “деструкције”!

Масовних сеоба Србаља било је безброј. Док Лужички Срби нису имали куда!! да буду изгнани, осипали су се под својим небом, Јужни Срби су растеривани по читавом белом свету. Нико осим Јевреја није имао толико расејања, сеоба. А сеобе су свачије увек биле тужне и ружне. Тужне због “одласка” а ружне што никада нису имале “повратка” како би рекао Милош Црњански, писац тужних “Сеоба”. Нису их имали, као што рекосмо, толико Северни Срби колико су их

имали балкански. Навешћемо само неке – “о великом расејању Срба”, као што је писао Мило Глигоријевић у књизи “Излазак Срба”. Наводимо их да би их боље упознали и браћа са севера...

... Прва присилна сеоба античких Срба, под притиском Гота, Хуна и азијских хорди била је пре нове ере, са југоисточног европског пространства, друга са Дњепра, Дњестра и Карпата према западу, трећа са Прибалтика, четврта на Балкан и Полабља...

Ево неколико најтрагичнијих сеоба Срба:

- 1438. била је прва велика присилна сеоба српског народа из старе Србије и Македоније у Банат.

- 1485. била је друга велика изгонска сеоба Срба, са педесет хиљада избеглица из Србије у Срем и Банат.

- 1564. нова велика сеоба Срба из Босне у Горњу Крајину, Хрватску и Банију.

- 1690. била је епска велика сеоба Срба под Патријархом Арсенијем Чарнојевићем, у крајеве преко Саве, Драве и Дунава, све до Сентандреје изнад Будимпеште, са преко 36 хиљада породица! (сада их има тамо око пет хиљада душа). Асимилирани су!!!

- 1715 – 1753. до 100 хиљада Срба “бегунаца од турске сабље” стигло је у Аустро – Угарску /М. Глигоријевић/, али су се ускоро из Мађарске, бежећи од “аустријске правде” морали преселити у Украјину. На жалост, и њих више нема! Асимилирани су!

Поучно је и о синдрому масовних сеоба подсетити се како је највећа српска сеоба са Косова 1690. оцењена у књизи др Марка Младеновића “Буђење српског народа”:

“И зато нека нам послужи као наук размишљање Јакова Игњатовића /1842 – 1889/, знаменитог српског писца о судбини народа који се отисне од своје матице. У својим “мемоарима” /издање СКЗ 1966/, он замера Патријарху Чарнојевићу и сматра да је починио грдно политичку грешку, што је заведен, опсењен бечком политиком, извукао из старе Србије језгро народне снаге. Као пример он наводи само један доказ: Сентандреју, где су за кратко време Срби подигли седам цр-

кава, много школа саградили, које “фондацијама” снабдеше, које и данас још код изумирујућег онде народа, у вредности на стотине хиљада форинти броје... А Србија са тим, два удара претрпи: један – с таквим ослабљењем, а други – што су бесомучни Турци још већма ослабљен остатак гњавили, умањивали... Како су се под Чарнојевићем доселили, бацили су их тамо чак до Коморана, Ђера, а остале такође раштркаше... Срби тешке дане живели су под Турцима, тешке дане у Угарској. Много се обећало, мало испунило. Њихову даљу судбину описао је Милош Црњански у “Сеобама”. Многи потомци Чарнојевића и Шакабенде нестали су неповратно у широким просторима Паноније, Молдавије, Украјине и Русије. Попут Хазара!”²⁰

- 1945. исељено је са Косова преко 100 хиљада Срба.

- 1995. преко 300 хиљада Срба исељено је из Лике, Кордуна, Баније, Славоније, са вековних огњишта...

Срећа је за јужне Србе што су “имали куда”! Идући у егзил лако су код пријатељских народа налазили азил. Северни, као што рекосмо, нису имали куда... само су се склупчавали...

Отуда је, на крају 20. века, пред ново, ваљда људскије доба, сасвим разумљива јадиковка песника који вапијући апелује:

*И нека не буде више Чарнојевића,
и нека не буде више егзодуса
и нека не буде више пораза, прогона.
Страха, сузних очију, нека не буде више
Покорених...*

*Нека крену поворке што истину и слободу
носе поворке што ће љубав донети
Поворке што ће разум подарити
Варварима и равнодушном брату
Да све прогледа истином и снагом
оних што пакао додирнуше опет
И опет усправно ка Своду се дижу...*

/Велимир Лукић, “Политика”, 15. октобар 1988. године/

²⁰ “Буђење српског народа” изд. “Сфариос”, Београд, 1989. г. стр. 57.

На жалост, егзодуса Срба, осипања и смањивања њиховог етноса има и на самом крају XX века и миленијума.

* * *

Свака хроника о Северним Србима требало би да садржи и неке демографске параметре овог сталног опадајућег народа који опет неким чудом траје хиљадама година. Демографи још увек никако не могу да прецизно одговоре – колико има аутохтоног српског становништва на немачким просторима. Према сведочењу часописа “Kulturwille”, новина свих националних мањина, које су излазиле у Вајмарској Републици, Лужичких Срба је било – 250 хиљада. У такозваној ДДР, после Другог светског рата, било их је око 100 хиљада.

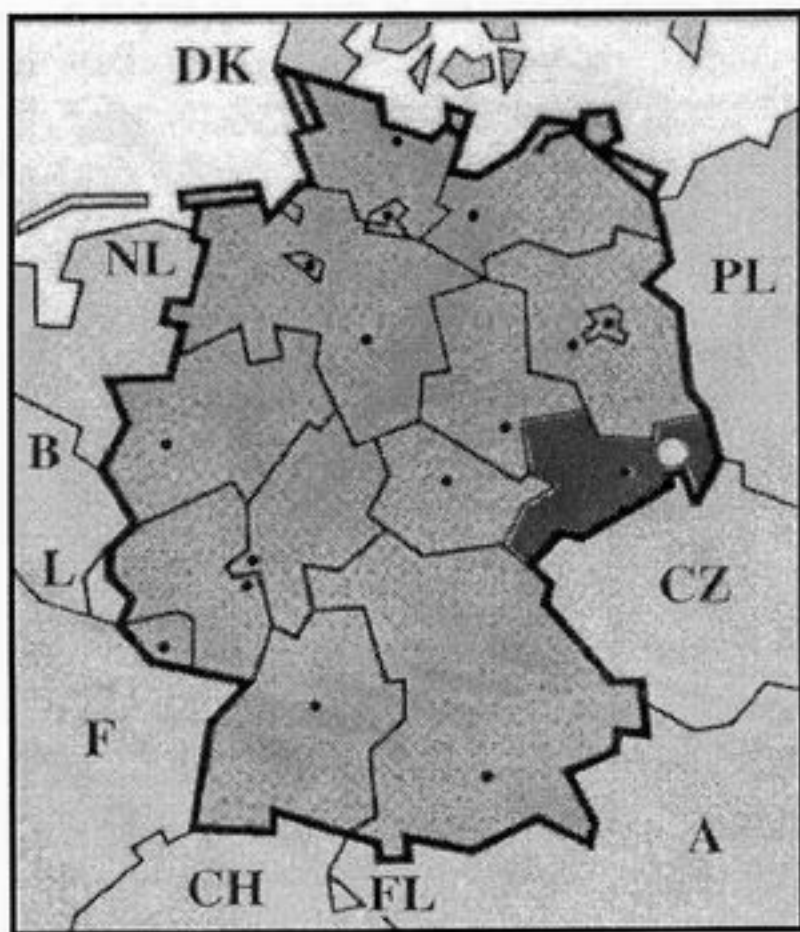
А како је изгледала њихова “демографија” у освиту новог доба..., на пример од половине прошлог века?

Према службеним подацима пописа становништва у 19. веку у Немачкој број Срба се кретао овако:

1849. године.....	141.649
1861. године.....	136.160
1868. године	200.000
1879. године	100.000 у Шпревалду
	30.000 у Лужици
	20.000 у Померанији
	<hr/>
	150.000
1880. године	131.500
1892. године	56.000 у Саксонији
	37.207 у Пруској
	4.402 у Пруској
	3.000 у “туђинству”
	<hr/>
	100.609
1900. године	116.811
1910. године	104.114
1925. године	71.203 становника (Срба)

Уз ове демографске податке, хроничар с почетка XX века, навео је и следећи коментар:

“Међутим, подаци не могу дати верну представу о бројности овог народа и о распрострањености њиховог српског језика, јер у условима националног угњетавања, Срби нису увек истинито приказивали своју националну припадност. Политика германизације настојала је да што више смањи број становника српске народности, па треба имати у виду и фалсификовање података службених пописа. У нацистичкој Немачкој спроводила се насилна германизација мањина, па су Лужичке Србе који су знали немачки језик уписивали као – Немце!”

Горња Лужица - још се држи...

АЈНХАРДОВИ ПОДАЦИ О СРБИМА

Несумњиво је утврђено да су стари Срби још од почетка нове ере насељавали слободне и пуне области између реке Сале, леве Лабине притоке, поред Лабје, а затим око доњег тока Хафела и његове притоке Шпреје. Већ је речено да је Вибиус Србе у петом веку нове ере нашао на обали реке Елбе као суседе Немаца који су држали леву страну ове одиста историјске међе између Словена и Немаца. Историчари су такође забележили да су већ у првим вековима после Христа, суседне области читавог водотока река које су текле према Северном мору и њихових притока насељавала многобројна српска племена, која су најчешће називана локалним именима. Највећи од њих су били свакако Срби, а затим њима блиски Бодрићи, Љутићи, Милчани, Гломачи, Нишпани, Лужичани итд. Такође је утврђено да су се Вендски Ободрити /Абродити/ Бодрићи и Љутићи касније углавном одселили у Дакију и на Балкан.

У својим чувеним “аналима”, франачки летописац Ајнхард (770 – 840), иначе лични пријатељ Карла Великог (768 – 814) – цара који је владао скоро 50 година, изричито помиње Србе као политички признат народ и њихове делегате на царским саборима огромне Франачке државе, најпре у Херсталу 818. године, затим у Франкфурту 822. године и потом у Ахену 824. године!

Ови званични представници српских племена – народа били су управо преци и Лужичких и Јужних Срба, а можда и свеколиких Срба.

Ради истине /и поколења/ тај Ајнхардов драгуљ српске историје се цитира у оригиналу како је сачуван:

“Erant ibi et aliarum nationum legati, *Abodritorum* videlicet ac *Borne* dusic *Guduscanorum*, *Timocianorum*, qui nuper a *Bulgarorum* societate desciverant et ad fines nostros se contulerant...”

/Били су ту и изасланици других народа и то Абодрита и Борне, вође Гудускана, и Тимочана, који су се недавно одрекли савеза са Бугарима и прешли на нашу страну...”/

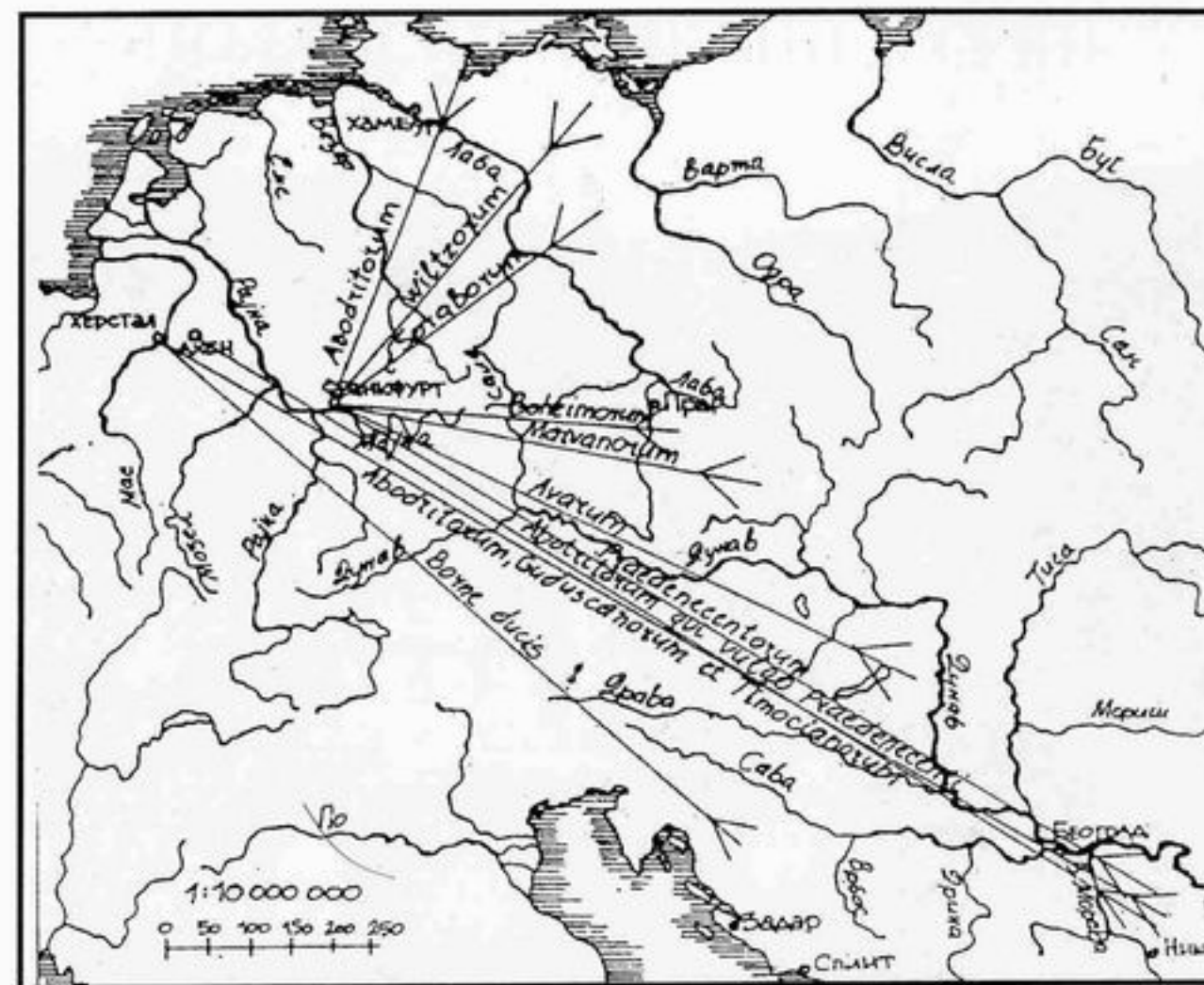
Франачки летописац је ово забележио после сусрета цара са “изасланицима разних народа”, који је одржан у Херисталу /Herstal/ 818. године.

По други пут Ајнхард помиње Абодрите /Бодриће/ приликом /царског/ сабора у Франкфурту 822. године на који је цар позвао делегате неколико народа, дакле не свих него најзначајнијих. Ево и тог бисера – најдрагоценијег Ајнхардовог сведочења за српску историју:

“In quo conventu omnium orientalium Sclavorum, id est Abodritorum, Soraborum, Wiltzorum /Veleti/. Beheimorum, Marvanorum, Praedenecentorum et in Pannonia residentium Avarum...” /“На том сабору је саслушао и изасланике свих Источних Словена и то Абодрита Зораба /Срба/, Вилтзора /Велета, Љутића/, Бохемаца /Чеха/, Марванора /Мораваца/, Преденецентата и Авара који су живели у Панонији.”

И, најзад, Ајнхард помиње Абодрите и 824. поводом сабора у Ахену, на који су позвани и Абодрити:

“Caeterum legatos Abodritorum qui vulgo Praedenecenti vocantur et contermini Bulgari, Daciam, Danubio adjacentem incolunt, qui et ipsi adventare nuntiabatur illicio venire permisit.” /“Уосталом, наредио је да одмах дођу и изасланици Абодрита, који се обично /народски/ зову Преденеценти и који борава у суседству Бугара, у Дакији, која налаже на Дунав, а који су и сами најавили свој долазак.”²¹

Графички приказ одласка делегата на државне саборе у Франачкој 818 (Херсталу), 822 (Франкфурту), 824 (Ахену)

²¹ “Балтички Словени у Београду и Србији”, изд. “Народна књига”, Бгд. 1985. стр. 9 од др Р. Новаковића.

...Вера нас је одржала...

ПОЛАБСКИ СЛОВЕНИ И СРБИ

Кад-год се говори о пореклу Срба, Словена, Венда, потребно је подсећање да се још код Хомера, у Илијади, помињу преци Венда под називом "Εἰθνοῦ". Венди се помињу и код Плинија и Страбона, а пре њих Херодот у својем "historikes apodeksisu", то јест приказивању онога "што је чуо, доживео и проучио", истраживао је живот и обичаје Скита, Масагета, Неура, Будина, за које је касније утврђено да су и они преци словенских народа. После Херодота дуго није било помена о Словенима и Србима. Тек при крају првог столећа после Христа, поред већ помињаног Плинија, и Тацит (55 – 117) пише о народима који "станују" између Кавказа, Карпата и Источног мора. Ови стари писци народе на такозваним старословенским пространима "називају час Венеди, Венди, Венети а час опет Сораби, Сорби. У другом веку нове ере грчки писац Птоломеј помиње да у Сарматији, у крајевима између Висле и Дона станује 50 – 60 разних мањих народа и племена, а међу овима и *Сораби* и *Сорби* ("О Словенима"!)

Када су Вандали и Германи у доба велике "сеобе народа" око почетка нове ере, откривши да је Јужна Европа питомија за живљење, још пре Христа почели померања са севера Европе према данашњој Француској, Шпанији, Италији, прелазећи чак и преко Медитерана, горњоевропска пространства су остајала пушта. Занимљиво је да још није оповргнута теорија према којој су словенска а међу њима и српска вендска племена настањивала данашње руске степе од доњег Кавкаског југа до североисточног Прибалтика стотинама година пре нове ере. Ова напомена вреди посебно за Старе Србе односно Венде, који су "тамо (горе) живели од давнина", како је то забележио Константин Порфирогенит.

И, како је поменуто померање и размештање народа, најпре под притиском Гота, Хуна, Монгола и Авара, историјски

утврђена чињеница, сматрало се и сматра се и данас – да не може постојати погодније објашњење за појаву Словена на подручју некадашње старе Германије, од овог! Наиме, када су Вандали и Германи напуштали север Европе, њихова дотадашња станишта дуго времена су била опустела тако да је Словенима и Србима било једноставно и лако да у том правцу преплаве пространа ненасељена подручја све до реке Лабе и Сале, затим уз Северно море, а на југу у Доњем Подунављу. Према истраживању др Новаковића, овај размештај словенско-српског света трајао је преко 300 година, завршен је крајем четвртог и петог века, али како каже проф. Новаковић “има мишљења да је ово насељавање завршено и нешто раније.” др Новаковић посебно наглашава “да су се Срби тамо налазили и пре петог века и да је Срба – Словена било на описаном подручју много пре... “ако не пре наше ере, оно свакако већ у првим деценијама нашег рачуњања времена.”

Позивајући се на Порфириогенита и Корнелија Непота (први век старе ере), писца књиге “О славним људима и великим војсковођама” свога доба, који је тврдио да су Винди (Венди) у продорима на запад стигли чак и до “Низоземске обале”, и др Новаковић закључује да су Словени били уз Балтичку обалу “од давнина”! А да су Венди заиста стигли до данских граница потврђује и писац Јорданес /шести век/. Вреди поменути макар две његове реченице: 1. “Од извора Висле, преко неизмерног простора простире се многољудно племе Венда”. И, 2. “А ови” (Венети), потекавши од једног колена, сад се јављају под три имена, наиме Венети, Анти и Склавени”.

Сви историчари и истраживачи српске и словенске далеке историје сагласни су око следећих полабско – српских историјских истина:

– да су главна српско – словенска – полабска племена били:

1. *Љутићи* (или Велети, Вилтзори). Они су вековима живели између Доње Одре и Бобера као и у приморју Балтичког мора. Населили су и острво Рујан (Rügen) на западу, а на југу допирали до Горњег тока Шпреје. Њихов главни град био је Бранибор (Брандербург).

2. *Бодрићи* (Абродити или Ободрити). Они су живели такође вековима између доњег тока Лабе и Балтика, у покрајини Мекленбург, затим у делу Шлезвиг – холштајна. Њихов центар био је град Љубек (Либек).

3. *Полабски Срби* међу којима су најнапреднији били Лужички Срби у Горњој и Доњој Лужици, смештени на великом пространству и око средњег тока Лабе и дуж целог тока реке Шпреје, са обе њене стране.

4. *Поморани* су живели у приморју, између ушћа река Одре и Висле, а на југ су допирали до Варте, Одрине притоке.

Ове велике четири групације словенских народа биле су подељене на племена у оквиру свога народа и то:

Љутићи су обухватили племена 1/ *Нишана* које је живело око Растоке /данашњи Росток/, 2/ *Прекопјенци* су насељавали обе стране речице Пене, која се улива у Шћећински залив, 3/ и *Касуби*.

Доленчани – они су живели северно од језера Мирица.

Рујанци живели су као најзападнији словенски житељи. Најдуже су опстали у миру и слободи док их Данци нису окупирани и асимилирали!

Студорани – они су такође живели уз реку, Шпреју.

Бодрићи – били су подељени на:

а/ *Древљане* – који су вековима настањивали просторе од Хановера, па југоисточно до Линебурга где и сада постоји у локалном памћењу покрајина која се звала Drawen – Wendland, то јест земља древљанских Венда – Срба.

б/ *Глињани* – они су живели око града који су сами основали и дали му име *Глина*. А то је данашњи Линебург.

* * *

Иако су у сталној борби са својим агресивним франачким суседима, који су се враћали из југозападне Европе на север, Полабски Словени, Венди, Срби успевали су са очувају своју слободу, обичаје, веровања и племенску организованост преко 500 година! Против њих су водили ратове готово сви не-

мачки владари /у првом миленијуму/ и више пута их покоравали, натеривали на плаћање кметовског данка. Међутим, после краћег времена полабска племена би се дизала и водила борбе са Францима. Посебном борбеношћу се истицали Љутићи и Бодрићи. Тако је бодрички кнез Хенрик, чија је престоница била у Љубеку, успео (1093), да уједини већину полабских племена у једну државу која се простирала од Лабе до Пољске, и од Шпреје до Балтика! Била је то прва велика држава – заједница Полабских Словена. Али, трајала је релативно кратко време, јер се после Хенрикове смрти (1120) његова држава распала. Ускоро затим земље Полабских Словена постепено су потпадале под германску власт /наведено према Гласнику СПЦ, Београд 1972/.

Хроничари су забележили да су потом редом падали главни градови Венда: Бранибор 1157. године, када је немачки кнез Албрехт Медвед добио читаву браниборску област као *лено*, а Хенрик Лав, саксонски кнез освојио је земљу Бодрића 1160. године. Године 1168. пало је и острво Рујан под данску власт. Око 1170. године (дакле у 12. веку) Немци су окупирани све земље Полабских Словена, изузев Рујана и Помераније, коју су покорили 1181. године.

Крајем 12. века, немачки феудалци су загосподарили и такозваним берлинским простором, покоривши Полабске Словене и Србе који су раније били већинско становништво свих северних покрајина, па и Помераније и Брандебурга. Полабски Словени или литавско племе Пруси били су потом делом истребљени, делом понемчени, а делом претворени у кметове којима је завладао сурови теутонски немачки витешки ред господара, као више расе.

И, док су Полабски Словени постепено губили своје државно – племенске организоване заједнице, јужни Срби, браћа оних Срба, од којих су се одвојили на европском северу, приспевши на Балканско полуострво, постепено су окупљали око себе сва остала словенска племена у Доњем Подунављу и здесне стране Дунава, припремајући се за стварање прве српске државе. Управо оних година када су Немци завршавали покоривање Северних Срба (1181. г.), у балканској Србији је владао велики жупан Стеван Немања. Значајно је напоменути, у контексту историје немачко – српског суживо-

та и (не)пријатељства – да су Фридрих Барбароса /1123 – 1190/ и Стеван Немања /1114 – 1200/ први успоставили пријатељство између Немачке и јужно – српске државе. Чак су намеравали да заједно освоје византијску престоницу Константинопољ (Цариград, Истанбул). Немања је Барбароси за тај заједнички подухват понудио чак 20 хиљада војника – оклопника.

“Немањин план о наслањању на Немачку пропао је када је Барбароса, предводећи силну европску војску у трећем крсташком рату напрасно умро (утопио се у реци Салебу), у малој Азији, 20. јуна 1190. године.” (Ст. Станојевић: ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА, Београд, 1926).

* * *

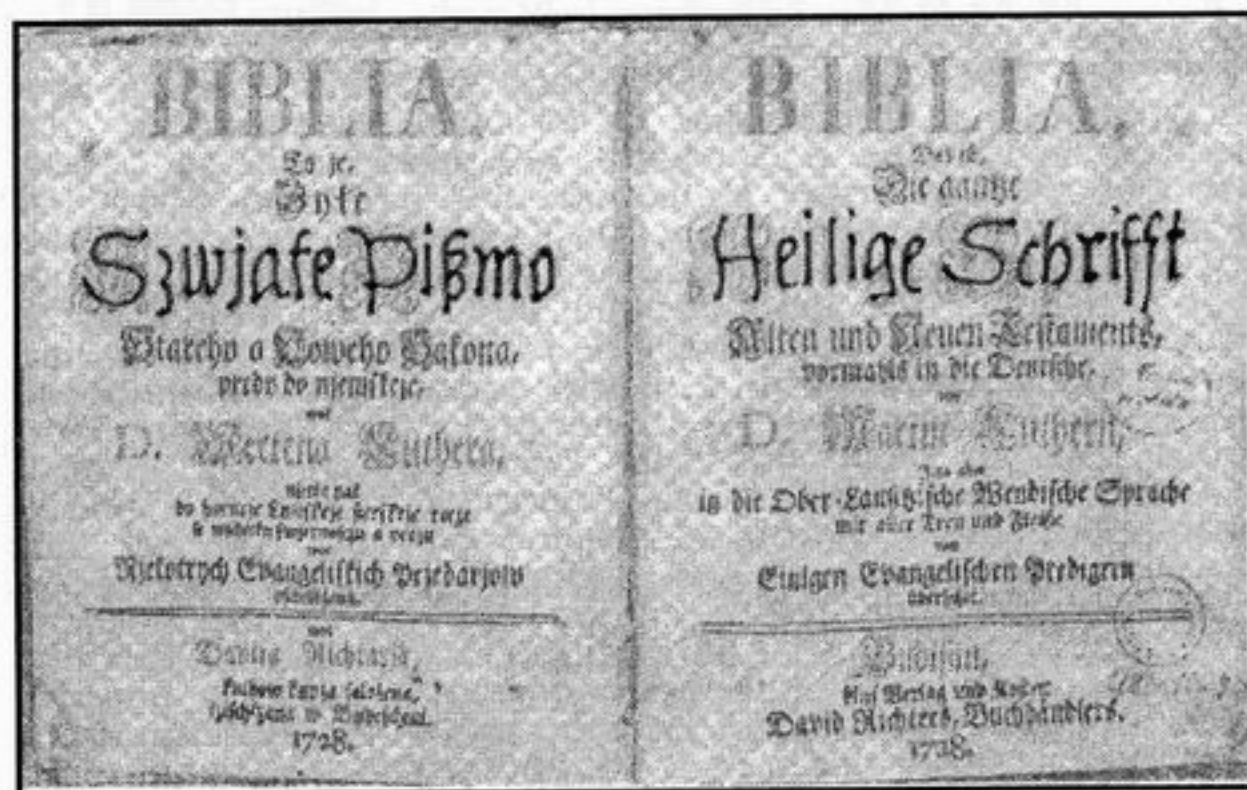
Протећи ће потом хиљаду година док Јужни Срби и Северни Срби најзад открију не само да су “исте горе лист”, него да могу да буду и мост пријатељства између немачког и српског народа, једног у њиховом суседству, а другог на бурном Балкану...

* * *

... На жалост, у феудалном добу вршена је таква немачка колонизација и асимилација покорених словенских и српских територија, да је понемчавање српског становништва довело до престанка политичке историје Полабских Словена као независних народа и племена. Моћна српска групација становништва од Лабе до Берлина сведена је на доњу и горњу Лужицу, тако да су некада бројни *Срби* постали “Лужички – Срби”. Процес окупације је трајао неколико векова, од десетог до тринаестог столећа. У току денационализације Полабских и Прибалтичких Словена прво су се “погерманили” словенски племићи, да би сачували своја имања, тако да се од 13. века више није могло говорити о постојању словенског племства. Иако су полабске и прибалтичке словенске и српске земље биле поробљене, “ипак, неки су успевали да сачувају свој словенски идентитет и по неколико векова. Тако се око Линебурга, у земљи Древљана словенски језик одржао све до

друге половине 18. века. Поморани у Балтичком приморју, око ушћа Одре, и Гдањског залива, такође су се одржали у етничком погледу у многим местима, нарочито у селима све до данашњег времена” (1972), када је летописац Српске православне цркве проучавао трагичну судбину северо – западнословенског света. Они који су успевали да одрже своје словенско и српско биће и опстану све до наших дана, ушли су 1945. године у састав Пољске државе. На жалост, и ови Срби асимилирани су, али не у немачки, него у пољски национални етникум.

Само је српска лужичка заједница успела да одржи своју етничку вертикалу, традиције, обичаје, културу, углавном захваљујући одбрани, чувању и неговању српског језика.

Двојезична насловна страна заједничког издања Лутерове Библије - издање на горњолужичком и на немачком језику (1728.)

СРПСКИ ЈЕЗИК – КЊИЖЕВНОСТ

Иако себе одувек сматрају једним народом, иако су од икона били без ичијег ослоња и подршке, нарочито од Пољака и Чеха, првих додирних родбинских суседа, иако и остали Словени вековима нису марили за њих – Лужички Срби су сачували основно обележје народа: имају, додуше, два говорна и књижевна језика. Горњолужички сличан је чешком, на њему је објављено и највише литературе, док је доњолужички близак пољском језику. Вредно је поштовања што су Лужичани сачували велики фонд речи из старословенске празаједнице.

Борба око језика трајала је вековима. Српски језик је Лужичанима више пута забрањиван да би за време нацизма биле укинуге и школе и језик и њихова национална друштва, њихове српске институције културе, па чак и “плаво – црвено – бела” застава Лужичких Срба била је забрањена.

После вековног тамновања, политичког и националног ропства, за Старе и Лужичке Србе, који су успели да опстану, синула је “зорњача” њиховом националном буђењу тек почетком 18. века. У то доба прешао је из Француске, после чувене револуције, у Немачку, нови дух који је покренуо и српски полет на пољу националног осећања, неговања народног језика и цветања српске књижевности. Тај српско – језички занос буктао је на целом српском ареалу, од горњо – лужичких гора, “са идолским српским врховима “Великбог и Црнбог”, до доњолужичких долина, “маза и мезимчади” берлинских туриста, и дан – данас.

Било је, у ствари, то време када су Полабски Срби и уопште словенски етнос, у ондашњој Немачкој и социјално и правно сматрани грађанима трећег реда: искључени су били из свих јавних положаја, Срби нису могли да уче занате, нису смели да се настањују у градовима, њихов језик и њихова знамења били су забрањени.

Нису се Лужички Срби предавали. Под утицајем реформације и ширења лутеранства, средином 16. века лужичко – српска писменост а потом и књижевност се развијају. Од 1714. године језик Лужичких Срба био је изгнан чак и из школе и црква. Тако је широм отворен пут германизацији Срба, нарочито после Бечког конгреса /1815/ када је Доња Лужица ушла у територијални састав Пруске. Пре тога, Прашким миром /1635/, већи део земаља Лужичких Срба био је присједињен Саксонији.

Прве школе код Лужичких Срба појавиле су се двадесетих година шеснаестог века када је евангелистичка црква у Саксонији учврстила свој положај и утицај. Велики допринос развоју српске писмености давала је даровита породица Френцел: Михал Френцел /1628–1706/ и његови синови Абрахам /1656–1740/, као и унук Соломон Богуслав /1701–1768/. Они су поставили темеље проучавања лужичко-српске историје и српског језика. Михал Френцел је био први српски писац који је почео да пише на лужичко – српском језику. Превео је на народни језик и “Нови завет”. Сматра се “оснивачем лужичко – српске писмености и књижевног језика”.

Први књижевни споменик потиче управо из доба реформације – био је то превод Библије писан 1548.

Међу прве зачетнике лужичко – српске књижевности спада и Јан Бак /1457–1520/ који је у Риму био чак крунисан звањем “poete laureatus”. Био је декан једног од најстаријих европских и словенских универзитета – Краковске универзе, предавач на Универзитету Виадрина у Франкфурту на Одри, као и на Лајпцишком универзитету. Овај српски ерудита био је и професор “Плинијевог учења”, онога Плинија који је први на почетку нове ере открио Србе на обалама Азовског мора и око Кавказа.

Прави књижевни рад, међутим, код Лужичких Срба почиње у 17. веку, углавном на црквеном и верском – поучном штиву. А међу прве споменике сербске писмености свакако спада и Волфенбителски псалтир и Нови завет, у преводу Николе Јакубице. Била је то и прва црквена књига на језику Лужичких Срба. Касније године 1630. појавила се и прва граматика: “Georg Ludovicus – Rudiment Grammaticae Sorabo – Vandalicee Idiomatis Budissinatis.”

Занимљиво је за историју овога народа упамтити да су у најтежем положају по Лужичке Србе, у погледу просветитељства, народу у помоћ притекли најпре католички а потом и протестантско-лужичко-српски свештеници! Верски учитељи су постали носиоци и расадници народне књиге и просвете. Тако је са предикаоница живом речју и књигом буђен и одржаван српски народни дух. Био је то одиста одлучујући почетак интелектуалне борбе за очување српског језика. Као резултат овог покрета у 17. и 18. веку, на језику лужичких Срба издато је око двестотине књига. Процес свеопштег националног буђења овог несрећног народа везан је тек за трећу деценију деветнаестог века. Иако су прве лужичко – српске новине одштампане 1806. године, у време првог српског устанка Јужних Срба, Лужички Срби су “прогледали” као народ тек када је 1847. године основана “Маћица Сербска”.

* * *

Почетком 18. века почела је “племенита утакмица пастира обеју црква”, која је довела до успешне акције на “народно-просветничком и народно – књижевном пољу”. Тако је године 1706. у Прагу, у свештеничком семеништу основан први “семинар” за лужичко – српски језик. Ово је било олакшано чињеницом да су лужички католици потпадали под прашку арци – бискупију, а лужичко – српски католички свештеници школовали су се у Чешкој. Већ 1716. основали су и лужичко – српски лутерански богословски студенти у Липијском /Лајпцигу/ на богословском факултету и прво “српско придикандско друштво”. Како нису имали својих националних школа просвећивање Лужичких Срба вршено је – са верских придикаоница.

* * *

Абрахам Френцл /1656 – 1740/, Михалов син, постао је најзначајнији истраживач лужичко – српског језика. Бавио се историјом, етнографијом, демографијом, топографијом, ономастиком, истраживањем природе и филолошким дисциплинама. Објавио је, између осталог, и упоредни етимолошки

речник: "Lexicon Harmonico – Etymologicum Slavicum". Иначе, језик Лужичких Срба је милозвучан, сличан је у том погледу јужно – српском језику. Чак и у граматичком смислу. Горњо-лужички језик има, на пример, слична прошла времена, као и јужно – српски /аорист, имперфект, перфект, плусквамперфект/, док доњо-лужички има само перфект, али зато и назалне самогласнике које међу Словенима имају само Пољаци. Оба лужичко – српска језика имају и такозвану двојину /дуал/ у глаголима, која је међу Словенима сачувана још само код Словенаца. Центар доњо – лужичког српског језика је Хоћебус /Kottbus/. У Хоћебусу је постојала гимназија Фридриха Вилхелма IV, која је све до 1818. године била лицеј под именом: "Српски универзитет". Град Будишин је центар горњо – лужичко српског језика. Овај град је носио српски назив све до 1867. *Будисин*. И Немци су га тако звали. Тек од те године Немци га прозваше *Бауцен* /Bautzen/.

* * *

Међу лужичко – српским филолошким великанима из 16. века био је и Kaspar Peuker / 1525 – 1610/. Био је човек свестраног образовања из неколико области: математике, астрономије, медицине, теологије, теорије језика. Његова најпознатија песма "Idilium Patria" (Похвала отаџбини), написана је иначе за време песниковог тамновања и представља стиховану хронику интересантну за лужичко–српску историју. Иако има преко 500 стихова, овде је дајемо у скраћеној верзији, са драгоценим историјским објашњењима:

*"Град у Сорабији има где Вандали живљаху негда:
Никад их, Квирине, рат није победио твој.
Ту је, где лежи Нисана и отраг јој, лужичка земља:
Надуж и нашир јој свет гранично служење зна.
Ту к Теутонцу са ову, к Хенету пак, Сармату, Скиту,
Гранични краљевства крај бејаше са ону стран'
Ондена тврђаву стрму обилази ледена Спреја
Којој је граничност та име одредила то.
Тече из малог врела, од подножја Судедтских гора,
Трипут по двадесет тек стадија ниже је град.*

*Река се, јурећи, најзад, са скањивим Хавелом меша
Па ка Маркијак тлу лењив им постаје вир
Затим ће завидном њему, што име јој краде са водом,
Вале одузети све Елбин златно – жути ток...*

Из овог сјајног поетског и историјског орнамента, који је – такође – поетски и надахнуто превео песник Синан Гуцевић, цитирамо и преводиочева историјски вредна објашњења: прво, да песник при помену Нисане не мисли на истоимену реку /данас Ниса/ већ на Жупу Нисану, коју Немци зову Најсен /Neiissen/, земља *Сорбиа*. Сорабиа, /нем. Sorbenland/ је, у ствари, данашња Лужица, то јест земља омеђена кривом цртом: Дрезден – Берлин – Франкфурт на Одри – Житава – Дрезден. Град у Сорабији у првом стиху нашег одломка је Будишин. *Вандали*, источно-германско племе са првобитним стаништем на Јитланду, а од првог века старе ере живе на територији омеђеној Одром, Вислом, Судетима и Карпатима. Били су подељени на два племена, на Силинге и Хаздинге. Оба племена ће у другом веку нове ере учествовати у Маркоманским ратовима и извршити продор у северну Угарску. Од четвртог века ће населити Панонију и као плаћеници служити у римској војсци. Са Аланима и Суебима 406. године кренуће Вандали на запад, прећи Рајну и преко Галије стићи 409. године у Шпанију. У Шпанији ће од западних Гота готово потпуно бити уништени Силинзи, док ће Хаздинзи 429. до 439. под вођством краља Гајзериха освојити римску Северну Африку и населити данашњи Тунис. Царство Вандала била је прва независна германска држава на римској територији. Вандали ће потом својом силном флотом завладати Средоземним морем, а 455. године, опљачкати и савладати Рим и потом освојити Балеарска острва, Сардинију и Корзику... Иначе, појам "вандализам" ушао је у употребу 1794. године, када су Вандали извршили велике пљачке и освајања. *Квирин* у другом стиху је староримски Бог рата, по којем се римски брег Квиринал тако зове. *Теутонци* /пети стих/, су првобитни становници западне обале полуострва Јитланд и од разних историка се помињу као германско племе, чије ће име касни-

је постати синоним за Немце уопште. Израз “*furor teutonicus*” означава ратни бес и страхоту. *Хенети* или *Венети* су били суседни народ Германа источно од Висле. Ово име је од првог века нове ере проширено и на Словене, који га, међутим, никада нису за своје саплеменике употребљавали. *Сармати* су народ који је у римско доба живео источно од Висле, северно од Карпата и у Дакији. У средњем веку ово име је проширено и на Словене, укључујући чак и Лужичке Србе. *Скити*, скупно име за племена која су у старини живела на Црном мору, Дону, Дњестру, Дњепру и Дунаву. *Тврђава Стрма* /седми стих/ је Ортенбург у Будишину. *Спреја*, *Хавел* и *Елба*, су познате европске реке. *Стадиј* је мера за дужину од 200 метара...²²

* * *

Летописци европског света често цитирају – пишући о бескрајним мукама Лужичких Срба и њихову изреку да је књижевност обавезна да у свом народу одржава “живу свест о самом себи”. Кажу, да је ова лужичко–српска мисао “рођена из хиљадугодишње невоље најнесрећнијег словенског живља”, (речи К. Лоренца) са остацима у Немачкој, о којем је Хердер у свом делу “Идеје за једну философију људске историје”, написао да је овај народ по судбини “сличан ономе што су Шпанци учинили од Перуанаца.” /Исто, стр. 413/...

...”Пошто Немци овладаше Словенима, пођоше још и даље: Латисе се да их изнемче. Немачки владаоци, поклањајући поједине земље и замкове својим племићима, давали су им и извештан број немачких породица које ће им земље обрађивати. Са немачким колонијама ширио се мало по мало немачки елемент, а словенски све више узмицаше. У словенске је земље са немачким племством, у коме се утопише, преостала словенска господа, нагрнуло и силно немачко духовништво. Што беше Словена у градовима, то беше сама простота и сиротиња која је морала живети оделито и ни по чему се није смела мерити са Немцима, којима вазда припадаше прва

²² “Корац”, стр. 417/8.

реч. Тако, стари словенски градови добише немачку управу, која се вођаше на основама немачког права. И словенство се на овај начин и по селима и по варошима у многим крајевима сасвим утамани. Прост словенски човек слушао је у граду, у замку, у цркви и школи од својих свештеника и учитеља, па најпосле и од својих суседа, само немачки језик. Овај је почео све више и више утицати на словенски и није му дао да се од књижевног језика развије... Домаћи језик остаде најпосле само код старих људи, младеж га је почела заборављати, а на његово место прихвати језик својих господара и учитеља. Већ унуци славних словенских кнезова постајали су ревносни Немци, који су се као такви уздизали до гласа немачких књижевника, песника, војсковођа, а често и ревносних гонилаца племена чија им крв у жилама тецијаше...” /“Код Лужичких Срба”, Београд, 1997. стр. 67/.

Није стога ништа чудно што се ововремени лужичко – српски суперинтелектуалац Кито Лоренц /1938/, и у постмодерном добу пита: Зашто цивилизовани свет /па и сами Срби/ “нема/мо/ општу живу представу о лужичко–српском језику и књижевној савести: о сећању из прошлости, о богатим искуствима и о садашњој артикулацији лужичко – српског језика према свему овоме”. (“Корац” стр. 414).

Чудно је /а можда и није/, што су и на југу многи перомислећи, заборавили да постоје Срби и у Немачкој, као народ из којег и они вуку своје родословље. Они су, додуше, често заборављали и саме себе – увек радије употребљавајући својску речницу “наш” уместо придева “српски језик”.

Зато би поколења која долазе, требало да у свом видномислећем пољу, имају најмање две ствари: 1. Да/је/вековна германизација и асимилација спречавала развитак лужичко – српског етноса, духовности и књижевности, и 2. Да тек у демократском цивилизованом и компјутеризованом добу књижевност и буђење из наметнуте летаргије Лужичких Срба, може да оповргне шопенхауеровску у многим случајевима /необорену/ песимистичку теорију: да је историја човечанства само историја безбројних патњи: мука, зла и изопачености, бесмисла, оскудице, глади, ратова, побуна, насиља и сви-

репости свих врста, па и – асимилације! Или, како је то велики Артур сажето написао за свет његовог, али можда и нашег доба, следеће: “Овај свет је управо пакао, а људи у њему, су с једне стране мученици... а с друге ђаволи!”

* * *

Патње свеколиких Срба, нема сумње, а посебно овог европског “мини” народа, не би заиста, могао да измери ни Свети Гаутама Буда, чија молба за “укидање патње” упућена људском роду пре две и по хиљаде година, изгледа никада неће бити услишена у корист свих обесправљених па вероватно и Лужичких Срба. Њима ће пут ка “величанственим висинама” које су моћнији и вишебројнији господари и креатори туђих судбина правдама али и неправдама већ досегли – бити заувек/ изгледа/ “заstraшујуће стрм!”, али ће “ОНИ” – осуђе-ни “да се угасе”, упркос свему одважно ићи кроз време тим “тешким путем” који им је трасирао Заратустра “sywernih Sr- bjo”, Ј. Рак, професор многих универзитета. Ако је веровати светом Августину: “Ex Oriente de lux” тј. да са истока увек свиће дан, а са запада наступа ноћ, у којој су се затекли и северни Срби, – да ће “једног лепог дана” како би рекао Ефешанин, и Северним Србима на северу Европе осванути светлост дана и њихова библијска философија живота по метафори: Ко тебе каменом, ти њега благом, речју свога јединог оружја, језика и по трновитом путу ће “успехом бити крунисан твој труд”, како их је учио њихов песник; цитирамо га:

*“Како је тешко ићи тим путем,
који води ка величанственим висинама!
Он је заstraшујуће трновит и стрм –
Но, иди њиме, упркос свему: мораш
се одважити
Једном ћеш ипак освојити врх,
успехом ће бити крунисан твој труд...”*

Тако је лужичко-српски песник Ј. Рак охрабривао своје племе, уверавајући га да његова судбина неће бити препуштена Крабату, или Фаусту, или неком новом “Барбароси”!

Њихови снови и њихове тежње, њихов терет прошлости и њихово бreme будућности, зависиће свакако и од хуманистичког преображаја људског, пре свега европског света. А на којем ће континенту човек новог доба, постати човечнији од прошлога, није тешко одгонетнути: Европа има најпрегнантније шансе. Преобраћај судбине Лужичких Срба, у правцу њиховог *опстанка*, морао би почети од велике демократске светлости која Берлину најреалније предсказује да ће постати центар нове цивилизације мултиполарног света у трећем миленијуму. Реализација њихових “србских” хиљадугодишњих неостварених снова – да живе као људи и као остали свет, зависи од узвишене мисије немачког народа: да заиста у Европи буде *primus inter pares!* Према њему су и упрте све сузама наквашене очи “и Лужичких Срба и Лужичких Српкиња.” Хоће ли им се понудити “Überlebung”, уместо “Untergang”? Ако се богови смилују –и то се догоди – чуће се не само по целој Лужици и Deutschlandu, него и по целој планети!

Преживеће Срби и њихов језик и њихова литература и њихов опстанак, у њиховом такође Bundes – Vaterlandu, али и у њиховој вољеној *српској* Лужици. Па каква да је, њихова је! Или како ју је песник Ј. Кубаш космополитски описао:

*Rola a pola, wysoke hory,
hola a blota, hluboke doly,
to je naša Lužica,
Serbow, nemcow, domizna!*

* * *

Признати, као стари народ на полабским просторима, пре више од хиљаду година, Северни Срби, бране аутохтоност и аутентичност свога етничког бића пред *О-Н-И-М-а* који су им оспоравали право на постојање. Иако ломљени по свим националним и људским шавовима, овај праисторијски народ, опстао је захваљујући искључиво својим духовним и, мора се признати, верским, протестантским и католичким духовницима, захваљујући својој литератури, своме језику, сачуваном и наслеђеном од мајке и отаца небројених генерација и поколења, која су на потомке преносила, с колена на ко-

лено, с прага на праг, свету бакљу своје мирољубиве, неагресивне, сербске националне особености. Од прародитеља из давнина, можда још од прикавказских одбранитеља Европе, укоренивано им је – да се национално обележи, одржава најпре, чувањем матерњег језика и неговања свог националног идентитета, никада на штету другог. Отуда и Лужички Срби и дан – данас дубоко верују – да док је српског језика, биће и Срба! Као, уосталом, и њихова јужна браћа веровали су и верују да су језик и поезија, уз Бога и поштење незаменљиве полуге самоодржања. Зато им је и њихов Змај Јова, Јуриј Мјен, проповедајући говорио, певао и учио свој народ: да чувајући свој језик, чувају и свој опстанак под небеским сводом:

– Чувајте језик, јер “Господ нам га даде”, говорио је песник са придикаонице.

Зашто његову оду језику Лужичких Срба, сличну оној нашој “О језику роде да ти појем” не унети у приповед о њима, спевану с једним циљем, да би његов народ вечно трајао. На своју корист, а и других.

Ево те српско–мјеновске елгије прожете лириком, тужним расположењем, али посвећене језику Северних Срба:

Српског језика моћ и похвала

*“Погледајте и оцените га, духовна моја браћо?
Ово је први покушај, будите му наклоњени.
Није наш језик туп нити гвозденог звука,
већ је мек и гибак. Попут бистрог потока што жубори.
И ветра што благо шушти кроз цветне ливаде гај,
тако љупко тече и његов стих: Господ нам га даде!
Како би он, који је савршен, који својим народима
само савршене дарове поклања,
– како би он могао створити нешто што по земљи пузи!
Он, који је вечан, одржао га је вековима,
већ хиљадама година – и хвали га седокоса старост,
као и јака, борбена мушкост што потреса свет,
кроз млитаве жиле нису текле нејаке вода и млеко,
већ сокови исцеђени од љуте роткве и хрена,
и рука која држи мач, то смртоносно гвожђе,*

*оружје којим је извојевана победа,
натерала је тевтонске моћнике и бег пред Србима –
Но доста о томе. Певам о ситницама! Ти ме води,
Музо моја!
Води ме да јасније видим, до места најсветлијег,
до Бога, који све светове створи!*

*Наоштри ми перо отупело, нека ми крв поново жилама
заструји,
па да запевам о ономе што су часни људи
од давнина лепо и тачно зборили, језиком слободним.
Оно што световима и народима проповедаш, веро божија,
о томе говори језик српски! Погледај њихове
писце: Најпре Молеруса, Мартинија и Вауриха.
Као што Зора први зрак светлости у таму баца –
тако стоји Френцл! И управља буктињом
шири свети сјај знања – и растерује мрак неверице.
Погледај како се тамо величанствено рађа сунце Правде.
Високо се уздиже Ширах, перо песниково, име му је
забележено.*

*У разним књигама, потомству нашем завештано.
Нека сте благословени, ви часни људи и нека
ваша имена буду као руже законске, као сунце
што се рађа
И обасјава земљу српску и пламеним словима
исписује речи у мермерном храму господњем”*

!”Кораџи”, стр. 422/

* * *

Тако је српски језик Лужичких и Северних Срба уопште, у срцу европске културе, пролазио Христовим мукама, док није изборио право да пева и говори! А, “ко пева – зло не мисли”, каже јужно-српска пословица.

* * *

Песници српски из старине, али и из садашњице као на пример, Кито Лоренц, у неколико ће редака формулисати

драмску илијада језика Лужичких Срба, која, на жалост, још увек траје.

“Народ који је рођен из националног и социјалног тлачења једне људске групе, чији је име важило као погрда, коме је на крају и језик био забрањен, да би се избрисало сећање на бајку и на песму која је лечила “хиљаде болова”. И, када је језик ипак постао писмо – свето писмо, када тај језик није више живео само као шапат, када је неким прошао кроз главу и руке, када се вратио као свест о себи и заједништву, као свест о пореклу и етничкој припадности, онда су ти списи конфисковани и спаљени, ако су уопште могли да постану летак, новине или књига. Песник или мислилац гајио је наду да развија матерњи језик и да на њему изгради највећи степен културе, али су такве ствараоце прогнали кућним преметачинама и надзором власти, ухођењем и забранама писања, прогонствима и суђењима за велеиздају!!! /Исто стр. 413/

Духовни преображај Срба, започет епохалним препородом света – ренесансом у 14. веку настављен у 15. и 16. веку реформацијом и просветитељством, обележила је читава плејада мислилаца.

Зато, од 800 лужичко-српских аутора из хиљадугодишње културне историје, истине ради о Лужичким Србима, нека у овом *vademecumi* буду забележена имена оних најистакнутијих српских просветитеља који ће надживети и време и простор.

Заслужни су и да их српска поколења запамте по редоследу временском: пре свега, зато што су као пробуђена савест свога народа, разбудили националну свест Лужичких Срба и сачували је у најбурнијем невремену европске историје: Јан Рак, Каспар Пеукер, Јан Бок, Хандреј Тареј, Јуриј Лудовици, Јуриј Мјен, Јуриј Рак, Кито Фрицо Штемпел, Анонимус Т. К., Хандриј Зејлер, Михал Френцел, Јан Богувјер Рихтар, Јан Хорчански, Дабит Богувјер Глован, Јуриј Пилк, Михал Навка, К. Јакубица, Јан Арношт Смолер, Коцор, Јан Радисерб Вјела, Мато Косик, Јакуб Барт Чишински, Мина Виткојц, Јуриј Кох, Јан Ворнар, Јуриј Кравжа, Кито Лоренц, Бено Брудар, Рудолф Кегел, Абрахам Френцл, Јозеф Новак, Марчин Новак – Њехорнски, Јуриј Брезан, Јуриј Чешка, Петар Малинг, Марија Млинкова, Рудолф Кегел...

Они су поставили темеље, а нове генерације наставиће обавезу: да се не угаси српско бивствовање у Европи.

МАТИЦА СРПСКА Српска Луча микрокозма

Српска је историја запамтила да је велико – немачки тевтонски “*bedrohung*” у 19. веку изазвао код Лужичких Срба један “*gegenbewegung*”, као одговор на запрећење уништавањем. Проглашени као народ без *Muterlanda*, Срби су – као уосталом и већина угрожених европских народа тога доба, приступили развијању свих могућих националних потенцијала, како би заштитили и одбранили опстанак њиховог националног бића. Католички свештеници и протестантско свештенство, снажно су бранили етничку традицију словенског становништва, па и идентитет Лужичких Срба и то још од почетка ширења хришћанства. Они су и у 19. веку устали у одбрану преосталог српског живља. Католичко свештенство је налазило да српска исконска самобитност и патриотизам – *Volkstum*, представљају изванредну симбиозу са католичким учењем, док је протестантизам подстицао незаштићени мали словенски народ да развија, пре свега свој сопствени језик, као несрушиву брану за очување националног обележја. Први превод Библије на српском језику објављен је још далеке 1574. године.

Године 1809. Јан Дејка “сељачки син и тесар” покренуо је прве “Новине за народ”. Лужички Срби су осетили да нису остали сами на брисаном простору између кајзерских претњи и слободе до које се стиже одбраном основних националних украса, пре свега језика, по којем и сам Бог распознаје све народе, како су они веровали. У првој половини 19. века под утицајем француске револуције, с једне и ширења немачког притиска на све што није германско, и код Северних Срба буде се националне тежње, утолико ватреније кад су дознали да су јужна браћа збацили вековни турски јарам и извојевали националну слободу. Сазнало се и да су Јужни Срби 1826. го-

дине основали своју националну институцију – Матицу српску.

Ein Lwige
render Kirchen Calendar/
wie man den Sontags Buchsta-
ben / die zeit zwischen dem Christage
vnd Fastnacht gründlichen
erfinden möge.

Auch ein Wendisches Ges
angbuch / darinnen auff die Hohe Fest / die
Introitus, Kyrie, & præfationes, in Lateinischer
vnd Wendischer Sprache / vnd die Geistliche
Lieder / auch etliche Psalmen Reimweise
begriffen / neben den Gebetlein.

Auch der Kleine Catechis
mus / mit dem Lauff vnd Trambüchlein
Wendisch vertiret. Alles zu Gemeinem Christli-
chem Gebrauch vnd Nutz zusammen gebracht
geordnet / vnd proprijs expensis
publiciret, durch

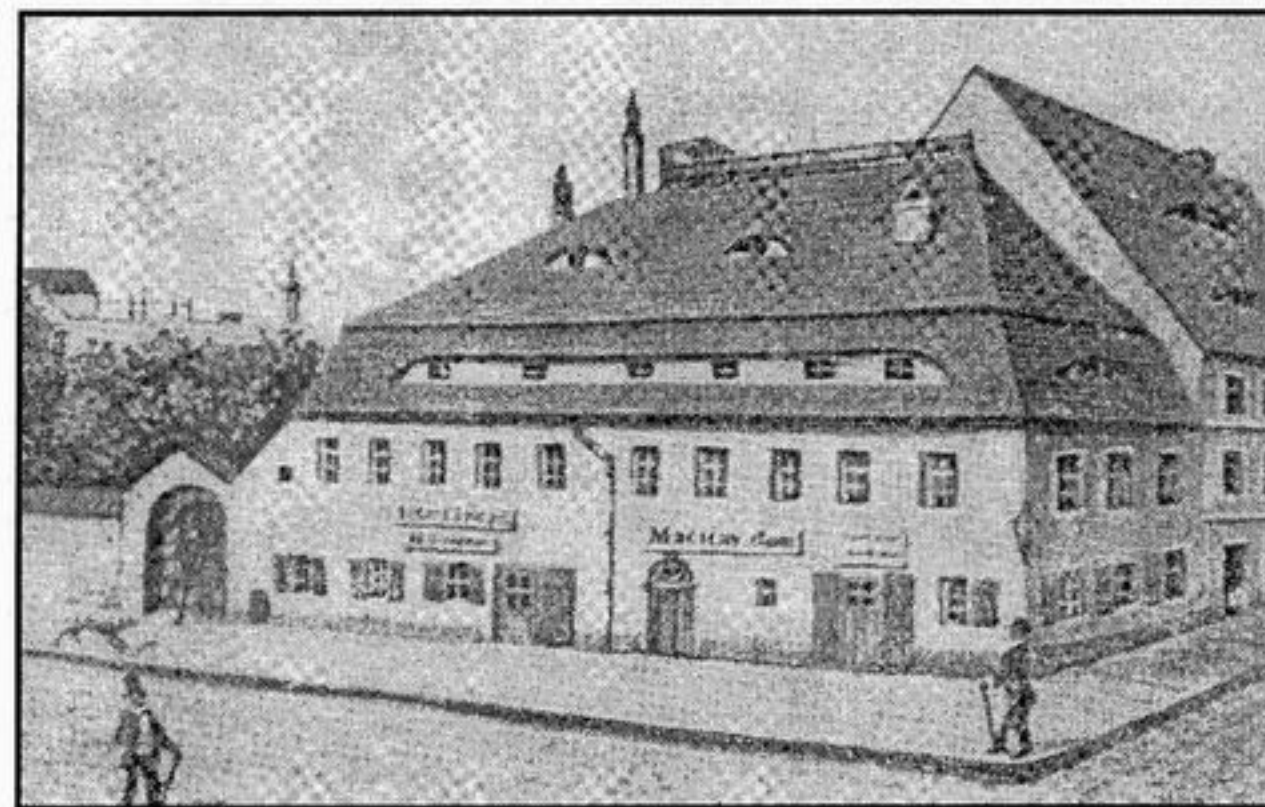
Magistram Albium Mollerum Scra-
picensem, Lusatia inferioris, Astronomiæ Culto-
rem, & Ecclesie Christi Pastorem.

• • • • •

M. D. LXXIIII.

Насловна страна лужичко-српске песмарице са катекизмом од Албина Молеруса; то је прва књига штампана на овом језику (1574)

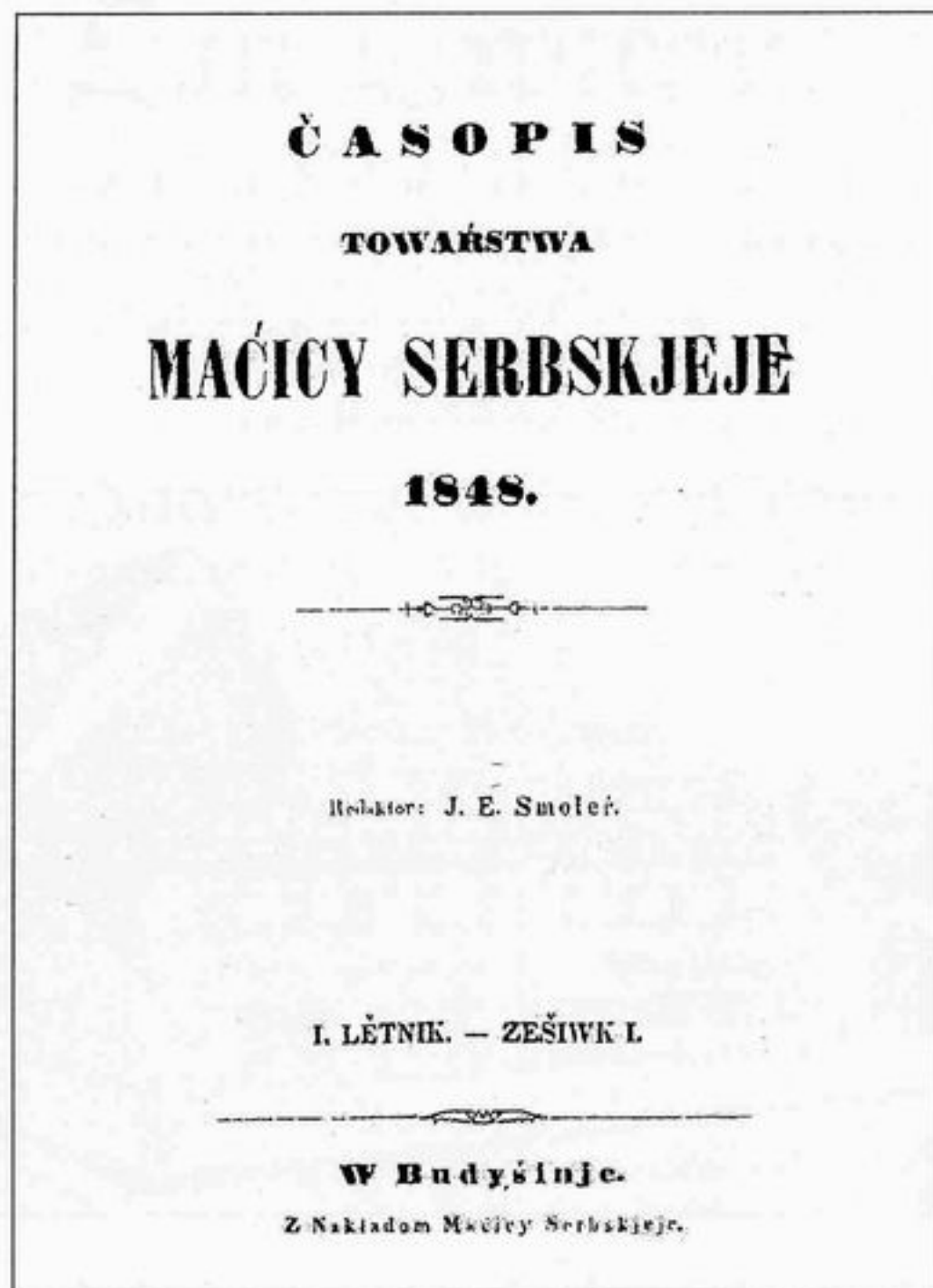
Како је у првој половини 19. века, у целој Европи, па и код Лужичких Срба, разбуктан национални покрет и код њих се појавио “највећи национални раденик”, Јан Арношт *СМОЛЕР* /1816 – 1884/. Он је заједно са славистом др Петром Јорданом и другим српским родољубима, по узору на Матицу српску, основао њихову Лучу микрокозму – Мађицу сербску 1847. године у Будишину, најпре као Просветно друштво које ће касније прерасти у најзначајнију националну институцију Северних Срба и дан – данас. Одмах се појавио матични часопис “Часопис Мађицу сербскеје”. Око ових првих институција окупљено је родољубиво коло књижевника, песника, и научника који ће од половине прошлог столећа направити прави препород лужичко – српске књижевности.

Зграда Мађице сербске са Смолеровом књијаром у Бауцену (око 1875)

Док је у 17. и 18. веку национално-књижевни рад код Северних Срба углавном текао црквеним и верско-поучним смером, у другој половини 19. века прелази се на “световни правац”. На пољу науке радило се највише на народној исто-

рији и филологији. Од научника најпознатији је био у то време др Арношт Мука. Значајну улогу у народном просвећивању имало је и српско-лужичко новинарство.

Насловна страница првог броја летописа лужичкосрпске Матице, чији је главни уредник био Јан Арношт Смолер

Средиште националног просветног рада био је Будишин. У овоме граду су од 1825. године излазили српски политички

дневник "Serbske povinny", од 1854. године "Predzenak", а од 1860. белетристички часопис "Lužičan". Од 1869. излазио је за католике часопис "Крајан" а за евангелике "Pratyja", од 1880. године. Потом је 1862. године основано католичко – издавачко просветно "Друштво св. Ђирила и Методија". Све ове најзначајније лужичко-српске делатности из 19. века биле су и под брижним окриљем часописа њихове културне "Веданте" – "Матице српске"!

Пре оснивања Матице, суверни Срби су стотинама година повијани "као вејка на ветру", како би рекао Б. Паскал. Када је Ј. А. Смолер, као председавајући Академског друштва за лужичку историју и српски језик објавио његово главно дело – по угледу на нашег Вука Караџића /1787 – 1864/, под насловом "Народне песме Лужичких Срба у Горњој и Доњој Лујци" и када је саставио први немачко-српски речник 1843. године, били су то подвизи ретки у ондашњој узбурканој Европи. Било је то време "када Немци нису дали да се било шта одштампа на лужичко – српском језику" /Ј. Брезан/. Било је то доба када је суверним Србима било још увек "забрањено да живе у градовима"! Уосталом, мало је познато европској "културној" јавности да је уочи оснивања "Матице српске", на Лужичке Србе још увек важио декрет из 14. века када је Лајпцишки парламент /1334. г./, донео одлуку да се "онај ко проговори српски кажњава смртном казном" /в. "Кораџи", страна 410/.

Није ништа чудно што су онда готово сви писци из рода суверни Serbov, углавном писали на латинском језику. До њих није био још допро заветни аманет утемељитеља јужно – српског, националног и државног препорода Стефана Немање, оснивача Хиландара, српске светиње на Атосу, која ове /1998/, слави 800-годишњицу постојања. Немањин завет о језику гласи:

"Не узимајте туђу реч у своја уста! Узмеш ли туђу реч, знај да је ниси освојио, него си себе потуђио. Народ који изгуби своје речи, престаје бити народ".

Творцима српског препорода на северу, оснивачима Матице српске, градитељима свеобухватног "српског дома" у

Будишину, оснивачима српских националних институција, враћање свом народном језику, нису могли припомоћи чаробњаци попут Крабата, Фауста, или неког Краљевића Марка. Лужичко – српским просветитељима из 19. века “стратегички” циљ је био да се заустави одумирање такође стратегијском асимилацијом једног старог историјског народа какви су суwerni Срби били најаутентичнији изданци. Да су они били потпуно потопљени у мору бизмарковске немштине, такву неправду пред историјом и људским светом никада нико не би могао да опрости немачком народу.

* * *

“Sturm und Drang” – у 19. веку – упркос свим тадашњим цивилизацијским трендовима модерне историје – Лужичким Србима задао је зала сличних онима из средњовековне таме. Крајем 19. века Немачка /држава/ ујединила се са Пруском /држава/. Над Северним Србима то уједињење под Бизмарковим руководством наднело је нови мутни облак денационализације и германизације. Под њим ће Срби ући у 20. век...

* * *

... Ото фон Бизмарк, рођен у Schönhausenу /1815 – 1898/ у Полабљу, где су одвајкада живели понемчени Словени, после тријумфалних победа над Французима и Аустријанцима, успео је за време 28-годишње владавине да “крвљу и гвозђем” уједини немачке државице и покрајине, створио је моћно немачко царство – империју каква до тада нигде није постојала. Да све буде апсурдније, сам Бизмарк је “кажу” био пореклом словенске крви. И заиста, његов завичај је био колонизована словенска област Алтмарк, ћелија из које се развила прва бранденбуршка “војна држава”. Одатле потиче ударац који задире дубоко у словенска источно-полабска и српска подручја, одатле немачка експанзија продире на исток! Године 1871. јануара 18. Бизмарк је прогласио остварење хиљадугодишњег теутонског сна о Великом немачком царству. Његов немилосрдни bedrohung најпре су осетили Северни Срби. Полабски и померанијски остаци словенских

племена коначно су “претворени” у – Немце! Северни Срби, остаци древних “старих Срба” који су некада живели на простору од Берлина до реке Сале, потиснути су са полабских простора и из околине Берлина на лужичке, неприступачне мочваре и пешчаре. Да се не заборави – да су управо Срби основали насеље Берлин, Бизмаркову престоницу! Звали су га по српском језику Барљин, Брљин, због околних баруштина и многих кућица – сојеница, “забрљаних” и облепљених блатом. О том својеврсном куриозуму сведочио је и педантни (С. Винаверов) запис о српском језику: “Горњи и доњи српски језик прилично се разликују, као и ношња. Доњи српски језик је *крај Берлина*. Мекши је, топлији, ја бих рекао – веома песнички. Срби су и Лајпцигу кумовали име: Липско, по своме језику, због мноштва липове шуме око њега. Касније је ово име српскословенско смишљено латинизирано у Urbs Libzi. Дрездену су такође Срби дали име првобитно: *Дражњани* (од речи дрезда, дрјезга – мочвара). Колико је “свето” било “древно словенско”, казује и део приче сербског публицисте и новинара Јана Скале, исповедане Станиславу Винаверу, београдском списатељу, у “судбоносном часу за Србе”, пред попис становништва 1925. године у Вајмарској републици. Преносимо је и ми овде, из књиге “Код Лужичких Срба”, већ цитиране:

“У близини Берлина, у блатима и шумама Шпреве живи једно словенско племе, које пева словенске песме, говори језиком *сербским*, носи се старински, али нема народне свести. Њихове крупне и снажне жене у живописној ношњи иду за дојкиње у богатије берлинске породице, и причају малим својим Немчињима бајке о патуљцима и старим словенским боговима. Сви ти људи из Шпревалда, из околине Берлина, који су понемчени, сматрају себе неком презренијом и лошијом врстом Немаца, које прави Немци зову речју *Венди*, а за које на њиховом језику постоји мила и топла реч: *Срби*.” “У Будишину, који припада либералној Саксонији, ствар ће испати како-тако, и многи ће сељак записати у рубрици пописног листа “матерњи језик” – Wendisch, али у Шпревалду, који је под реакционарном Пруском, пруска влада није предви-

дела у својим листићима вендски језик као ичији матерњи језик...

... И после пописа, овако вођеног, може се наћи само десет хиљада Срба, а има их, каже г. Скала, – несумњиво чистих 150 хиљада... И сам Берлин био је место словенско и звао се Барљин, Брљин”.

Тако је, ето говорио један од најумнијих интелектуалаца Лужичких Срба у првој половини XX века. Он је био и један од уредника ондашњег угледног “међународног” часописа “Културна воља” (“Kultur – wille”), органа “свих националних мањина” које су постојале у тадашњој немачкој држави. Часопис је био “трн у оку” Немцима управо стога што је бранио националне интересе свих. Према овом часопису националне мањине у Вајмарској републици биле су овако “распоређене”: 2 милиона Пољака, Лужичких Срба 250. 000, Литавца 150. 000, Чеха 50. 000, Данаца и Фриза 20. 000.

Ништа Србима није могло помоћи пред јункерима. Морали су да напуштају своја вековна подручја, да узмичу или да се понемче, да се претварају у господарске кметове. Време је било такво – хегелијански речено – морало се знати: ко су господари а ко слуге! Могли су Срби без много проблема да се запошљавају као ропски радници у новоотвореним рудницама, на њиховој земљи, или да послуже као радна снага на подизању великих индустријских постројења управо на територији њихових праотаца. Није без разлога, тадашњи хроничар записао да је за Србе “највећи непријатељ њихова земља”: родна грудa – пуна руда! Богата подземним благом, почев од угља, гвожђа до рудника соли итд. Био је то тешки период такозване бизмарковске индустријске германизације која је донела још једну додатну ропску “радну обавезу” – говорити немачки и заборавити српски језик! Језик је опет био на мети, као и у претходним вековима...

... Али, захваљујући људима од пера, нису српски мислећи људи, па и читав њихов етникум могли да не искажу нестрпљење:

... Што су више немачко–пруски германизатори тежили да униште ово најмање словенско острво, тиме је код Срба же-

ља за отпором, постајала све снажнија. Тако је 6. августа 1875. године, организована прва “Скадованка”, то јест свелужички сусрет студената и омладине. Следећих година Скадованке су одржаване двапут годишње, на пролеће у Будишину, а у јесен у оним местима у којима је германизација претила у највећој мери. Тако је 21. априла 1897. године, на дан педесетогодишњице Матице српске, у Будишину положен камен темељац, српском дому у којем ће доцније бити смештене све српске културне организације: музеј, редакције листова, штампарије, библиотека. Када је касније велелепно четвороспратно здање завршено, импозантно за Србе а шокантно за германизаторе, деловали су великим словима на прелепој палати исписани натписи: “Нека би сербство вечно трајало”, “Bohu k češci, Serbom k wužitku.”

Србски дом (Будишин)

СРБИ У ВАЈМАРСКОЈ РЕПУБЛИЦИ

После слома Тевтонског Немачког Царства у Првом светском рату, 1914 – 1918. силе победнице обавезале су нову послератну немачку државу, између осталог и да гарантује пуну слободу и Северним Србима. У главном граду питоме Тирингије, Вајмару – “немачкој Атини”, граду “угледне научне мисли” у којем су живели Гете, Шилер, Хердер, Фридрих Ниче, Франц Лист, великани немачког духа, одржана је историјска седница Немачке народне скупштине. Тада је проглашена нова држава, познатија као Вајмарска Република. На тој парламентарној демократској сесији донет је и нови Устав који је гарантовао грађанске слободе и опште право гласа свим народима на немачком тлу.

На жалост, за Северне Србе стање се није много побољшало. Ни нова немачка држава, нити пак велике силе, победнице у Првом светском рату нису Версајским уговором, признале Лужичким Србима статус националне мањине! Као што је из историје познато, Први светски рат замрзао је национални препород готово свих малих европских народа, националних мањина, па и Лужичких Срба. Зато је слом Немачке, бизмарковске империје и Аустроугарске монархије, које су и изазвале до тада у светској историји незапамћена ратна разарања, покренуо не само европски него и опште светски прогрес у сваком погледу.

Основан је и посебан “Лужичко – српски Народни одбор”, који је на Париску мировну конференцију, упутио репрезентативну делегацију са захтевом, плебисцитарно постављен у српском етникуму, да се затражи за Лужичке Србе, право самоопредељења, и да им се мировним уговором осигура народни опстанак и национална културна аутономија.

На жалост, у мировном уговору обнародованом 7. маја 1919. године игнорисана су права Срба у Вајмарској Републи-

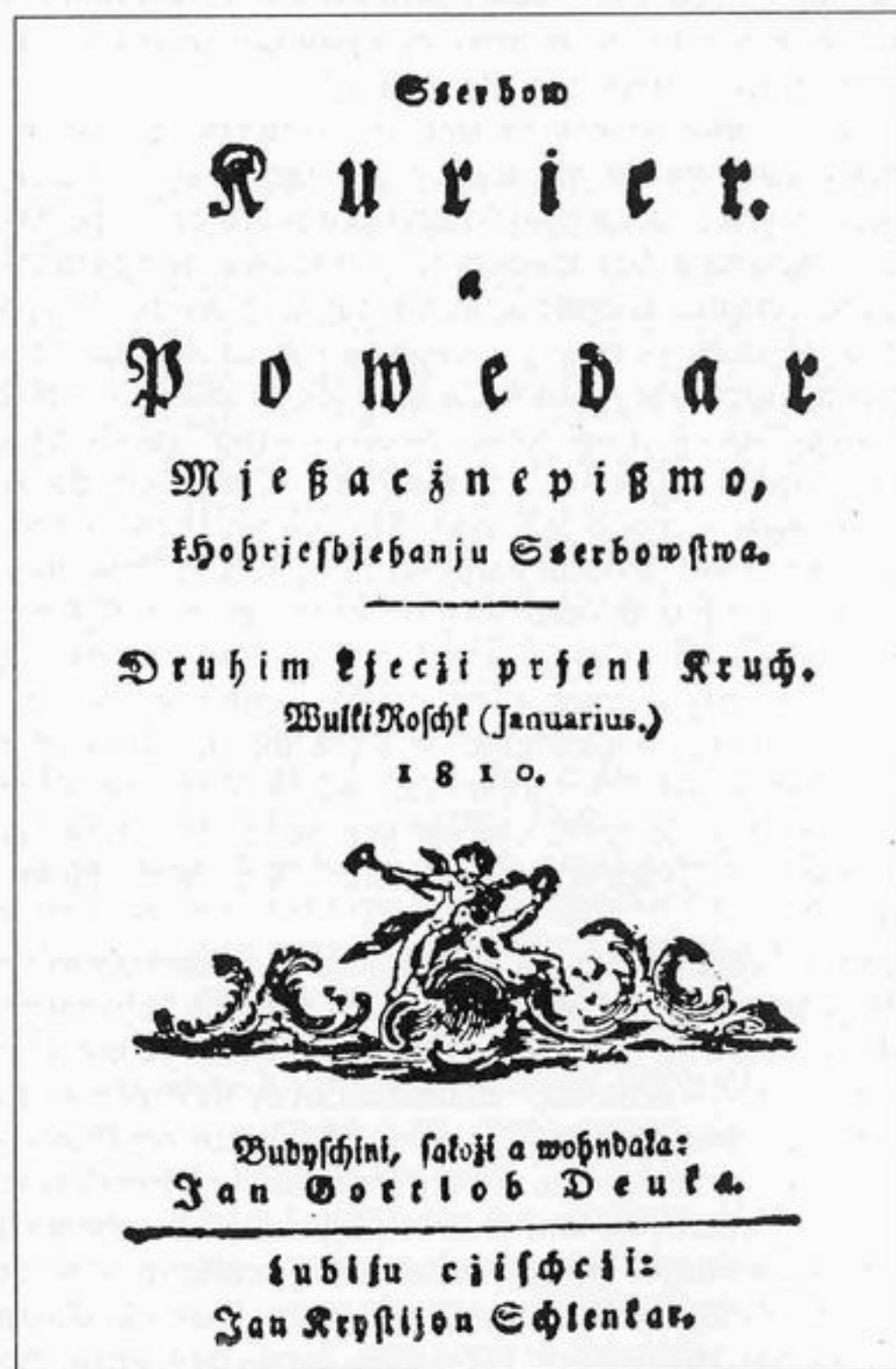
ци. Чак је угледни професор Ернест А. Барт, на челу српског мировног изасланства у Версају, по повратку из Париза био ухапшен, заједно са члановима делегације. Осуђени су на вишегодишњу тамницу зато што су бранили права и слободу угроженог српског народа у Немачкој!.

Ипак, вајмарске власти су морале озбиљно да рачунају на “пробуђени национални дух и јаку отпорну снагу” код Лужичких Срба, тако да је нови републикански режим /без републиканаца/ и демократски /без демократа/, био принуђен да чини неке националне уступке својим држављанима лужичко – српским грађанима. Између осталог, дозвољено је слободно оснивање културних друштава и установа, а школским законом у покрајини Саксонија било је дозвољено “необлигатно” учење лужичко – српског језика у школама, као и верска обука школске младежи на матерњем – српском језику. На основу ових “концесија” развијен је врло интензиван национални рад код Лужичких Срба. Делатност старих просветних установа, које су Срби имали /Матица српска, “Домовина” итд./, обновљена је и проширена. По многим местима српског простора, оснивана су соколска друштва, читаонице, књижнице, позоришне дружине, певачке задруге, добротворна и потпорна удружења, земљорадничке задруге, штедионице, и друге сличне установе. /Наведено према: “О Словенима – Лужички Срби”, изд. “Славија”, Нови Сад, 1928. године/.

Остало је забележено, за историјско и национално памћење да Вајмарска Република није зауставила германизацију Срба. Међутим, и поред тога, Лужички Срби, уз све претеће опасности “гордо и поносно” исписивали су натписе на својим установама, својим српским језиком: Маћици сербској, Српском музеуму, штампарији, Српском соколу, Српском савезу “Домовина”. Успели су чак и да издају свој политички дневник, “Serbske noviny”, чији је први број изашао још далеке 1825. године. За Доњу Лужицу су издавали “Serbski Časnik” а за село “Serbski Hospodar”. Издавали су за студенте “Serbski student” а за децу часопис “Raj”, као и недељни часопис “Naše doba”. Како су Лужички Срби већином /80%/ евангелистичке вере, издавали су и религиозне часописе: за протестанте “Pomhaj Boh” и месечник “Misionski posol”, а за католичке

вернике, Друштво Св. "Ђирила и Методија" издавало је "Katholischer Posol". За Соколски покрет штампан је "Sokolske listy".

Насловна страна лужичко-српског часописа од Јана Дејке
(1810)

У Вајмарској Републици имали су Северни Срби и своју "Српску народну банку" са више својих филијала по мањим местима, а њихова централа земљорадничких задруга звала се "Српска хосподарска задруга".

У том постратовском добу када им је нова Немачка (држава) и поред свих опортунитета омогућавала да се развијају и као народ, они су били готово пресрећни што су се као ша-чица националне мањине одржали и одржавају усред великог немачког народа. Они су "свим жаром свога родољубља били вољни да наставе напоре за свој национални опстанак". /исто, стр. 39/.

То распламсано неизмерно родољубље и национално одушевљење 20-тих година 20. века, као да није слутило добру, нити: да ће већ за неколико година – тридесетих, овог века наступити такозвано хитлеровско време...

***

СРБИ У ТРЕЋЕМ РАЈХУ

Нико од *sywernih Srba* није могао поверовати да их у Трећем рајху очекује најтежи период у њиховој двехиљадегодишњој историји.

Наиме, дошавши хистерично на власт, руководство Национал – социјалистичке радничке партије Немачке /НСДАП/, на челу са Адолфом Хитлером /1889 – 1945/, започело је одмах, године 1933. систематско организовану политику денационализације и германизације српског народа у Лужицама.

Спроводећи идеју немачког цара Вилхелма II Хохенцолерна /1888 – 1918/ да “Србе треба уништити”, са највишег места Трећег рајха донет је декрет са низом дискриминационих мера. Као прво било је – “што је могуће више ограничавање употребе вендског језика, а подизање немачких вртића, да би се немство градило одоздо и да би се пре свега спречила изградња вендског политичког штаба!”

Као што се види, име “Срби” је избрисано гумицом “као нека жврљотина на папиру” /Хитлерове речи – “Кораци” стр. 502/.

Године 1937. забрањена је “Домовина”, носећа траверза српског етникума у Немачкој. Одмах потом уследило је хапшење водећих Лужичких Срба, премештање лужичких учитеља, конфисковање имовине лужичко – српских организација итд. Исте те 1937. године руководство Трећег рајха обнародовало је следеће “Мере за јачање немства”, на подручјима где живе Срби:

1/ Никаких предавања не сме бити о вендском народу и обичајима.

2/ За време читаве наставе, али нарочито на одморима, говори се немачки.

3/ Богатство немачких игара и песама преноси се деци.

4/ У познавању завичаја имена атара се дају на немачком и уносе се на немачком.

5/ Запошљавају се само немачки учитељи по крви.

6/ Морају се подизати немачки вртићи за предшколски узраст, да би се деца најзад одвојила од својих бака које говоре само вендски.

7/ Са свих одговорних места мора се говорити само о немачким обичајима, нарочито у школама.

8/ Реч “Венди” мора да нестане...

Нико и ништа нису могли да помогну Србима, па нити удружења пријатеља Лужичких Срба, која су се још 1933. године огласила из европских метропола: из Прага, Варшаве, Париза, Београда, Познања, Љубљане... Њихови протести, упућени су и Светској организацији, “Друштву /лиги/ народа”, у Женеви. Сви су они захтевали да се спречи национално угњетавање и затирање Северних Срба. Глас разума подигнут је и из појединих европских метропола против планова о пресељавању Лужичких Срба у ондашњу Југославију. Са Врха Трећег рајха је тај покушај оцењиван “као подмукло шуровање Стојадиновићеве владе и лужичко–српских представника, па је то био још један повод за њихово прогањање”. /Код “Лужичких Срба”, стр. 9/.

Од 1935. године погромима против Лужичких Срба руководило је посебно такозвано “Савезно министарство горњих земаља” Трећег рајха. Био је сачињен нацистички план да се Срби из Лужице “као мање вредан народ” преселе у посебан такозвани “Генерални резерват”.

Знало се у Европи, веома добро да су Лужички Срби “као народ без вођства” искоришћавани за најтеже радове у рудницама, каменоломима, грађевинама. Али помоћи им није било ниоткуд. Чак им није помогло ни то што су у Трећем рајху били проглашени – Немцима. Све што је било “српско”, у Хитлеровом Трећем рајху је проглашено као непријатељско!

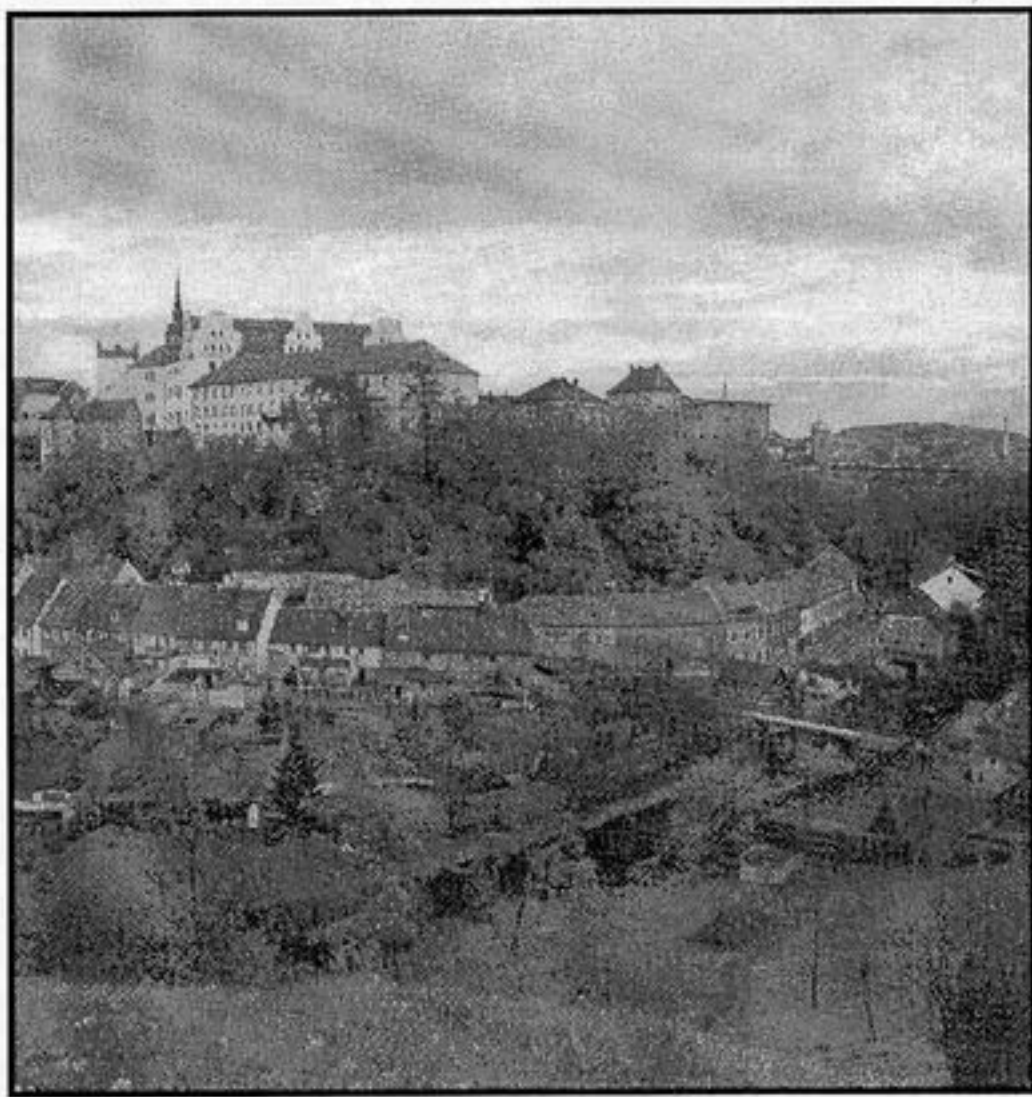
Историчар Српске православне цркве из Београда је 1972. године, у већ цитираном “Гласнику” записао: “дванаест година владања фашизма у Немачкој /1933 – 1945/, биле су најцрње године у историји Лужичких Срба, када настаје њихово брутално угњетавање. Употреба лужичко – српског језика на јавним местима била је строго забрањена. Лужичке школе

отворене у време Вајмарске Републике затворене су, српски називи и насеља замењени су немачким. Из Народног позоришта сви лужички комади су били уклоњени, а позоришне представе на српском језику забрањене. Лужичане су прогласили “Немцима” који говоре вендски”! /Гласник СПЦ/.

Најзад, 1940. године била је и званично забрањена свака употреба лужичко–српског језика.

* * *

После Другог светског рата, поделом Немачке на тзв. окупационе зоне, Лужички Срби су се стицајем блоковских политичких околности, нашли у совјетској зони у којој им, као и у каснијој ДДР–у, неће цветати руже...

Тврђава Ортенбург у Будишину

СЕВЕРНИ СРБИ “Ђуприја између Запада и Истока”

Епоха новије историје Лужичких Срба такође је била предмет бројних контроверзних и емотивних дискусија, а то је био и случај са периодом после 1945. године. То не чуди јер имајући у виду распрострањен метод до тада писане српске историје у коме се увек избацивало и убацивало све што је евентуално могло да буде од користи владајућим гарнитурима на сцени и у сенци. Оно што је сасвим сигурно да је много тога и даље намерно прећуткивано. Сигурни смо да ће још много година трајати научно истраживање историје Срба везано за период после 1945. године.

Српски народ је од пораза националсоцијализма очекивао значајан преокрет у својој историји. Очекивао је крај социјалног, политичког и националног обесправљења. Међутим, управо најновија прошлост, отприлике од трећег дела 19. века, показала је да Срби не могу да очекују ништа добро од владалаца у Немачкој, да је њихов циљ увек био, или на ригорозан, или на умерен начин спроведен, а састојао се једино у томе да се – денационализује српски народ.

Тако је и понашање нових властодржаца у почетку обећавало мало побољшање. Полицијске интервенције 1945. и 1946. године су се множиле на српске манифестације, а подела летака и лепљење плаката са српским паролама и информацијама биле су спречаване. Томе су следила многа хапшења и циљана медијска кампања против Срба. Све ово је ојачало српско руководство у њиховим погледима и идејама да је наставак српског етникума немогућ под немачком влашћу. Поново су се огласиле жеље за територијалним и административним поделама. Од словенских ослободилаца, Лужице, пре свега од Русије, очекивало се већ раније испољена словенска солидарност, помоћ и подршка.

Међутим, конкретне представе о будућем политичком развоју нису биле јединствене. Национална српска комисија,

основана 1945. године 9. маја у Прагу, фаворизовала је отцепљење Лужица од Немачке и њихово припајање Чехословачкој. Влада у Прагу је потхрањивала ове наде тиме што је морално подржавала Србе и давала финансијску помоћ, кроз изградњу одмаралишта, оснивањем Српске гимназије у Чешкој Липи, и Вансдорфу, као и емитовањем радио-програма и издавање српске штампе у Румбурку.

ДОМОВИНА, која је основана један дан касније, 10. маја 1945. године у Кроствицу, сматрала је да је најбоље решење – аутономија Срба унутар Немачке.

Све већа сарадња ова два представништва дошла је до изражаја у српско националном савету коме су припадали представници Домовине и Националне комисије и који се сматрао извршним органом оба тела.

Као резултат успешне сарадње, а у нескривеном циљу ширења идеје панславизма, на радне акције тих година у Југославију одлазе и млади Лужички Срби, који се својим присуством на акцији Брчко – Бановићи истичу као ударници. Међутим, њихово присуство и дружење са нашим акцијашима, шири и буди спознају о значају и снази свих Словена, а посебно српског народа. Ови изузетно драгоцени контакти насилно су прекинути одмах по сукобу Тито – Стаљин и на тај начин је за дуги низ година прекинута било каква озбиљна сарадња између Лужичких Срба и Југославије.

Делатност Националне комисије, пре свега је концентрисан на спољно – политичке активности. Срби су преко Националног савета формулисали своје захтеве у неколико меморандума упућених Стаљину, Бенешу и Уједињеним нацијама. Последњи такав меморандум је био упућен марта 1947. године, поводом Московске конференције министара иностраних послова – затражено је, да се Лужице одвоје политички од Немачке и да се та област прогласи неутралном, као и да се стави под контролу једне или више словенских држава.

Становништво у Лужицама српског етникума није износило чак ни петину од укупног становништва. Овакви планови су се показали нереалним и морали су пропасти. Активност националне комисије је већ 1946. забрањена у Лужицама, а извршне власти Источне Немачке су све више утицале да и

једина преостала српска институција Домовина полако престане са радом.

У току 1947. године Домовина је ипак остала једина важећа српска организација. Њихов нови политички програм од септембра 1947. године је одбацио све дотадашње идеје о политичкој независности и ушао у сарадњу са властима. Дошло је до тесне сарадње. Прве социјалне и национално – културне мере у совјетској окупационој зони су излазиле у сусрет потребама и жељама Срба, а то су биле: аграрна реформа, национализација имовине ратних злочинаца, српски систем образовања, покретање дневних новина “Ново доба”, недељних новина “Нови часник”, оснивање српске издавачке делатности, отварање српских школа и српског народног позоришта и почетак емитовања програма српског радија.

Врхунац ових почетних послератних активности и израз немачко – српске сарадње био је Закон о очувању права српског становништва односно “Српски закон” који је донет марта 1948. у Сахсену, а септембра 1950. је проширен и на покрајину Бранденбург.

Равноправност Срба у Уставу ДДР из 1949 – 1968. и 1974. је била успостављена. Педесетих година је уз ангажовање значајних историјских средстава уследило оснивање многих културних, научних, педагошких и других институција, које су омогућавале широки развој на свим пољима српске културе.

Ту треба поменути Српски институт за образовање учитеља, у којем су образовање стицали учитељи у основним школама и васпитачице, затим Институт за истраживање историје српског народа, чији је задатак био да истражује српске основе у дисциплинама језика, етнографије, књижевности и историје. Затим је кренула са радом и Домовина, издавачка кућа, под чију активност је ушло издавање комплетне књижевности на српском језику, затим државни Ансамбал српске народне културе, који је од свог оснивања гостовао у више од 25 земаља Европе, Азије, САД.

Такође треба поменути и српска одељења у министарствима за културу, унутрашње послове и образовање.

Српски школски систем је значајно надограђен, и 1970. године је постојало девет такозваних А-школа у којима су се

предавања одвијала на српском језику и 85 Б–школа на којима се предавао српски језик. Само између 1948. и 1977. године издат је 781 српски уџбеник. Обе језичке школе, у Милкелу, област Бауцен и Дисенхену, област Котбус, давале су образовање на српском језику о историји и култури Срба.

Тако је српска култура доживела скок као никад до тада. О томе сведоче српски народни сабори – 1950. године у Бауцену са 150 хиљада посетилаца, 500 певача и 400 парова играча, традиционални јесењи концерт и као врхунац фестивали српске културе који су се одржавали од 1966. године, сваких четири – пет година, а седми последњи био је 1989. године.

Врло брзо се, међутим, показало да су основни циљеви: демонстрација српске културе, прављење нових дела, укључивање најширих слојева српског становништва у културне догађаје, падали у други план и бројни фестивали су, пре свега, служили политичким циљевима ондашње власти ДДР–а.

Цена ових широкогрудих мера подршке била је – стриктно укључивање Домовине и постојећих институција, у постојећи систем, односно подређивање под актуелну власт. Ово је постало нарочито јасно, почетком педесетих година, када је власт ДДР прешла на копирање совјетског модела друштвеног уређења и на тај начин отворила врата стаљинизму.

Догматски ставови и у националном питању су се све више и више пробијали. Једнострано наглашавање социјалних и економских аспеката довело је до запостављања језичких и културних компонената и до тврдог става да се национални и културни интереси остварују – сами од себе!

Под окриљем интернационализма и тезе о зближавању нација, свесно је запостављано неопходно очување националних особина. Међу водећим функционерима ДДР владало је мишљење, да је већ у педесетим годинама решено национално питање и зато су типични национални аспекти морали да устукну пред социјалистичким циљевима. То је довело до тога да од почетка шездесетих година, више ни издалека није обраћана пажња на развој и унапређивање српског језика и културе, као што је то био случај само десет година раније.

Последице овакве догматске друштвене концепције су се врло брзо показале. У реорганизацији Домовине, њен дота-

дашњи председник Павол Недо, који је водио ову организацију са успехом, под притиском власти се повукао! На његово место је дошао радник и комуниста Курт Кријенц. Тиме је требало наводно превазићи малограђанско–националистички правац Домовине и спровести водећу улогу радничке класе у остваривању марксистичко–лењинистичке политике, која се представља за наднационалну!?

Тада се Домовина предала и напустила свој релативно самостални курс и све више се ослања на постулате владајуће партије. Тврде – круте догме су водиле ка запостављању националних циљева. Потпуно је блокирана и сузбијана размена мишљења и било каква национална размишљања која нису била марксистичка. Тако је дошло до парадоксалне ситуације – да се Домовина даље, пре свега, бави општеполитичким задацима, као што су: извршење плана, обезбеђење мира, економско јачање ДДР а њене праве задатке: одржавање језика и културе, препустила је једноставно властима у Берлину!

Узалуд тражимо критику мера које су угрожавале српство у његовој егзистенцији, напротив, Домовина неће подржавати асимилацију али јој се неће ни супротставити.

“Ми смо наравно и сами подржавали индустријализацију и даље ћемо је подржавати, без обзира да ли она угрожава српску националну супстанцу” – изјавио председник Курт Кријенц 1970. године и појаснио: “Али, ми ћемо спроводити политику апсолутног добровољног принципа, односно што се тиче наше омладине уколико се неко од Срба одлучи да говори и пише немачки, или се одлучи да своју децу да на наставу на немачком, а не на српском језику, онда је то његова лична ствар” – рекао је тада Кријенц!

Наравно, овакви поступци су водили ка све бржој асимилацији Срба!

Средином педесетих година отпочела је изградња области Котбуса – у центар угљенокопа и енергетске индустрије ДДР и то подизањем комбината црног угља “SCHWARZZE PUMPA”, подизањем електрана у Libenau, Vetsau и касније у Woxbergu i Jensvalde.

Упркос масовним протестима српског становништва између 1945. и 1989. године, око 46 села и 27 делова места у овој

области, нестало је као – жртва индустријализације! Индустрија угља је довела до сужавања животног простора /Lebensraum/ Срба и значајног губитка српске националне, вековима успостављане структуре, као и до јаког прилива немачке радне снаге.

Међутим, једина преостала српска званична и призната организација Домовина, није се показала спремном ни за један делотворан начин протеста. Напротив, она је поздравила изградњу рудника угља, и покушала да убеди српско становништво да су ове мере биле исправне и неопходне, а то је било потпуно на линији немачке власти. Врло се оштро реаговало против појединих критичких гласова који су са бригом посматрали овакав развој и у њему видели опасност за даљу егзистенцију српства. Теза коју је изнео свештеник Јозеф Новак 1956. године – да је српски народ данас угрожен у својој националној бити, више него икад, пошто је угрожена српска фамилија, означава се као одбрана фашизма, затим услуга западнонемачким милитаристима и коначно као чист национализам! Новакова брига за опстанак Срба постављена је на исти тас са начином размишљања једног Химлера! Не чуди при том да је оваква аргументација запањила многе честите и верне Србе.

Исто тако, један други покушај од стране писца Јурија Брезана, који се потписао у име десет младих колега под дело “Хиљаду добрих дела”, пао је под општу критику врхушке ДДР-а. Ауторима овог дела је пребачено – недостатак класног гледишта, затим обнављање фашизма и ширење песимистичког национализма. Брезан је после тога, 1957. године искључен из председништва Домовине.

А још теже је било оним Србима којима је због оваквих и сличних политичких разлога, претило хапшење, губљење посла...

Даље ударце српству представљале су одредбе из шездесетих година из области школског образовања, по новим прописима, комплетна настава математике и природних наука у српским школама морала се обављати искључиво на немачком језику. Наставу српског језика школске власти су третирали као – оптерећење! Учешће на настави српског језика

постало је необавезно у српским школама, а то је значило да су родитељи одговарали на анкету да ли имају жељу да деца иду на наставу, а при том се није смело јавно пропагирати за српски језик. Ово је довело до упадљивог пада броја ученика који су похађали наставу српског језика: за само годину дана са 12 хиљада број ученика пао је – на три хиљаде!

До 1978. године било је осам школа у којима је постојала настава српског језика и још педесет три школе где се српски учио као – страни језик!

Један од ретких који се супротстављао школској политици шездесетих година, био је тадашњи први секретар председништва Домовине Бјарнат Новак, који је због тога отпуштен са те функције.

Тек од средине седамдесетих година, захваљујући ангажовању учитеља и родитеља, повећао се број ученика поново на око шест хиљада годишње.

Средином осамдесетих година, како под утицајем руске перестројке и гласности, тако и у сазнању, препознавању све већих контрадикторности, показују се први знаци званичне промене мишљења код руководства Домовине. Оно сада све чешће и јаче поставља питање српског језика и културе, као и српске националне свести, почиње дијалог са представницима евангелистичке и католичке цркве. Српски интелектуалци, пре свега писац Јуриј Кох, указују на негативне последице рудника угља у Лужицама и тиме изазвану угроженост Срба и њихове културе. Српски студенти издају нецензурисане новине, које бивају врло брзо забрањене. Организују се бројне демонстрације које ондашња власт, не бирајући много средства, сузбија. Текстови у новинама из тог периода, најбоље указују на сву неприципијелности власти, али истовремено на перфидност којом се служи у елиминисању противника.

Октобра 1989. године са распадом ДДР /Немачка Демократска Република/ већ је све указивало на поновно успостављање јединствене немачке државе. Чини се да су Срби били последњи који су схватили да ће поново доћи до уједињења Немачке. Домовина није имала јасну концепцију, пошто је врло касно реаговала и иначе недовољно играла своју улогу

заступника интереса Срба. Почетком новембра 1989. године, конституисан је опозициони покрет, познатији као Српска народна скупштина. У свом програму она између осталог тражи заштитне мере у области културног развоја, школовања, као и превазилажење територијално – административне поделе Лужица, као и заштиту подручја где су насељени Срби – од последица индустријализације, а истовремено и демократизацију унутар Домовине.

Након делимично врло оштрих полемика, средином 1991. године, завршен је процес обнове Домовине и то прихватањем новог програма као и са далекосежним персоналним и структурним променама. Домовина је поново постала крвна, челна организација српских удружења. Међутим, не сме се пренебрегнути чињеница да је број чланова са 14. 500 пао на 5. 200.

Истовремено, паралелно са новим догађајима, проширила се и организациона база српских удружења. Основана су нова удружења, или су се обновила постојећа у којима су чланови заступали своје специфичне интересе и истовремено остваривали своје српске националне циљеве.

Занимљиво је да се Српска организација писаца у време највеће и до тада у свету невиђене медијске и сваке друге кампање против Савезне Републике Југославије огласила са једним апелом у коме је позвала бројне немачке и европске интелектуалце да добро размисле да ли је могуће да се на Балкану води политика диктата, и да ли је могуће да за све неприлике буде крив српски народ!

Тек неколико година касније, када је већ многим све било јасно на ову тему, огласио се и чувени писац Гинтер Грас, који је једноставно рекао да га је срамота што је Немац, јер Немачка влада спроводи погрешну политику.

Обавезно је поменути и Удружење “Ђирила и Методија”, као Удружење српских католика, затим Српско школско удружење које заступа интересе српског народа у области образовања, Савез српских студената, Удружење српских певачких друштава, затим Научно друштво, поново основано 1991. године, МАТИЦА СРПСКА, чији се циљеви проналазе у ширењу сазнања о Србима и унапређивању односа у земљи

и иностранству, а ту је и Српски савез уметника са своја четири радна тела, а то су: примењена уметност, писци, музичари и филмски уметници.

Уговор о уједињењу Немачке и ДДР, из 1990. године, обезбедио је Србима у једној протоколној забелешци, везано за члан 35, заштиту њиховог националног идентитета. Ту је речено, да је опредељење за српство слободна воља грађана и да је омогућено очување и даљи развој српске културе. Сваком Србину је дозвољено да користи свој матерњи језик у јавном животу.

Иако постоје ова правила, Устав Савезне Републике Немачке, не садржи никакве специјалне одредбе које се директно односе на националне мањине. Зато је разумљиво да Срби у удружењу са другим мањинама, још од 1990. године, траже обавезујућа права и гаранције у Уставу. Међутим, до дана данашњег тај захтев остаје без успеха. Бундестаг је 1994. године одбио једну измену Устава, са образложењем да он штити индивидуална права, али не групна права, зашто су надлежни уставни појединих покрајина.

У две покрајине, Сахсен и Бранденбург, у којима данас /1998/, живи око 60. 000 преосталих Срба, гарантују се уставима нека српског језика, културе и националне традиције, као и заштита и очување српског идентитета. Поред овога, у Уставу Бранденбурга се изричито гарантује Србима подршка при остваривању њихових права. Конкретне одредбе у вези са овим садржи такозвани “Закон о Србима”, који је Скупштина донела јула 1994. године и зове се тачно “Закон о остваривању права Срба у Покрајини Бранденбург”. Овај Закон обележава подручје насељено Србима, дефинише основе за очување и унапређење интереса Срба и унапређује и подржава образовање српских саветодавних тела на комуналном и покрајинском нивоу. Међутим, и даље постоје одређени недостаци. Жеља Срба за административном јединицом као и 1952. године, приликом оснивања Округа у тадашњој ДДР, остала је неиспуњена, као и много пута пре тога. Читав низ практичних мера штети интересима Срба и стоји у супротности са правима која гарантује Устав. Проширивање Комбината црног угља у Лужицама, носи са собом опасност даљег

сужавања српске области. насупрот декларативној потврди очувања животног простора Срба.

Приликом конституисања нове управне структуре у Покрајини Сахсен, оправдане жеље Срба за узимањем у обзир њихових националних интереса, нису наишле на прихватање код планирања комуналног и покрајинског парламента. Ни у Сахсену, ни у Бранденбургу, не постоје одредбе у вези са заштитом клаузуле укључења у извршну власт, нити постоје посебне одредбе у изборном праву, које олакшавају и које би олакшале једној националној мањини улазак у Парламент. Док је у Бранденбургу 1992. године, започело емитовање прве Српске телевизије, као месечног получасовног програма, на језику Доње Лужице, у Сахсену, су слични покушаји, до сада, редовно пропадали. Исто тако, треба навести да садашња компликована привредна ситуација у региону, која се карактерише високом незапослености и гашењем читавих индустријских грана, као и масовним иселјавањем младих људи, истовремено се негативно одражава и на српски етникум. Култура и уметност профитирају од економског просперитета, а у време привредне стагнације или пада и ове области доживљавају осетне ударце. Ово такође погађа културу свих Северних Срба коју ионако носи једна мала група.

Упркос свему наведеном, развој који је настао од поновног уједињења Немачке, донео је Србима и поред одређених тешкоћа и постојећих недостатака, углавном један позитивни преокрет. Створени су услови за даљи опстанак српског народа. Основана је /1991. године/, Задужбина (Фондација) тзв. STIFTUNG, која би требало да обезбеђује финансијска средства и на тај начин омогућава даљу егзистенцију културних и научних институција Северних Срба, као и финансирање неопходних трошкова за културу, уметност, науку, школство, штампу, издавачку делатност. Значајан део финансијских средстава за одржавање ове Фондације, долази из Дијаспоре. Срби су расејани по скоро свим континентима, а велике групе су у САД, Канади и Аустралији. У Музеју Срба, у Котбусу, цело једно одељење овога Музеја, посвећено је баш овој теми. Јер Лужички Срби су, вековима, одлазили из свог завичаја, али су се захваљујући љубави и доброј организаци-

ји, до сада изборили да је ово још увек – њихова земља.

Међутим, Срби ће остварити културну аутономију коју предвиђа и Европска конвенција, о националним мањинама, тек кад постигну правну независност ове задужбине, која је предвиђена за будућност. Треба, дакле, искористити постојеће могућности и доказати се у условима модерног постиндустријског друштва. Многи сматрају да будућност Северних Срба, лежи и у њиховој двојезичности. Тако ће они ићи укорак са економским захтевима и неопходностима, а са друге стране и даље развијати своју аутохтону српску културу, која почива на богатој традицији. Уосталом, као што је већ речено, управо су Срби били оснивачи града Берлина, према којем су сада упрте све националне тежње и чежње Лужичких Срба. Уосталом, Берлин је био и остао најистуренија тачка западне културе према истоку или Словенима.

Досадашње искуство потврђује да ће то Берлин, свакако бити и даље. Управо можда баш Срби, и Северни и Јужни, и њихова култура представљају важну будућу посредничку копчу између Запада и Истока, или једноставније речено ћуприју између Запада и Истока, која би требало да доприноси бољем разумевању, пријатељству и добросуседским односима међу народима.

* * *

А, ако је веровати једној старој српској легенди у којој се каже да од како је пре много векова водена змија украла српску круну, и да док се круна не врати Србима, неће ићи баш најбоље, онда је сасвим сигурно, да уколико се заиста жели успостављање политичке хармоније на овом делу, улога Северних Лужичких Срба, би требало да буде такорећи – крунска!

ЛИТЕРАТУРА

- ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА, Станоје Станојевић, Издавачка књижевна издавачка, Напредак, Београд, 1926. г.
- ИСТОРИЈСКА ЧИТАНКА, одабрани текстови за историју српског народа, изд. "Знање", Београд, 1949. г.
- БАЛТИЧКИ СЛОВЕНИ У БЕОГРАДУ И СРБИЈИ, проф. др Реља Новаковић, изд. "Народна књига" Београд, 1985. г.
- ОДАКЛЕ СУ СРБИ ДОШЛИ НА БАЛКАНСКО ПОЛУОСТРВО, проф. др Реља Новаковић, изд. "Народна књига", Београд, 1977. г.
- КОД ЛУЖИЧКИХ СРБА, Путописи, др Мићо Цвијетић, изд. "Свет књиге", Београд, 1997. г.
- СРБИ... НАРОД НАЈСТАРИЈИ, проф. Олга Луковић – Пјановић, изд. ИПА "Мирослав", друго издање, штампа "Космос", Београд, 1993. г. /прва, друга и трећа књига/.
- ЈОШ О ПОРЕКЛУ СРБА, проф. др Реља Новаковић, изд. "Мирослав" Земун, 1992. г.
- ХЕРОДОТОВА ИСТОРИЈА, изд. Матица српска, Нови Сад, 1959. г.
- ГЛАСНИК Српске православне цркве, Београд, 1972. г.
- МАЛА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА, "Просвета", Београд 19
- БУЂЕЊЕ СРПСКОГ НАРОДА, др Марко Младеновић, изд. "Сфариос", Београд, 1989. г.
- СРБИ У ЕВРОПСКОЈ ЦИВИЛИЗАЦИЈИ, изд. САНУ, Балканолошки институт, Београд, 1993. г.
- СЕДАМ ХИЉАДА ГОДИНА БЕОГРАДА, изд. Музеј Града Београда, 1975. г.
- ИЗЛАЗАК СРБА, Мило Глигоријевић, изд. "Филип Вишњић", Београд, 1987. г.
- ВИЗАНТИЈА И СЛОВЕНИ, проф. Григорије Острогорски, "Просвета", Београд, 1970. г.
- КОРАЦИ, "Светлост", Крагујевац, бр. 7 и 8, Књижевност Лужичких Срба, 1984. године.
- ПРАВНА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА, Београд, изд. "Савремена администрација", 1985. г.
- ПОВИЈЕСТ ГРЧКА, Victor, Durui, Превод са француског изд. Матица хрватске, 1881. г.
- ПОЛИТИКА, Аристотел, изд. "Култура", Београд, 1960. г.
- ХЕРАКЛИТОВИ ФРАГМЕНТИ, проф. Мирослав Марковић, изд. "Нолит", Београд, 1983. г.
- ИСТОРИЈА ЗАПАДНЕ ФИЛОСОФИЈЕ (Б. Расел), "Култура", Београд, 1962.
- О СЛОВЕНИМА ЛУЖИЧКИ СРБИ, изд. "Славија", Нови Сад, 1928. г.
- ИЛУСТРОВАНА ИСТОРИЈА СВЕТА, "Просвета", Београд, 1970. г.
- ОПСТАНАК И РАЗВОЈ СРПСКЕ НАЦИЈЕ, изд. "Народна књига", Београд, 1979. стр. 97.
- ОПШТА ИСТОРИЈА, Јован Ђорђевић
- ТУКИДИД, Повјест пелопонеског рата, "Дерета", Београд, 1991. г.

САДРЖАЈ

УМЕСТО УВОДА	3
СЕВЕРНИ СРБИ (НЕ) ЗАБОРАВЉЕН НАРОД.....	7
СКИТИ/СРБИ ОДБРАНИЛИ ЕВРОПУ	25
ИМЕ СРПСКО	33
ОТКУД СРБИ УСРЕД НЕМАЧКЕ	45
ЛУЖИЧКИ СРБИ - НЕБРУШЕНИ АЛЕМ	51
АЈНХАРДОВИ ПОДАЦИ О СРБИМА	61
ПОЛАБСКИ СЛОВЕНИ И СРБИ	65
СРПСКИ ЈЕЗИК - КЊИЖЕВНОСТ	71
МАТИЦА СРПСКА	83
СРБИ У ВАЈМАРСКОЈ РЕПУБЛИЦИ.....	92
СРБИ У ТРЕЋЕМ РАЈХУ	96
СЕВЕРНИ СРБИ - ЋУПРИЈА ИЗМЕЂУ ЗАПАДА И ИСТОКА	99
ЛИТЕРАТУРА	110

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

943.0 (=871)

ВУЈИЋ, Сава С.

Северни Срби (не) заборављени народ: етникум који преживи сваку пропаст / Сава С. Вујић, Богдан М. Басарић, 1998 (Београд: Академија). – 111 стр. : илустр. : 21 см

Тираж 1500. – Стр. 3-5: Уместо увода /
Радивоје Бојичић. – Библиографија: стр.110-111
ISBN 86-901945-1-7

1. Басарић, Богдан М.

а) Лужички Срби

ИД=64339724
